

STADSARCHEOLOGIE GENT

Gent, Drabstraat, Design Museum

Archeologienota

Projectcode 2020I377

26 mei 2021

DEEL 2 – VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

Colofon

Stad Gent

Departement Stedelijke Ontwikkeling – Dienst Stadsarcheologie en Monumentenzorg – Team Stadsarcheologie

Publicatiedatum

26 mei 2021

Contact

Geert Vermeiren

Geert.Vermeiren@stad.gent

Tel. 09/2665781

<https://stad.gent/cultuur-sport-vrije-tijd/cultuur/erfgoed/stadsarcheologie/recent-archeologisch-onderzoek-gent>

Postadres

Stad Gent – Dienst Stadsarcheologie en Monumentenzorg

Stadhuis, Botermarkt 1, 9000 Gent

Bezoekadres

Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge

Tel. 09 266 57 90

Inhoud

1. Colofon	5
2. Samenvatting	6
3. Beschrijvend deel	10
3.1. Administratieve gegevens / technische fiche	10
3.2. Juridische context	10
3.3. Onderzoekskader	11
3.4. Ruimtelijke situering	12
3.5. Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	15
3.6. Archeologisch potentieel	16
3.6.1. Methode en onderzoeksvragen	16
3.6.2. Fysisch geografische situatie	18
3.6.3. Bekende archeologische vindplaatsen	18
3.6.4. Archeologische indicatoren	18
3.6.5. Verstoringshistoriek	19
3.6.6. Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem	19
4. Assessmentrapport bureauonderzoek	20
4.1. Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	20
4.1.1. Geologie	20
4.1.2. Bodemtypes, -erosie en -gebruik	23
4.1.3. Topografie en hydrografie	24
4.2. Gekende archeologische waarden	28
4.2.1. Historisch onderzoek	28
4.2.2. Cartografische gegevens	31
4.2.3. Beschrijving van de gekende archeologische waarden	37
4.2.4. Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader	38
5. Assessmentrapport vooronderzoek met ingreep in de bodem (2018F264)	40
5.1. Werkwijze en strategie	40
5.1.1. Beschrijving en motivering onderzoeksstrategie	40
5.1.2. Organisatie van het vooronderzoek met ingreep in de bodem	42
5.2. Assessment sporen	43

5.2.1. Allesporenplan	43
5.2.2. Stratigrafie	43
5.2.3. Sporenbeschrijving	43
5.3. Assessment vondsten	53
5.4. Assessment stalen	53
5.5. Assessment conservatie	53
5.6. Gemotiveerde interpretatie van de vondsten en sporen	54
6. Confrontatie vooronderzoek met ingreep in de bodem met resultaten bureaustudie	55
6.1. Synthese	55
6.2. Datering en interpretatie	58
6.3. Beantwoording onderzoeksvragen	59
6.4. Potentieel op kennisvermeerdering en conclusie	61
6.4.1. Aard van de potentiële kennis	61
6.4.2. Waardering	61
6.4.3. Interpretatie onderzochte gebied	62
6.4.4. Verwachting t.o.v. archeologisch erfgoed	62
7. Relevante bibliografie	64
Thesaurus	65

1. Colofon

Titel: Gent, Drabstraat, Design Museum

Auteurs: Geert Vermeiren & Marie-Anne Bru

Projectnummer: 2020I377

Opdrachtgever: Sogent

Projectleiding: Stadsarcheologie Gent

Erkend archeoloog: Geert Vermeiren, OE/ERK/Archeoloog/2015/00011

Datum: 22 november 2020 – 26 mei 2021

Wettelijk depotnummer: D/2020/0341/21

Stad Gent – De Zwarte Doos – Dienst Stadsarcheologie en Monumentenzorg

Dulle-Grietlaan 12

9050 Gentbrugge

09/2665790

dienst.archeologie.monumenten@stad.gent

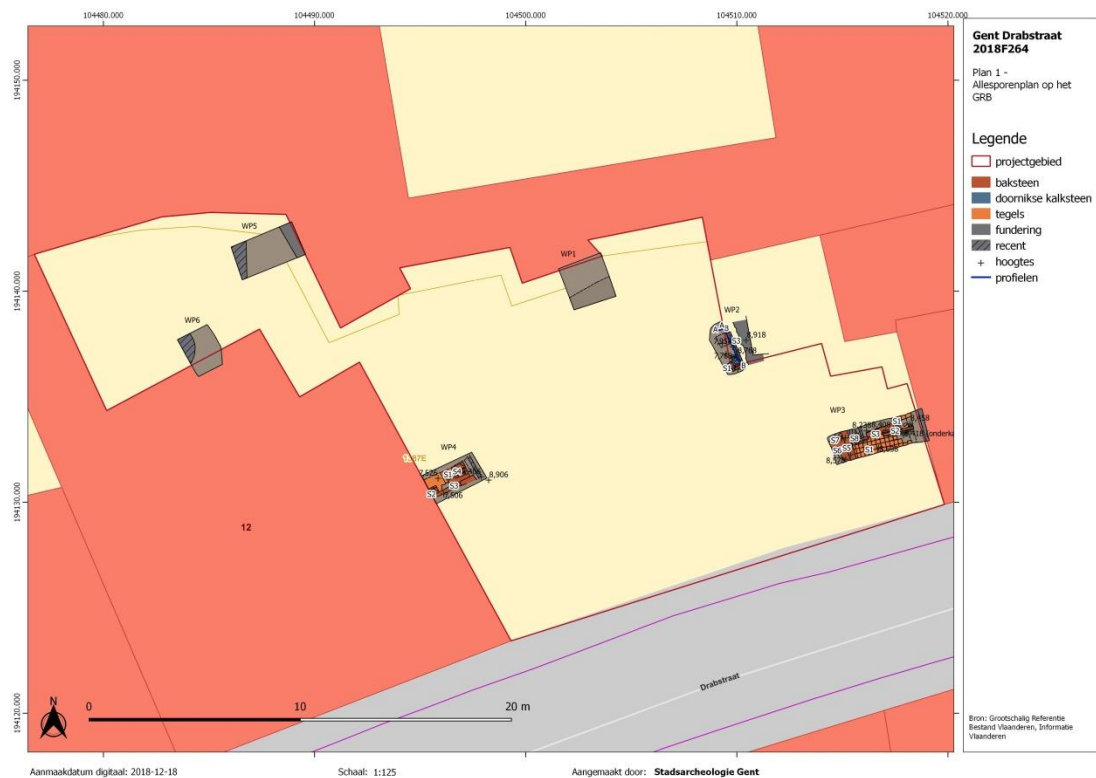
2. Samenvatting

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor de verbouwwerken binnen het Design Museum en de bouw van een nieuwe museumvleugel op een huidig braakliggend perceel (kad. afd. 15, sectie F, nr. 1387e) ter hoogte van de Drabstraat. Het gaat om grootschalige nieuwbouw-, aanpassings- en restauratiewerken met verschillende soorten bodemingrepen met elk een diverse impact.

Er mag uitgegaan worden van een maximale verstoring in de huidige onbebouwde zone met de WC-rol en de plaats van een af te breken zuidvleugel, waar een bouwput met secanspalenwand noodzakelijk zal zijn. Ter hoogte van de smalle strook tussen de noordgevel van *Huis Leten* en de zuidgevel van de museumvleugel uit 1992 worden de noodzakelijke citernen en rioleringswerken voorzien die via bestaande buizen door de gang van *Huis Leten* aansluiting zullen vinden met de straat. Ter hoogte van de huidige binnenkoer, ten westen van *Hotel Deconinck*, worden de bestaande paden heraangelegd. Ter hoogte van de kelderverdieping van de vleugel uit 1992 worden (bovengrondse) afbraakwerken voorzien.

De projectzone situeert zich net binnen de 12de-eeuwse stadsomwalling nabij de Houtlei. Het projectgebied is gelegen BINNEN de Gentse vastgestelde archeologische zone en gezien de oppervlakte van het projectgebied 2678 m² bedraagt en er in totaliteit wordt uitgegaan van een ingreep van ca. 670 m², is men verplicht aan de vergunningsaanvraag een archeologienota toe te voegen waarvan akte is genomen.

Deze archeologienota ging gepaard met een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van 6 proefputten, omdat het bureauonderzoek een heel hoog archeologisch potentieel aangaf, doch het niet duidelijk was in welke mate dit archeologisch bodemarchief bewaard is, en/of dit door de geplande werkzaamheden bedreigd is.

Figuur 1: Overzicht van de uitgevoerde proefputten op het GRB (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Bij het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem werden volgende onderzoeksvragen opgesteld en beantwoord in synergie met het uitgevoerde bureauonderzoek:

- > Wat is de relatie van het nu open perceel met de omliggende (historische) bebouwing?

Er is momenteel enkel een link te maken met het gekende Steen S78 (Jan Breydelstraat 5-7). De aangetroffen natuurstenen muur in WP2 ligt in het verlengde van dit gekende Steen en kan een aanwijzing zijn voor een uitbreiding van het Steen, of refereren naar een vorm van afscheiding.

De andere sporen van bebouwing (WP3 en WP4) wijzen alle op de bebouwingsgeschiedenis op het braakliggend perceel tot aan de sloop in de 20ste eeuw.

- > Wat is de aard van het bewaarde bodemarchief van het projectgebied?

Het bodemarchief is in het koertje ten noorden van *Huis Leten* verstoord en dit zeker tot op een diepte van 2,50 m onder het huidige maaiveld (WP5, WP6). Deze verstoring heeft alles te maken met de bouw van de meest recente museumvleugel (funderingsdiepte ca. 4,5-5,0 m onder het maaiveld) ten noorden van deze koer (WP5) en de aanleg van citernes en afvoerleidingen (WP6). Na het plaatsen van een boring ter hoogte van de achtergevel van *Huis Leten* (WP6) werd een nog zandig pakket opgeboord, waarbij een scherf in grijs aardewerk werd aangetroffen.

Op het grote braakliggende perceel is de bewaringstoestand van het bodemarchief zeer divers. Aan de straatzijde in het zuidwesten (WP3), werden quasi onmiddellijk de restanten van de gesloopte 20ste-eeuwse bebouwing aangesneden, waarbij al zeker sprake was van oudere geïntegreerde relictten. In het westen van het terrein (WP4) werd na het uitgraven van een ca. 1,30 m dik aangevoerd zavelpakket de bodem bereikt van een bewaarde kelder van één van de laatste fasen van bewoning. Ter hoogte van WP2 waren de 13de-eeuwse relictten op ca. 1 m onder het maaiveld bewaard onder een puinpakket.

De uitbouw met de WC-rol moet lokaal de bodem grondig verstoord hebben op basis van de ervaringen in WP1. Deze verstoringsdiepte kon niet vastgesteld worden, doch was zeker 1,20 m t.o.v. het huidige maaiveld.

- > Zijn er naast de te verwachten kelders van de gesloopte 17de-eeuwse bebouwing, nog sporen van open erven?

Zowel in WP3 als in WP4 werden structuren aangetroffen die te maken hebben met de in kern zeker 17de-eeuwse bebouwing. In WP2 werd een natuurstenen relict aangesneden dat te maken moet hebben met de 13de-eeuwse bewoningsgeschiedenis van het perceel. Gezien de omvang van de proefputten en de diepte van de lokale verstoringen is er momenteel geen zicht op de bewaringskansen van sporen in het kader van middeleeuwse erven en bijgebouwen.

- > Zijn er sporen aanwezig, zijn de sporen natuurlijk of antropogeen en kunnen uitspraken gedaan worden met betrekking tot datering of fasering? Op basis van welke elementen kunnen de sporen gedateerd worden?

De relevante antropogene sporen gaan op basis van het vooronderzoek zeker terug tot in de 13de eeuw (WP2) en houden verband met de omliggende gekende en eventueel ongekende Stenen. De structuren in WP3 en WP4 houden verband met de in de 20ste eeuw afgebroken gebouwen, die volgens historische bronnen teruggaan op zeker een 17de-eeuwse kern. Op basis van de baksteenformaten kan er van uitgegaan worden dat deze veronderstelling correct is.

- > In hoever is de bodemopbouw intact? Wat is de implicatie voor de bewaringstoestand van de sporen?

Behalve aan de straatzijde (zuidkant perceel) zijn de archeologische sporen te verwachten vanaf ca. 1,00-1,30 m diep. Lokaal is de verstoring door de recente WC-rol, alsook op de koer tussen de museumvleugel en *Huis Leten* groter. De vraag is in hoever op 2,50 m onder het huidige maaiveld de opgeboorde antropogene bodem nog sporen herbergt.

- > Hoe goed is de leesbaarheid van de archeologische sporen?

Behalve aan de straatzijde (zuidkant perceel) zijn de archeologische sporen te verwachten vanaf ca. 1,00-1,30 m diep. Lokaal is de verstoring door de recente WC-rol, alsook op de koer tussen de museumvleugel en *Huis Leten* groter. De vraag is in hoever op 2,50 m onder het huidige maaiveld de opgeboorde antropogene bodem nog sporen herbergt.

- > Kunnen deze sporen gelinkt worden aan de bekende archeologische gegevens beschikbaar over deze locatie?

De reeds vastgestelde archeologische sporen die te linken zijn aan gekende archeologische registraties situeren zich in WP2 en is in casu het relict in Doornikse kalksteen (S1) dat vermoedelijk geïnterpreteerd moet worden als een vervolg van het gekende Steen S78 (Jan Breydelstraat 5-7).

- > Kunnen deze sporen eventueel gelinkt worden aan de bekende historische/cartografische gegevens met betrekking tot deze locatie?

De overige sporen van bewoning (WP3 en WP4) kunnen gelinkt worden aan de bebouwing gekend uit de historische en cartografische gegevens (stadsplannen; primitief kadaster).

- > Welke zone binnen de bouwput komt niet in aanmerking voor een vlakdekkende opgraving?

Elk van de onderzochte werkputten (op WP1 na die niet onderzocht kon worden omwille van de stabiliteit van de omliggende structuren) lijkt nog potentieel te hebben op archeologische sporen,

doch variërend in diepte van bewaring. Binnen de bouwput worden geen zones uitgesloten voor een vlakdekkende opgraving.

Tussen *Huis Leten* en de vleugel van 1992 lijkt de noordelijke helft zwaar verstoord door de bouw in 1992. De funderingsplannen van deze museumvleugel geven een funderingsdiepte van zeker 4,50-5,00 m diep. In de zone tegen *Huis Leten* werd een verstoring vastgesteld tot 1,50 m diep (citernes). Door boringen kon vastgesteld worden dat hieronder misschien nog een archeologisch relevant pakket op de moederbodem zit. Het zuidelijke deel van deze koer, langsheen de achtergevel van *Huis Leten*, is hierdoor niet volledig vrijgesteld van archeologisch onderzoek en wordt opgegeven voor een werfbegeleiding.

- > Welke vraagstellingen zijn/blijven voor de opgraving en werfbegeleiding relevant?
 - Kan er een meer gedetailleerd inzicht verkregen worden in de perceelsgeschiedenis?
 - Wat is de relatie van het perceel met de omliggende gekende patriciërswoningen?
 - Zijn er in de uitgekozenen zones alsnog sporen uit de prehistorie, de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen voor handen?
 - Het perceel ligt net binnen de 12de-eeuwse stadsomwalling. Zijn er nog sporen bewaard die in relatie staan met deze omwalling?
 - Moeten andere vormen van (natuurwetenschappelijk?) onderzoek ingeschakeld worden om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden?
 - Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten? Wat is de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
 - Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gent?

Tijdens het vooronderzoek met ingreep in de bodem kon vastgesteld worden dat in de smalle tussenruimte ten noorden van *Huis Leten* de grondwerkzaamheden voor de recente vleugel (noordelijke helft) en de nodige nutsvoorzieningen (zuidelijke helft) het bodemarchief grondig verstoord hebben. Fragmentarisch (zuidelijke helft, zone tegen *Huis Leten*) en op een diepte vanaf ca. 1,50 m kan nog archeologisch erfgoed verwacht worden. De bedoeling is in deze zone de nodige nutspuitten te plaatsen (septiek; regenwater) waardoor het eventuele bodemarchief dat nog in de zone langsheen de achtergevel (dieper dan 1,5 m ten opzichte van het maaiveld) zou bewaard zijn, bedreigd wordt. Tegen de achtergevel wordt dan ook een **werfbegeleiding** voorgesteld.

Op het braakliggende perceel met de WC-rol zit het archeologisch bodemarchief bewaard op wisselende diepte gaande van direct onder het maaiveld tot ca. 1,00-1,30 m diep. De aangetroffen relictten geven een inkijk in de bouwgeschiedenis van dit perceel, al zeker startend in de 13de eeuw. Aangezien de voorziene bouwput dit volledige areaal zal innemen, is dit archeologisch erfgoed bedreigd en stelt Stadsarcheologie Gent een **vlakdekkende opgraving** voor. Deze moet plaatsvinden na de sloop van de bestaande WC-rol; na de aanleg van de palenwand en voorafgaand aan de uitgravingen in de bouwput om de bouw- en bewoningsgeschiedenis van dit, maar ook de omliggende percelen, te vervolledigen. Plaatselijk, en in overeenstemming met de veiligheid, worden tussen sloop en het plaatsen van de secanspalenwand enkele punctuele archeologische onderzoeken gedaan in het kader van de eventuele relaties tussen de projectzone en de omliggende percelen.

3. Beschrijvend deel

3.1. Administratieve gegevens / technische fiche

Projectcode	2020I377
Locatie	Oost-Vlaanderen, Gent, Drabstraat, Design Museum
Kadaster/Afdeling/Sectie/ Percelen	Afdeling 15, sectie F, percelen 1379g, deel van 1387e, deel van 1380a
Kadasterplan	Zie figuur 3
Topografische kaart	Zie figuur 5
Bounding Box	(104462,194179); (104528,194179); (104462,194117); (104528,194117)
Onderdeel Archeologische zone	ja
Grootte percelen:	2678 m ²
Grootte projectgebied	Ca. 480 m ² (bouwput en nutspotten); ca. 144 m ² (paden binnentuin); ca. 45 m ² (gang Huis Leten)
Reden van de ingreep:	Bouw van een nieuwe museumvleugel en renovatie van de bestaande vleugels
Betrokken actoren en specialisten	Geert Vermeiren (Stadsarcheologie Gent; veldwerkleider), Marie- Anne Bru (Stadsarcheologie Gent; archeoloog); Daphné Veraart (Stadsarcheologie Gent; archeoloog en digitale opmetingen); Peter Steurbaut (Stadsarcheologie Gent; historisch kaartmateriaal); Maarten Berkens (Stadsarcheologie Gent; assessment aardewerk)

3.2. Juridische context

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor de bouw van een nieuwe museumvleugel en de renovatie en restauratie van het bestaande museum. De projectzone situeert zich in het historisch centrum van Gent, binnen de 12de-eeuwse stadsomwalling. De totale oppervlakte van het projectgebied beslaat 2678 m² en is

volgens het gewestplan gelegen in gebied voor wonen. De voorziene bodemingrepen beslaan ca. 670 m².

Het projectgebied is gelegen BINNEN de Gentse vastgestelde archeologische zone. Het betreft hier een zone waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en de ingreep minimaal 100 m². Daarom is men verplicht een archeologienota waarvan akte is genomen toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

3.3. Onderzoekskader

De zone van het projectgebied is gekend uit historische, cartografische en archeologische bronnen. De locatie bevindt zich net binnen de 12de-eeuwse stadsomwalling, waarbij de gegraven Houtlei de watergordel rond de stad in deze zone vervolledigde. Deze Houtlei sloot aan op de Leie en liep ten noorden van de projectzone ter hoogte van het voormalige Hotel De Coninck (nu Design Museum) over de percelen aan de Burgstraat-Perkamentstraat en onder de huidige School van Toen vooraleer over te gaan in het huidige tracé van de Oude Houtlei.

De Drabstraat leidt van de voormalige Leiehaven, langs het tracé van de middeleeuwse handelsas Brugge-Keulen, naar één van de voormalige stadspoorten (Torrepoort), te situeren aan de huidige Poel.

Volgens de Steneninventaris¹ van Stadsarcheologie Gent, worden verschillende middeleeuwse patriciërswohnungen langsheen en in de buurt van de Drabstraat gesitueerd. De vraag is of het projectgebied al dan niet behoorde tot het erf van één van deze patriciërswohnungen, dan wel zelf nog een Steen herbergde.

De geplande bouwwerken van een nieuwe museumvleugel zullen alle aanwezige archeologische sporen vernietigen. Ook in de zone van de nieuwe nutspullen is mogelijk archeologisch potentieel bedreigd. De Steneninventaris, de CAI en de cartografische en historische bronnen tonen het belang van de locatie voor de ontwikkeling van Gent in de volle middeleeuwen en misschien vroeger. Van de omliggende percelen is reeds heel wat gekend van de bouwgeschiedenis. Het projectgebied zelf, hoewel tot in de 20ste eeuw dicht bebouwd, start zijn bouwgeschiedenis zeker als erf van één van de omliggende Stenen, of zelfs als een Steen tussen de andere Stenen. De vraag is in hoe ver de latere bebouwing deze middeleeuwse (en misschien oudere) sporen heeft bestendigd in de latere constructies.

Door middel van een proefputtenonderzoek kon antwoord gezocht worden op volgende vragen:

- > Wat is de relatie van het nu open perceel met de omliggende (historische) bebouwing?
- > Wat is de aard van het bewaarde bodemarchief van het projectgebied?
- > Zijn er naast de te verwachten kelders van de gesloopte 17de-eeuwse bebouwing, nog sporen van open erven?
- > Zijn er sporen aanwezig, zijn de sporen natuurlijk of antropogeen en kunnen uitspraken gedaan worden met betrekking tot datering of fasering? Op basis van welke elementen kunnen de sporen gedateerd worden?

¹ LALEMAN, M.C. & RAVESCHOT, P., *Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 1100-1300. De kelders, (Verhandelingen Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België)*, Brussel, 1991.

- > In hoever is de bodemopbouw intact? Wat is de implicatie voor de bewaringstoestand van de sporen?
- > Hoe goed is de leesbaarheid van de archeologische sporen?
- > Kunnen deze sporen gelinkt worden aan de bekende archeologische gegevens beschikbaar over deze locatie?
- > Kunnen deze sporen eventueel gelinkt worden aan de bekende historische/cartografische gegevens met betrekking tot deze locatie?
- > Welke zone komt niet in aanmerking voor een vlakdekkende opgraving?
- > Welke vraagstellingen zijn voor de vlakdekkende opgraving relevant?

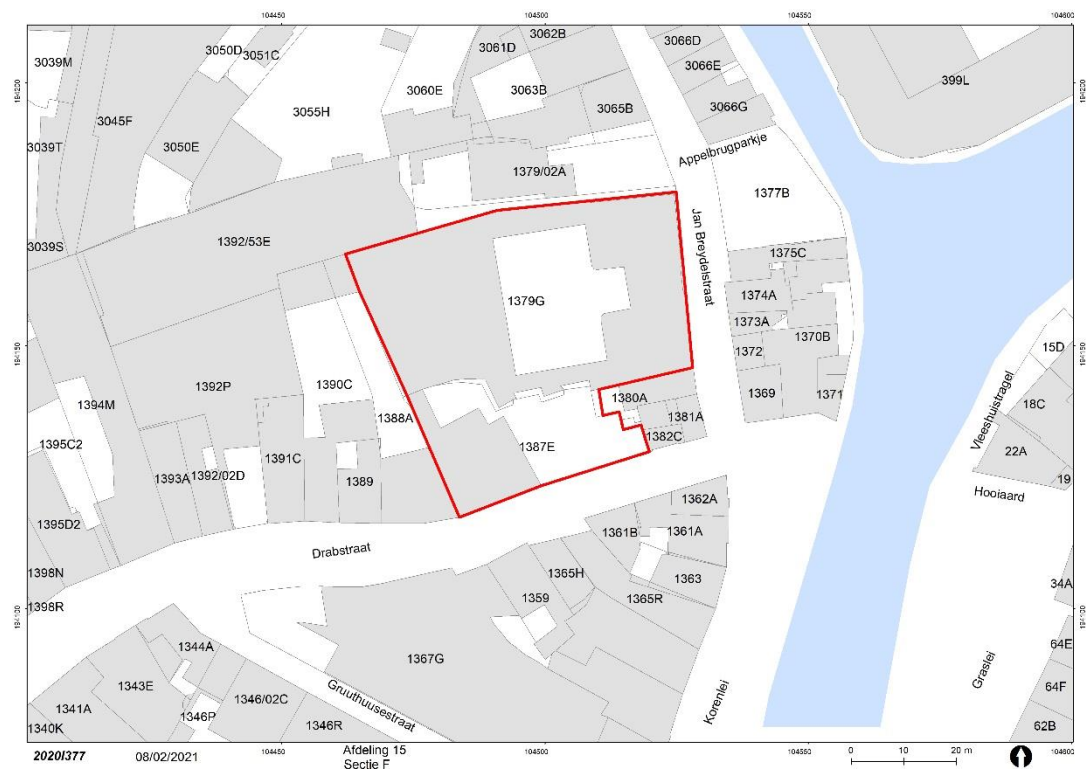
Deze archeologienota is opgemaakt met het oog op het bekomen van een aktename en aldus te ijveren voor de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

3.4. Ruimtelijke situering

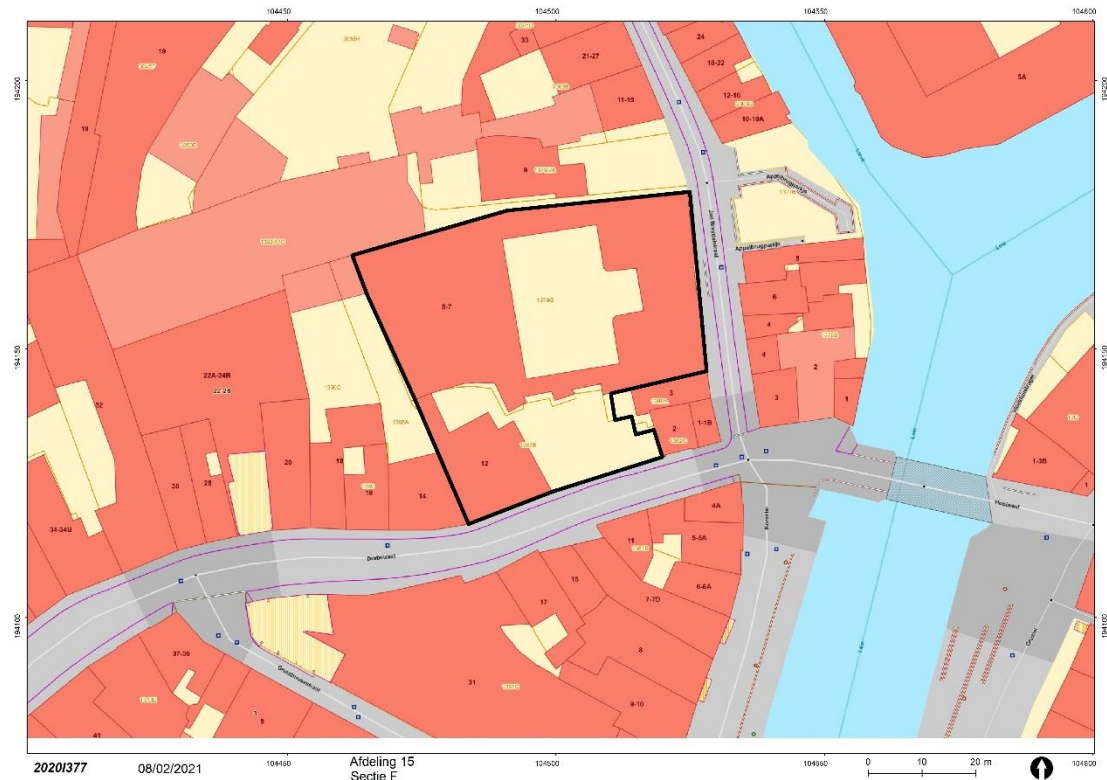
Het projectgebied Design Museum (kad. Afd. 15, Sectie F, deel van 1387e, deel van 1380a) situeert zich in het centrum van de historische kernstad van Gent. Het project gaat om de bouw van een nieuwe museumvleugel op een hoofdzakelijk braakliggend terrein langs de Drabstraat (kad. afd. 15, sectie F, nr. 1387e) en de renovatie- en restauratiewerken binnen het bestaande museum. De perceelsoppervlakte van het project bedraagt 2678 m². De nieuwbouwoppervlakte en zone voor nutspullen (huidig braakliggend perceel) bedraagt ca. 480 m²; de paden van de binnentuin ca. 144 m² en de heraanleg van de gang in *Huis Leten* ca. 45 m². Volgens het gewestplan 'Gentse en Kanaalzone' ligt het project in een zone voor wonen.

Figuur 2: Situering projectzone op de recente orthofoto (Eurosense Belfotop & Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Figuur 3: Situering projectgebied op het hedendaags kadaster (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Figuur 4: Situering projectgebied op de GRB basiskaart (AGIV GRB Basiskaart & Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Figuur 5: Situering projectgebied op de Topografische kaart 1981 (NGI en AGIV)

3.5. Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

Het Gentse Design Museum wordt het onderwerp van een grootschalig uitbreidings- en vernieuwingstraject. Het meest in het oog springend is de geplande nieuwbouw (DING!) op het braakliggende terrein (kad. afd. 15, sectie F, nr. 1387e) langs de Drabstraat. Om aansluiting te maken met het huidige museum wordt de zuidelijke vleugel van het huidige museum afgebroken, op de gevel die uitkomt op de binnenkoer na. Deze vleugel is niet onderkelderd en deze zone wordt opgenomen in de bouwput voor de nieuwbouw. Binnenin de vleugel van 1992 worden op kelderniveau afbraakwerken voorzien en het plaatsen van sanitair zonder impact op het bodemarchief.

> Nieuwbouwvleugel (kelder en liftputten DING!)

De bouw impliceert de afbraak van de bestaande constructies (vleugel ten noorden; huidig sanitair (WC-rol, ...).

Deze nieuwe museumvleugel zal opgetrokken worden met een ondergrondse bouwlaag (bouwput tot ca. 5,45 m ten opzichte van het maaiveld (3,41 m T.A.W.)) en een secanspalenwand langs de bouwput tot vermoedelijk 14 m diep ten opzichte van het maaiveld (-2,6 m T.A.W.). Deze palen (diameter ongeveer 50 cm) worden geboord waarbij steeds 50 cm afstand gehouden tussen bestaande structuren en het centrum van de palen. De fundering van Huis Leten wordt verstevigd door middel van micropalen.

Deze gesloten kuip dient om de omliggende bebouwing te verzekeren tegen instortingsgevaar en zodat er in de bouwput kan gewerkt worden op stabiele lagen en zonder grondwater (2-2,5 m diep ten opzichte van het maaiveld (6,15 m T.A.W.)). De bemaling wordt vanop maaiveld geïnstalleerd en opgestart. Deze blijft draaien tot na uitvoering afdek kelder.

Deze werkwijze impliceert een veilige bouwput met een vermoedelijk volledige verstoring van het perceel als gevolg.

> Vervanging paden binnentuin *Hotel De Coninck*

Met oog op de integrale toegankelijkheid en het praktisch gebruik van de binnenkoer *Hotel De Coninck*, wordt geopteerd voor het vervangen van de huidige kasseien met een afgeplatte variant. De heraanleg zal gebeuren in de huidige kruisvorm met aandacht voor het huidige legverband, kleur en formaat van de kasseien. Bovendien wordt gevraagd ook de dolomietzones te verharderen en te voorzien van kasseien in dezelfde geest. Voor de voegvulling wordt ervan uitgegaan om ter hoogte van de centrale kruisvorm een mortelvulling te gebruiken die maakt dat de ondergrond een vlakke, goede bewandelbare drager wordt. De zones rondom rond zouden een voegvulling krijgen in split. Dit verzekert ook de waterdoorlaatbaarheid naar het naastliggende groen. De centrale grasvlakken zullen behouden blijven.

De werken bestaan uit het opnemen van de bestaande kasseiverharding alsook het klaarmaken van de ondergrond en het voorzien van nieuwe bestrating. Deze laatste omvat het voorbereiden en afgraven van de ondergrond voor het uitvoeren van een stabiele onderlaag over een dikte van ca. 15 cm. De exacte samenstelling (gestabiliseerd zand, steenslag, ...) van deze stabiele onderlaag dient nog nader bepaald en zal op waterdoorlaatbaarheid beoordeeld moeten worden. Vervolgens wordt

een nieuwe laag afgeplatte kasseien met dikte ca. 8 à 10 cm voorzien. Voor het uitvoeren van bovenstaande bestratingswerken zal bijgevolg een totale werkbare dikte incl. afgraving van het terrein voorzien worden over een diepte van ca. 25 cm (ca. 8,78 m T.A.W.).

> Riolerings binnentuin *Huis Leten*

De bestaande verharding in de binnenkoer tussen *Huis Leten* en Vleugel '92 zal worden verwijderd en vervangen door waterdoorlatende verharding in kiezels.

In deze zone zullen de nieuwe rioleringsputten (regenwater + septiek) worden geplaatst om aan te kunnen sluiten op het rioleringsstelsel. Er zullen 2 regenwaterputten van telkens 10.000 l worden geplaatst. De onderzijde van deze putten zal zich bevinden op circa 262 cm onder het maaiveld (ca. 6,41 m T.A.W.). De septische put (5.000 l) zal zich bevinden op 222 cm onder het maaiveld (ca. 6,81 m T.A.W.). Ook de leidingen (regenwater, vuil water, fecaal water) zullen in deze zone worden aangekoppeld op bestaande en nieuwe afvoeren van *Huis Leten*, Vleugel '92 en DING!. Deze zullen met hun laagste punt op een diepte zitten op circa 153 cm onder het maaiveld (ca. 7,50 m T.A.W.).

> Niveau koetsdoorgang *Huis Leten*

In functie van de restauratieve werken in de koetsdoorgang van *Huis Leten* zal de bestaande baksteenmetselwerk bevloering worden uitgenomen en teruggeplaatst.

Het geheel van werken omvat het voorzichtig demonteren van de baksteen bevloering in keperverband, en dit voor een algemene consolidatie en egalisatie van de zandige ondergrond. Alle bakstenen worden met de nodige omzichtigheid gedemonteerd en tijdelijk gestockeerd op de werf. Ter hoogte van de monumentale trappartij zal de koetsdoorgang bijkomend worden uitgegraven met een diepte van ca. 25 cm dit over een oppervlakte van ca. 185 x 230 cm. In de gemaakte put wordt een plateaulift voorzien die het niveauverschil tussen koetsdoorgang en inkomhal *Huis Leten* bedient.

Na het consolideren/egaliseren van de ondergrond en het uitgraven van de liftput, worden de bakstenen in het oorspronkelijke legverband teruggeplaatst. Hierbij zal de oorspronkelijk helling alsook de huidige niveaus worden aangehouden. Lokaal zal de helling worden afgevlakt zodoende de aansluiting met enerzijds de deurdorpel ter hoogte van de Drabstraat en anderszijds de zone voor de monumentale trap te kunnen garanderen.

Plannen bestaande toestand en nieuw ontwerp (TRANS architectuur)

In november 2018 werden 6 werkputten uitgezet om een eerste inschatting te maken van het bewaarde bodemarchief en eventuele relaties tussen het perceel en de omliggende bebouwing.

3.6. Archeologisch potentieel

3.6.1. Methode en onderzoeksvragen

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende

LEGENDE

PLANNEN EN SNEDES

perceelgrens

bestaande constructie

nieuwe constructie

omgeving

afbraakwerken constructie

afbraakwerken aanzicht

wit-grijze bakstenen

beton

secoans pakelemwand

uithangplaat

CLT

metaalwerk

thermische isolatie

gras

zone met grind

afgeplatte kasseistenen

bestaande leien dakafwerking

zwarte dakpannen

brandhappel

Lokaalnaam

oppervlakte

vloer hoogte

+T.A.W.

+8,60m T.A.W. = nulpeil DING

PP +0,0m T.A.W.

peil platfondafwerking

PV +0,0m T.A.W.

peil vloerafwerking

Inkom

GEVELS

bestaande leien dakafwerking

zwarte dakpannen

wit-grijze bakstenen

zinken dakafwerking

metalen luiken, grijs

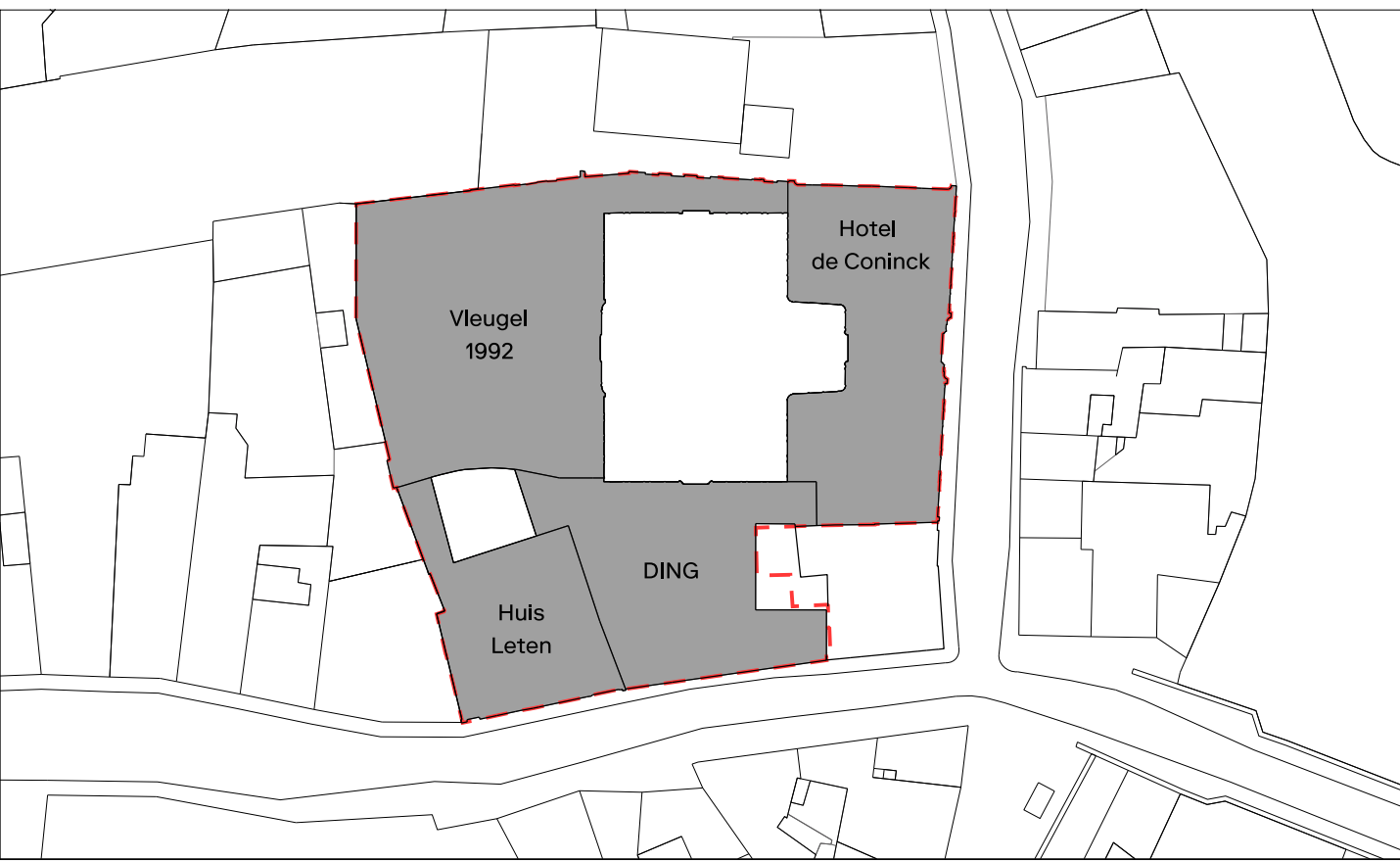
Huis Leten katei

ROOLERINGSPLAN

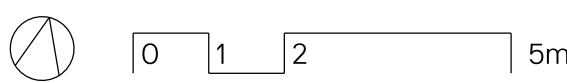
WCA (leiding locaal afvalwater)

DWA (leiding grijs afvalwater)

RWA (leiding regenwater)

Schaal 1:100 @ A0

disclaimer
Alle maten op het plan zijn indicatief. De uitvoerder blijft volledig verantwoordelijk voor de maatvoering. In geval van verschillen tussen de tekeningen en de situatie op het terrein, zal de uitvoerder onmiddellijk de architect en de eigenaar schriftelijk informeren. In geval van toegenomen veiligheid tussen verschillende documenten van het aanbestedingsproces, moet de aanvrager steeds contact opnemen met de architect en de afgevaardigde bouwheer en uitdrukkelijk vragen over de geldigheid van de documenten en de te nemen beslissingen. De uitvoeringstekeningen, op locaal schaal op te maken, dienen voldoende op voorhand en volgens voorschrift te worden aangeleverd aan de architect ter goedkeuring voorafgaand. De uitvoeringstekeningen worden opgesteld conform de Belgische normen (NBN, NBN EN, NBN EN ISO en hun afgeleiden). S.T.S. Technische Voorlichtingen (TV) van het WTCB en de regels van de kunst. Deze tekening is en blijft ten allen tijde eigendom van de ontwerper en kan zonder zijn toestemming niet voor andere doeleinden gebruikt worden. Funderingen, beton, staalconstructies en stabiliteitsmomenten: zie plannen stabiliteit. Speciale technieken: zie plannen technieken.

projectnaam
Uitbreiding van Design Museum Gent met een nieuwe vleugel DING.
Gedeeltelijke renovatie en restauratie van vleugel 1992, Hotel De Coninck en Huis Leten

bouwplaats
Drabstraat 10-9000 Gent

bouwhoer
Sogent
Veldstraat 1 B-9000 Gent
T: 09 269 89 00
e-mail: info@sogent.be

architect
RE-ST
Kensbeekstraat 217 B-2060 Antwerpen
T: 03 345 15 45
e-mail: info@re-st.be

TRANS architectuur | stedenbouw
Bismarckstraat 10 B-9000 Gent
T: 09 278 89 17
e-mail: info@transnl.be

Carmody Groarke
67-74 Suffolk Hill UK-London, EC1N 8DX
T: +44 (0)20 7836 2333
e-mail: studio@carmodygroarke.com

studiebureau stabiliteit
Ney & Partners
Terhuispoortweg 181 B-1170 Brussel
T: 02 643 21 89
e-mail: bel@neypartners

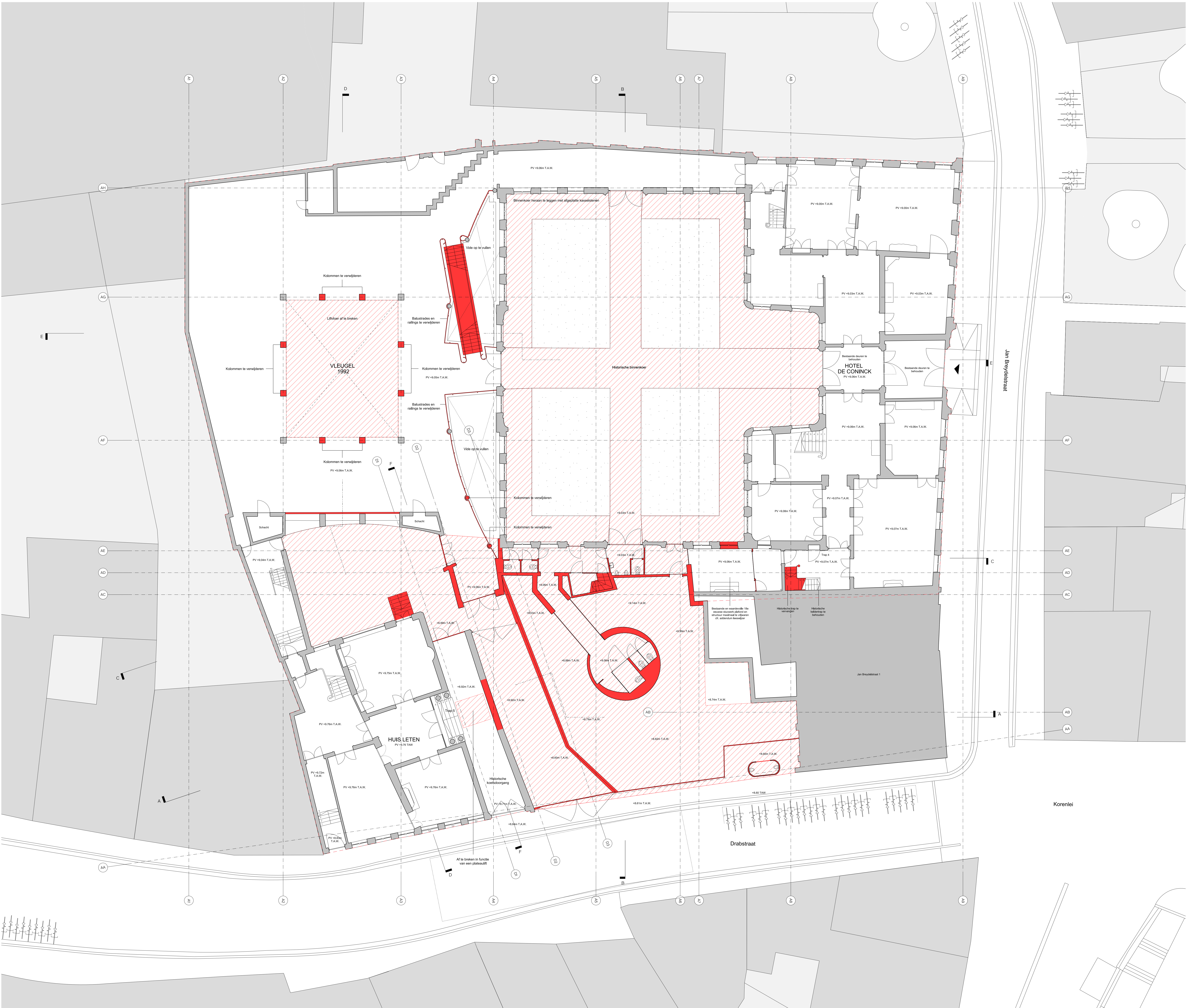
studiebureau speciale technieken
Studiebureau Boydens
Nieuwe werf 62 B-9000 Gent
T: 09 683 13 20
e-mail: boydens@boydens.be

studiebureau akoestiek
Daidalos Peutz
Vital Decosterstraat 67A bus 1 B-3000 Leuven
T: 01 435 32 77
e-mail: info@daidalospeutz.be

fase
inhoud & schaal
OMGEVINGSVERGUNNING
PLAN OMGEVINGSVERGUNNING
BESTAANDE TOESTAND EN AFBRAAK

plannr.
PLAN NIVEAU -1
Schaal: 1:100

datum aanmaak
12/43
07-05-2021

LEGENDE

PLANNEN EN SNEDES

- perceelgrens
- bestaande constructie
- nieuwe constructie
- omgeving
- afbraakwerken constructie
- afbraakwerken aanzicht
- wit-grijze bakstenen
- beton
- secaans pakkewand
- uithangplaat
- CLT
- metalewerk
- thermische isolatie
- gras
- zone met grind
- afgeplaat kasseistenen
- bestaande leien dakafwerking
- zwarte dakpannen
- bestaande leien dakafwerking
- zwarte dakpannen
- brandspiegel

Lokaalnaam

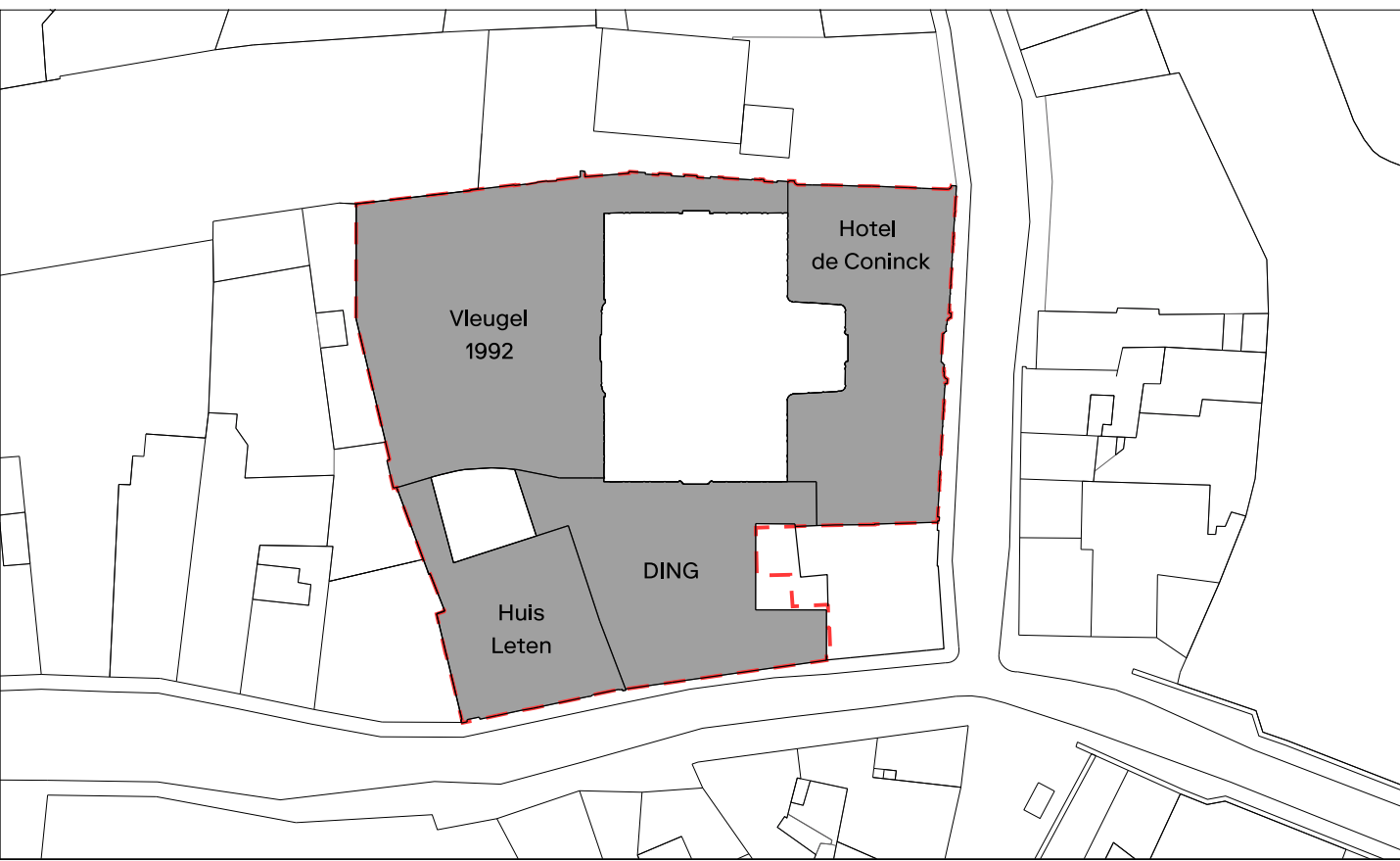
oppervlakte	vrje hoogte
±0.00m T.A.W.	±0.00m T.A.W. = nulpeil DING
PP ±0.00m T.A.W.	peil platfondafwerking
PV ±0.00m T.A.W.	peil vloerafwerking
▲	incom

GEVELS

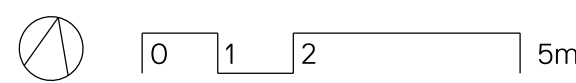
- bestaande leien dakafwerking
- zwarte dakpannen
- wit-grijze bakstenen
- zinken dakafwerking
- metalen luiken, grijs
- Huis Leten katei

RIOLERINGSPLAN

- WCA (leiding fecaal afvalwater)
- DWA (leiding grijs afvalwater)
- RWA (leiding regenwater)

Schaal 1:100 @ A0

disclaimer
Alle maten op het plan zijn indicatief. De uitvoerder blijft volledig verantwoordelijk voor de maatvoering. In geval van verschillen tussen de tekeningen en de situatie op het terrein, zal de uitvoerder onmiddellijk de architect en de eigenaar hiervan in kennis stellen. In geval van toegenomen veiligheid tussen verschillende documenten van het aanbestedingsproces, moet de aanvrager steeds contact opnemen met de architect en de eigenaar van de bouw en de situatie op het terrein, die de uitvoering van de werken en de veiligheid van de werken bepalen. De uitvoeringstekeningen, op de tekening is te zien, dienen voldoende op voorhand en volgens voorschrift te worden goedgekeurd ter goedkeuring van de werken. De uitvoeringstekeningen worden opgemaakt conform de Belgische normen (NBN, NBN EN, NBN EN ISO en hun afgeleiden). S.T.S. Technische Voorlichting (TV) van het WTCB en de regels van de kunst. Deze tekening is en blijft ten allen tijde eigendom van de ontwerper en kan zonder zijn toestemming niet voor andere doeleinden gebruikt worden. Fundamenteel, beton, staalconstructie en stabiliteitsconstructie: zie plannen stabiliteit. Speciale technieken: zie plannen technieken.

projectnaam
Uitbreiding van Design Museum Gent met een nieuwe vleugel DING.
Gedeeltelijke renovatie en restauratie van vleugel 1992, Hotel De Coninck en Huis Leten

bouwplaats
Drabstraat 10-9000 Gent

bouwwaer
Sogent
Veldstraat 1 B-9000 Gent
T: 09 269 89 00
e-mail: info@sogent.be

architect
RE-ST
Kernbeekstraat 21/7 B-9000 Gent
T: 03 345 15 45
e-mail: info@re-st.be

TRANS architectuur | stedenbouw
Bismarck 10 B-9000 Gent
T: 09 278 89 17
e-mail: info@transnl.be

Carmody Groarke
67-74 Suffolk Hill UK-London, EC1N 8DX
T: +44 (0)20 7330 2333
e-mail: studio@carmodygroarke.com

studiebureau stabiliteit
Ney & Partners
Terhulpesteenweg 181 B-1170 Brussel
T: 02 643 21 80
e-mail: bol@neypartners

studiebureau speciale technieken
Studiebureau Boydens
Nieuwe wijk 62 B-9000 Gent
T: 09 683 13 20
e-mail: boydens@boydens.be

studiebureau akoestiek
Daidalos Peutz
Vital Decosterstraat 67A bus 1 B-3000 Leuven
T: 01 435 32 77
e-mail: info@daidalospeutz.be

fase
inhoud & schaal
OMGEVINGSVERGUNNING
PLAN OMGEVINGSVERGUNNING
BESTAANDE TOESTAND EN AFBRAAK

plannr.
datum aanmaak
PLAN NIVEAU ±0
Schaal: 1:100
07/43
07-05-2021

LEGENDE

PLANNEN EN SNEDES

perceelgrens

bestaande constructie

nieuwe constructie

omgeving

afbraakwerken constructie

afbraakwerken aanzicht

wit-grijze bakstenen

beton

secoans pakenwand

uithangplaat

CLT

metaalwerk

thermische isolatie

gras

zone met grind

afgeplatte kasseistenen

bestaande leien dakfwerking

zwarte dakpannen

brandspiegel

Lokaalnaam

oppervlakte

vloer hoogte

+1.2 T.A.W., +8.60m T.A.W. = nulpeil DING

PP +0.0m T.A.W., peil platfondafwerking

PV +0.0m T.A.W., peil vloerafwerking

Inkom

GEVELS

bestaande leien dakfwerking

zwarte dakpannen

wit-grijze bakstenen

zinken dakfwerking

metalen luiken, grijs

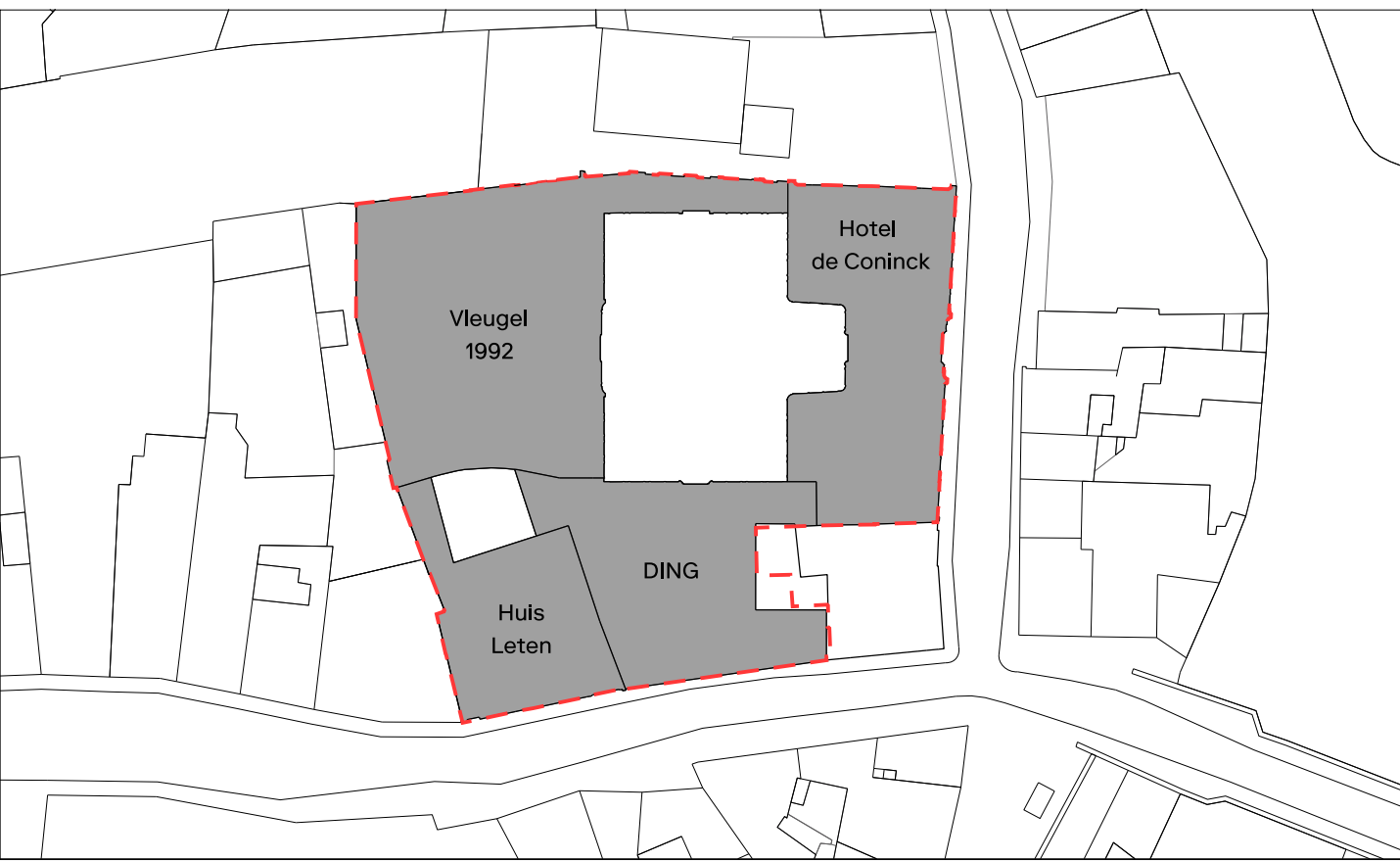
Huis Leten katei

RIOLERINGSPLAN

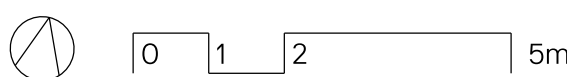
WCA (leiding fecaal afvalwater)

DWA (leiding grijs afvalwater)

RWA (leiding regenwater)

Schaal 1:100 @ A0

disclaimer
Alle maten op het plan zijn indicatief. De uitvoerder blijft volledig verantwoordelijk voor de maatvoering. In geval van verschillen tussen de tekeningen en de situatie op het terrein, zal de uitvoerder onmiddellijk de architect en de eigenaardig bouwheer schriftelijk informeren. In geval van toegenomen veiligheid tussen verschillende documenten van het aanbestedingsproces, moet de aanvrager steeds contact opnemen met de architect en de eigenaardig bouwheer en uitdrukkelijk vragen over de geldigheid van de documenten en de te nemen beslissingen. De uitvoeringstekeningen, op de laatste schaal op te maken, dienen voldoende op voorhand en volgens voorschrift te worden goedgekeurd ter goedkeuring van de architect. De uitvoeringstekeningen worden opgemaakt conform de Belgische normen (NBN, NBN EN, NBN EN ISO en hun amendementen, STS, Technische Voorlichtingen (TV) van het WTCB en de regels van de kunst. Deze tekening is en blijft ten allen tijde eigendom van de ontwerper en kan zonder zijn toestemming niet voor andere doeleinden gebruikt worden. Funderingen, beton, staalconstructies en stabiliteitsconstructies zijn plannen stabiliteit. Speciale technieken: zie plannen technieken.

projectnaam
Uitbreiding van Design Museum Gent met een nieuwe vleugel DING.
Gedeeltelijke renovatie en restauratie van vleugel 1992, Hotel De Coninck en Huis Leten

bouwplaats
Drabstraat 10-9000 Gent

bouwheer
Sogent
Veldstraat 1 B-9000 Gent
T: 09 269 89 00
e-mail: info@sogent.be

architect
Kernbeekstraat 21/7 B-2000 Antwerpen
T: 03 345 15 45
e-mail: info@re-st.be

TRANS architectuur | stedenbouw
Bismarck 10 B-9000 Gent
T: 09 278 89 17
e-mail: info@transnl.be

Carmody Groarke
67-74 Suffolk Hill UK-London, EC1N 8DX
T: +44 (0)20 7836 2333
e-mail: studio@carmodygroarke.com

studiebureau stabiliteit
Ney & Partners
Terhulpaanstraat 181 B-1170 Brussel
T: 02 643 21 99
e-mail: bel@neypartners

studiebureau speciale technieken
Studiebureau Boydens
Nieuwe wendeling 62 B-9000 Gent
T: 05 683 13 20
e-mail: boydens@boydens.be

studiebureau akoestiek
Daidalos Peutz
Vital Decosterstraat 67A bus 1 B-3000 Leuven
T: 01 435 52 77
e-mail: info@daidalospeutz.be

fase
inhoud & schaal
OMGEVINGSVERGUNNING
PLAN OMGEVINGSVERGUNNING
NIEUWE TOESTAND

plannr.
29/43
datum aanmaak
07-05-2021

LEGENDE

PLANNEN EN SNEDES

perceelgrens

bestaande constructie

nieuwe constructie

omgeving

afbraakwerken constructie

afbraakwerken aanzicht

wit-grijze bakstenen

beton

secoans pakenwand

uithangplaat

CLT

metaalwerk

thermische isolatie

gras

zone met grind

afgeplatte kasseistenen

bestaande leien dakafwerking

zwarte dakpannen

brandhappel

Lokaalnaam

oppervlakte

vloer hoogte

+1.2m T.A.W. = +8.60m T.A.W. = nulpeil DING

PP +0.0m T.A.W. = peil platfondafwerking

PV +0.0m T.A.W. = peil vloerafwerking

incom

GEVELS

bestaande leien dakafwerking

zwarte dakpannen

wit-grijze bakstenen

zinken dakafwerking

metalen luiken, grijs

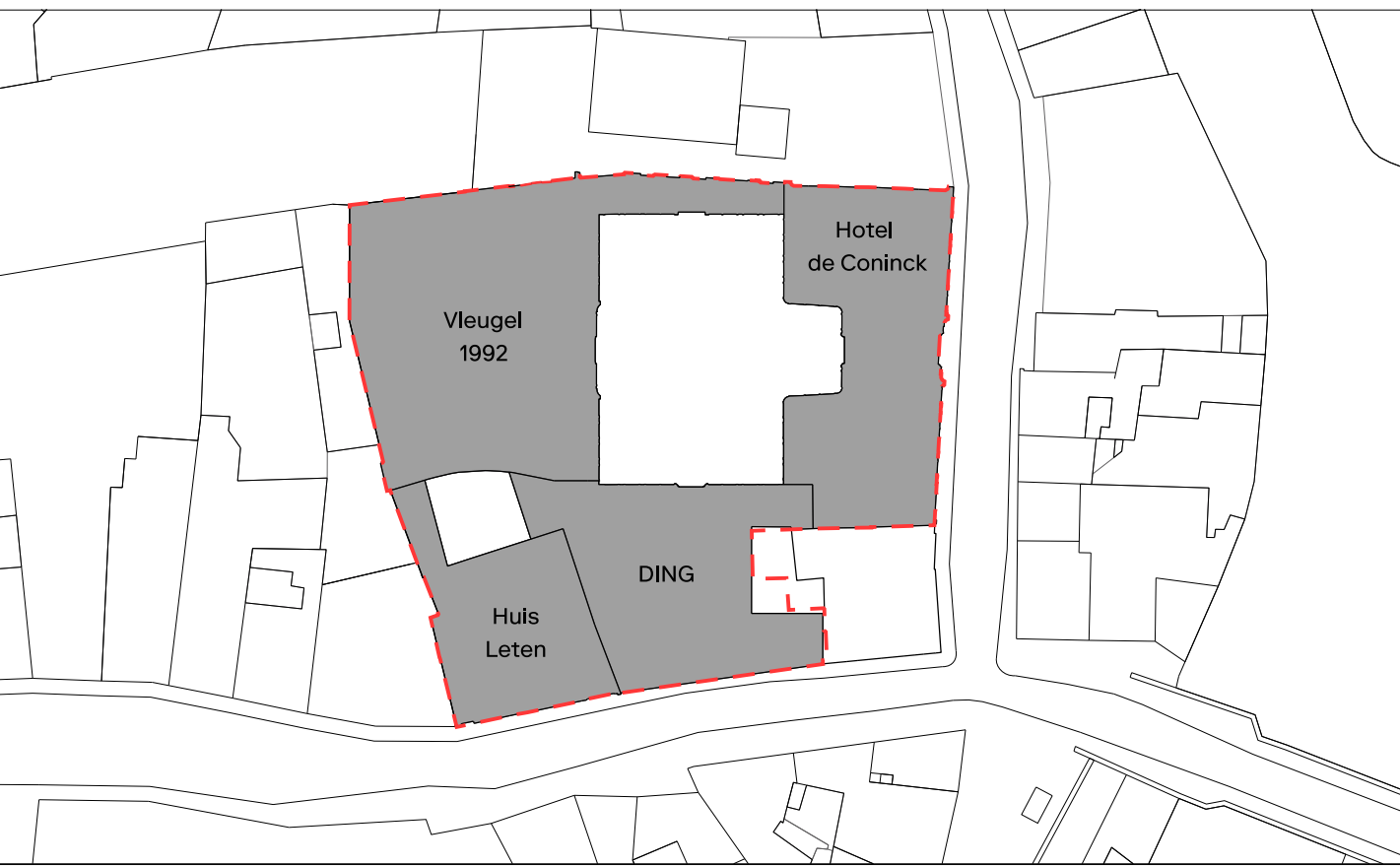
Huis Leten katei

RIOLERINGSPLAN

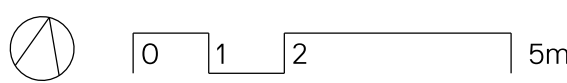
WCA (leiding fecaal afvalwater)

DWA (leiding grijs afvalwater)

RWA (leiding regenwater)

Schaal 1:100 @ A0

disclaimer
Alle maten op het plan zijn indicatief. De uitvoerder blijft volledig verantwoordelijk voor de maatvoering. In geval van verschillen tussen de tekeningen en de situatie op het terrein, zal de uitvoerder onmiddellijk de architect en de eigenaardig bouwheer schriftelijk informeren. In geval van toegenomen veiligheid tussen verschillende documenten van het aanbestedingsproces, moet de aanvrager steeds contact opnemen met de architect en de eigenaardig bouwheer en uitdrukkelijk vragen over de geldigheid van de documenten en de te nemen beslissingen. De uitvoeringstekeningen, op dezelfde schaal op te maken, dienen voldoende op voorhand en volgens voorschrift te worden aangeleverd aan de architect ter goedkeuring voorafgaand. De uitvoeringstekeningen worden opgemaakt conform de Belgische normen (NBN, NBN EN, NBN EN ISO en hun amendementen, STS, Technische Voorlichtingen (TV) van het WTCB en de regels van de kunst. Deze tekening is en blijft ten allen tijde eigendom van de ontwerper en kan zonder zijn toestemming niet voor andere doeleinden gebruikt worden. Funderingen, beton, staalconstructies en stabilisatielementen: zie plannen stabiliteit. Speciale technieken: zie plannen technieken.

projectnaam
Uitbreiding van Design Museum Gent met een nieuwe vleugel DING.
Gedeeltelijke renovatie en restauratie van vleugel 1992, Hotel De Coninck en Huis Leten

bouwplaats
Drabstraat 10-9000 Gent

bouwheer
Sogent
Veldensstraat 1 B-9000 Gent
T: 09 269 89 00
e-mail: info@sogent.be

architect
RE-ST
Kernbeekstraat 21/7 B-2060 Antwerpen
T: 03 345 15 45
e-mail: info@re-st.be

TRANS architectuur | stedenbouw
Bismarckstraat 10 B-9000 Gent
T: 09 278 89 17
e-mail: info@transat.be

Carmody Groarke
67-74 Saffron Hill Londen, EC1N 8DX
T: +44 (0)20 7836 2333
e-mail: studio@carmodygroarke.com

studiebureau stabiliteit
Ney & Partners
Terhulpspoortweg 181 B-1170 Brussel
T: 02 643 21 89
e-mail: bel@neypartners

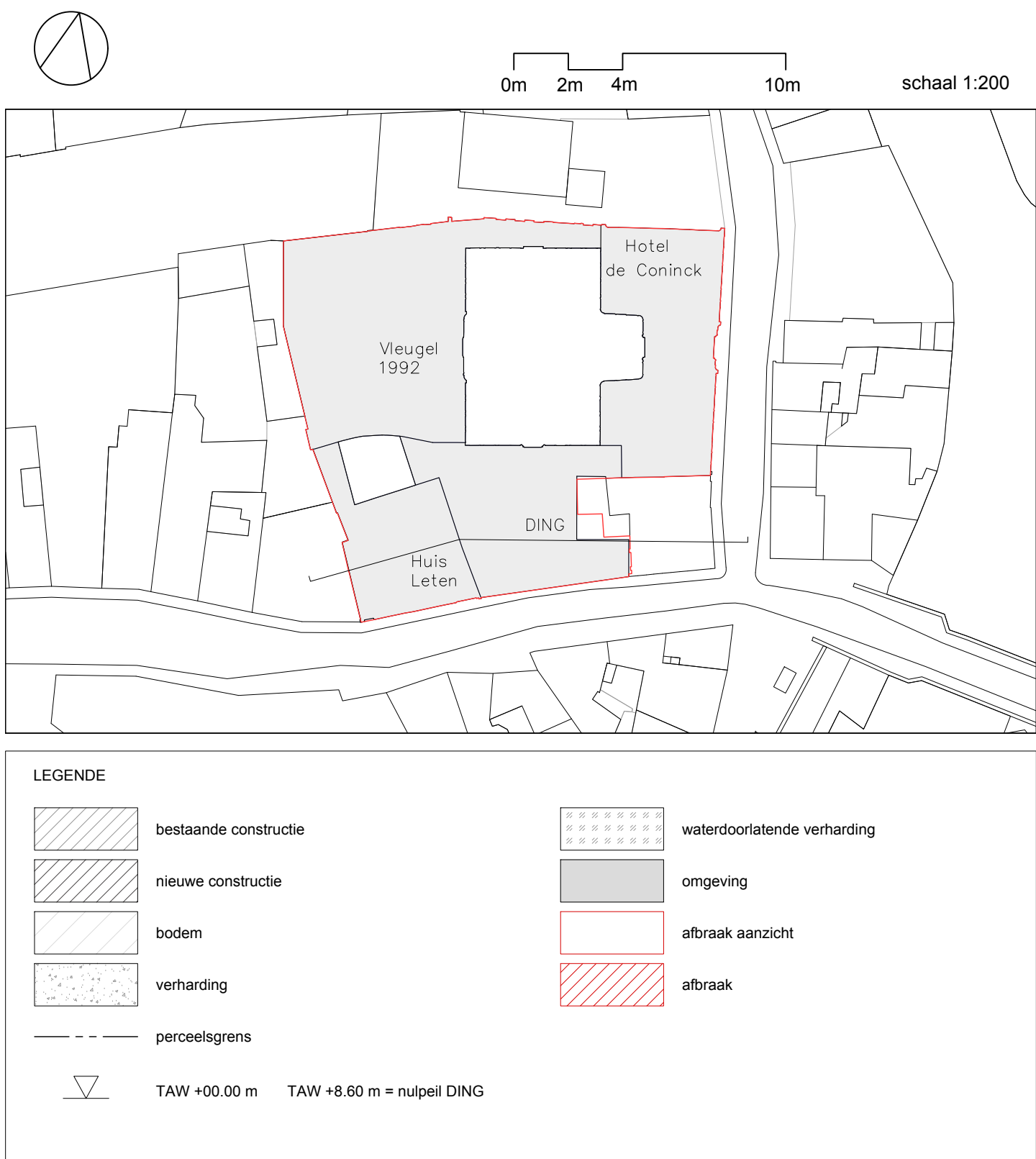
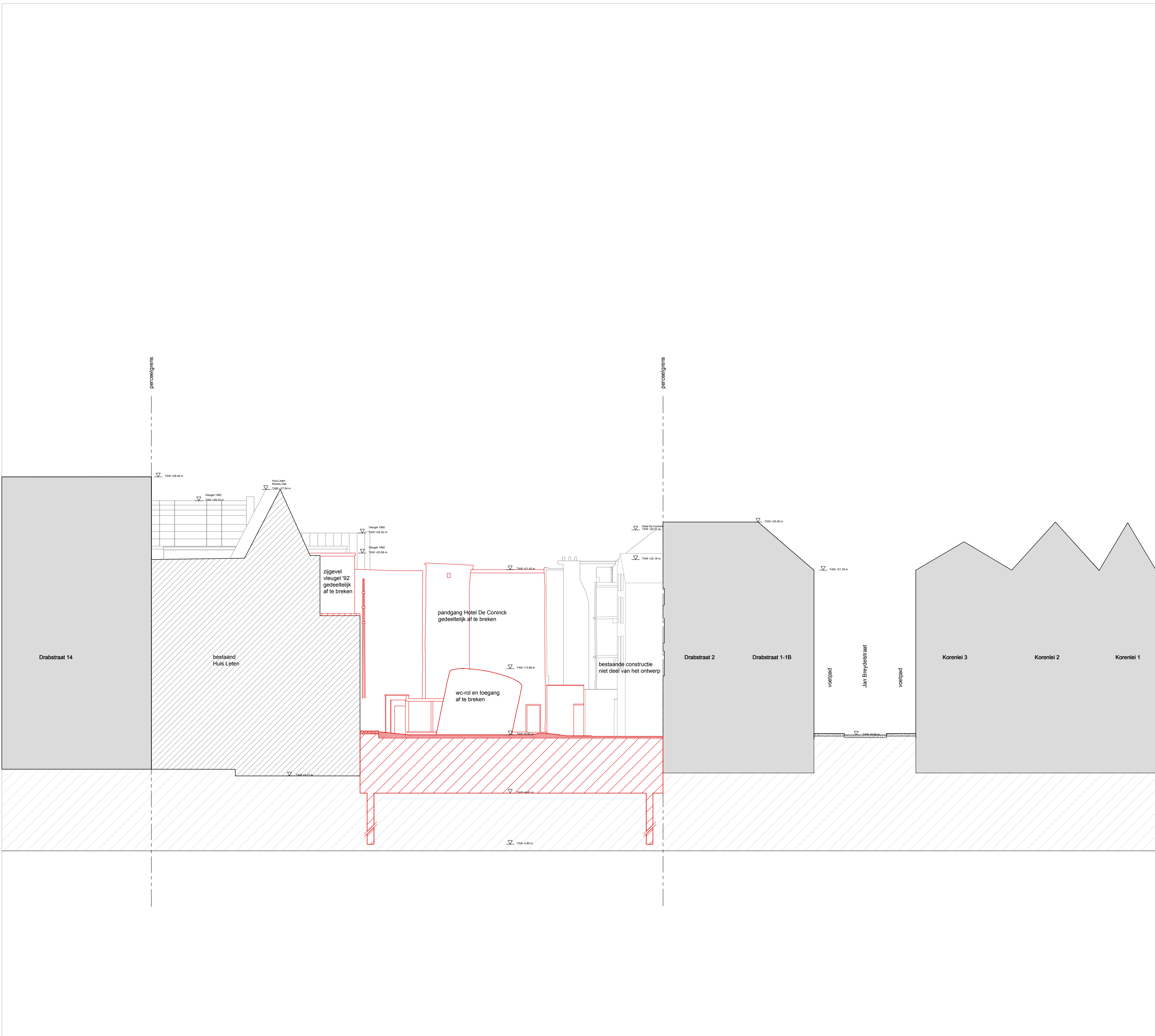
studiebureau speciale technieken
Studiebureau Boydens
Nieuwe wendeling 62 B-9000 Gent
T: 09 683 13 20
e-mail: boydens@boydens.be

studiebureau akoestiek
Daidalos Peutz
Vital Decosterstraat 67A bus 1 B-3000 Leuven
T: 01 435 52 77
e-mail: info@daidalospeutz.be

fase
inhoud & schaal
OMGEVINGSVERGUNNING
PLAN OMGEVINGSVERGUNNING
NIEUWE TOESTAND

RIOLERINGSPLAN NIVEAU -1
Schaal 1:100

plannr.
43/43
datum aanmaak
07-05-2021

disclaimer
Alle maten op het plan zijn indicatief. De uitvoerder blijft volledig verantwoordelijk voor de maatvoering. In geval van verschillen tussen de tekeningen en de situatie op het terrein, zal de uitvoerder onmiddellijk de architect en de afgevaardigde bouwheer schriftelijk inlichten. In geval van tegenstrijdigheid tussen verschillende documenten van het aanbestedingsproces, moet de aanvrager steeds contact opnemen met de architect en de afgevaardigde bouwheer en de afgevaardigde bouwheer over de geldigheid van de documenten en de te nemen beslissingen. De uitvoeringsafspraken, op dezelfde schaal op te maken, dienen voldoende op voorhand en volgens voorschrift lastenboek aan de architect ter goedkeuring voorgelegd. De uitvoeringsafspraken worden opgemaakt conform de Belgische normen (NBN, NBN EN, NBN EN ISO en hun addenda), STS, Technische Voorkeuren (TV) van het WTCB en de regels van de kunst. Deze tekening is en blijft ten allen tijde eigendom van de ontwerper en kan zonder zijn toestemming niet voor andere doeleinden gebruikt worden. Funderingen, beton, staalconstructies en stabiliteits-elementen: zie plannen stabiliteit. Speciale technieken: zie plannen technieken.

projectnaam
Design Museum Gent
Uitbreiding van Design Museum Gent met een nieuwe vleugel DING.
Gedeeltelijke renovatie en restauratie van vleugel 1992, Hotel De Coninck en Huis Leten

bouwplaats
Drabstraat 10-9000 Gent

bouwheer
Sogent
Voldersstraat 1 B-9000 Gent
T: 09 209 60 00
e-mail: info@sogent.be

architect
RE-ST
Kiersbeekstraat 21/7 B-2060 Antwerpen
T: 03 345 15 45
e-mail: info@re-st.be

TRANS architectuur | stedenbouw
Bomstraat 10 B-9000 Gent
T: 09 279 89 17
e-mail: info@transmail.be

Carmody Groarke
67-74 Saffron Hill UK-London, EC1N 8QX
T+44 (0)20 7836 2333
e-mail: studio@carmodygroarke.com

studiebureau stabiliteit
Ney & Partners
Terhulpesteenweg 181 B-1170 Brussel
T: 02 643 21 80
e-mail: bel@ney-partners

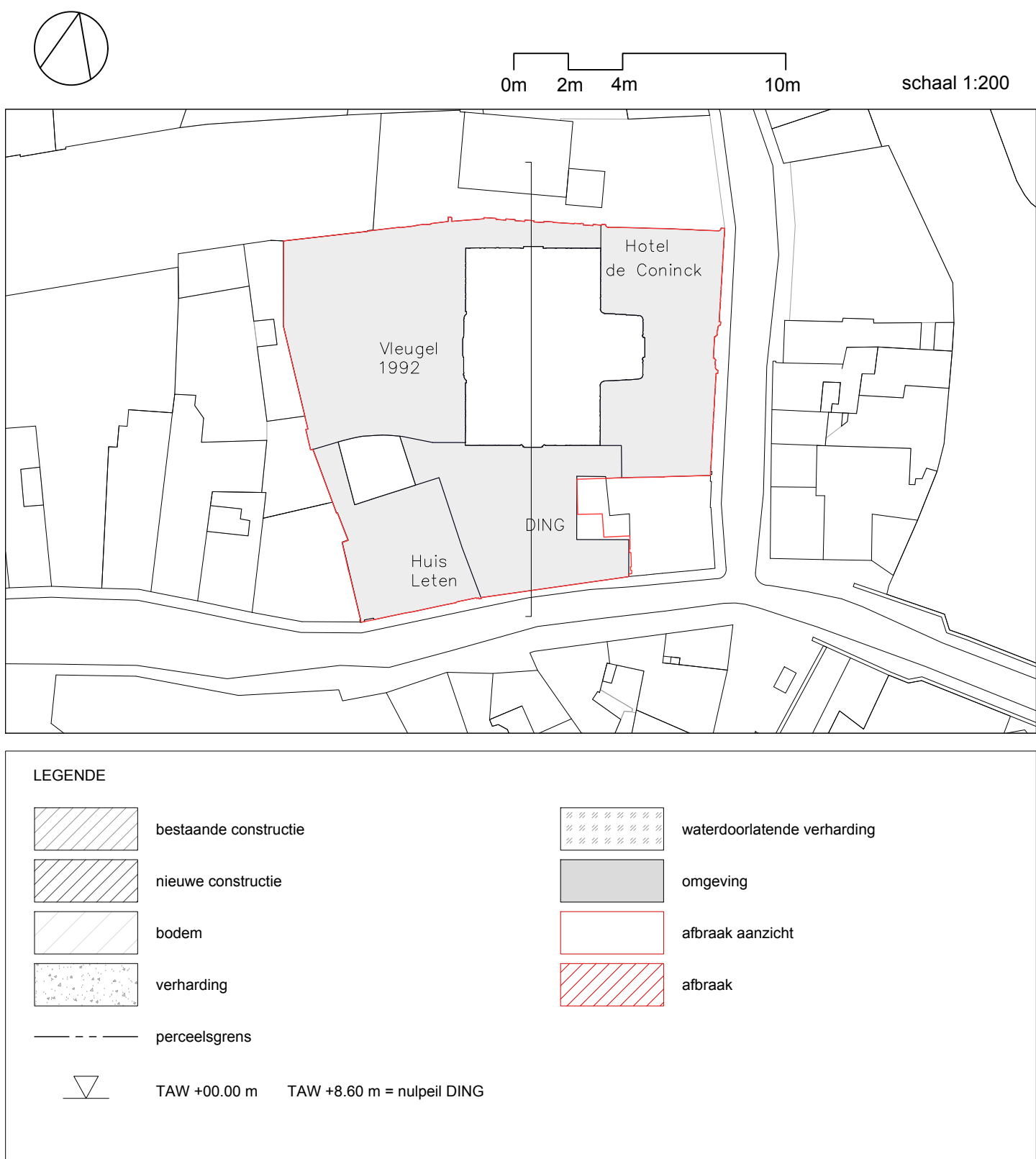
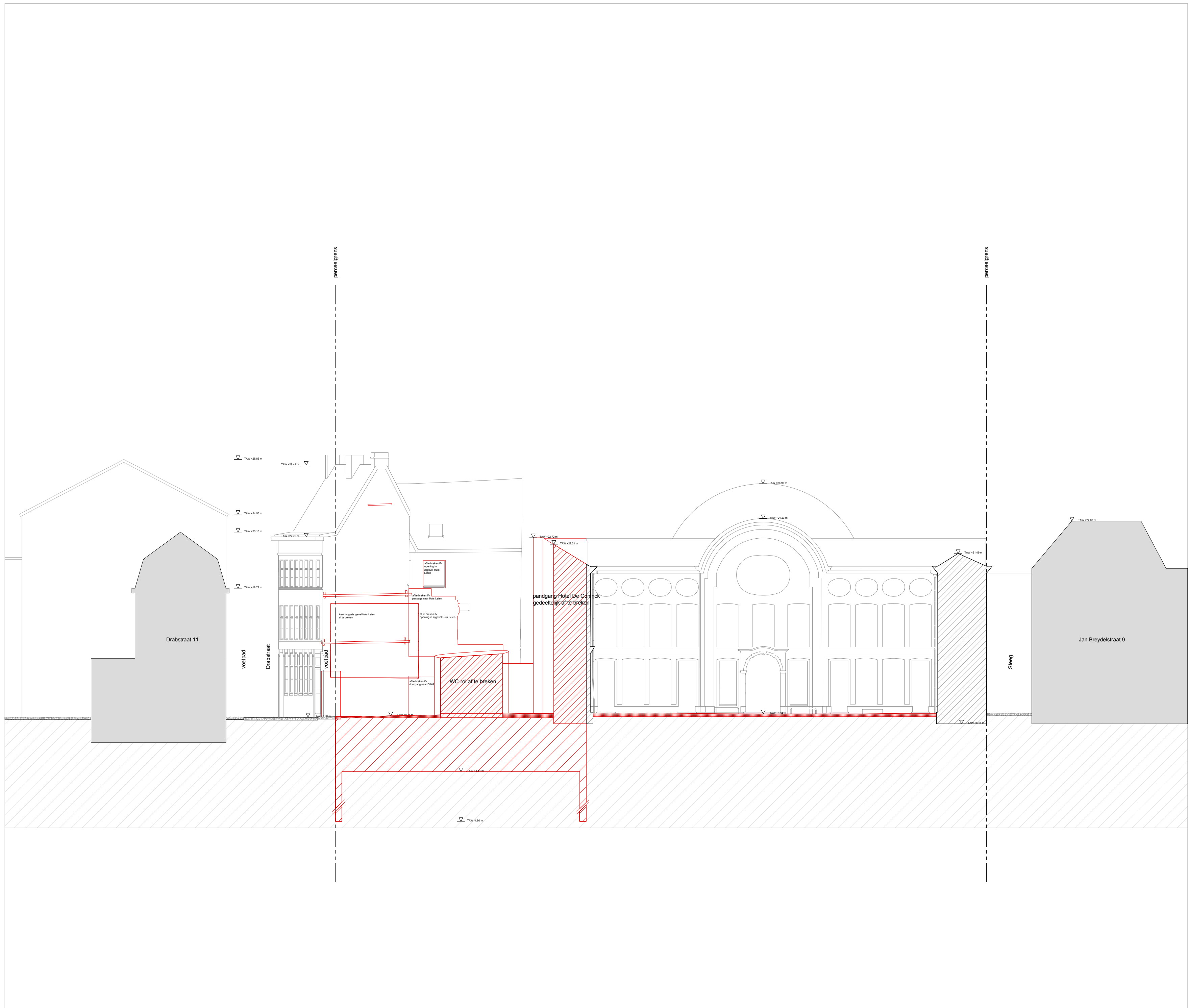
studiebureau speciale technieken
Studiebureau Boydens
Nieuwe wandeling 62 B-9000 Gent
T: 09 683 15 00
e-mail: boydens@boydens.be

studiebureau akoestiek
Daidalos Peutz
Vital Decosterstraat 87A bus 1 B-3000 Leuven
T: 01 635 32 77
e-mail: info@daidalospeutz.be

fase
inhoud & schaal
OMGEVINGSVERGUNNING
PLAN OMGEVINGSVERGUNNING
BESTAANDE TOESTAND EN AFBRAAK
TERREINSNEDE AA
schaal 1:200

plannr.
2/43

datum aanmaak
15-05-2021

disclaimer
Alle maten op het plan zijn indicatief. De uitvoerder blijft volledig verantwoordelijk voor de maatvoering. In geval van verschillen tussen de tekeningen en de situatie op het terrein, zal de uitvoerder onmiddellijk de architect en de afgevaardigde bouwheer schriftelijk inlichten. In geval van tegenstrijdigheid tussen verschillende documenten van het aanbestedingskader, moet de aanvrager steeds contact opnemen met de architect en de afgevaardigde bouwheer en de afgevaardigde bouwheer over de geldigheid van de documenten en de te nemen beslissingen. De uitvoeringstekeningen, op dezelfde schaal op te maken, dienen voldoende op voorhand en volgens voorschrift lastenboek aan de architect ter goedkeuring voorgelegd. De uitvoeringstekeningen worden opgesteld conform de Belgische normen (NBN, NBN EN, NBN EN ISO en hun addenda), STS, Technische Voorkeuren (TV) van het WTCB en de regels van de kunst. Deze tekening is en blijft ten allen tijde eigendom van de ontwerper en kan zonder zijn toestemming niet voor andere doeleinden gebruikt worden.
Funderingen, beton, staalconstructies en stabiliteits-elementen: zie plannen stabiliteit.
Speciale technieken: zie plannen technieken.

projectnaam
Design Museum Gent
Uitbreiding van Design Museum Gent met een nieuwe vleugel DING.
Gedeeltelijke renovatie en restauratie van vleugel 1992, Hotel De Coninck en Huis Leten

bouwplaats
Drabstraat 10-9000 Gent

bouwheer
Sogent
Volderstraat 1 B-9000 Gent
T: 09 209 80 00
e-mail: info@sogent.be

architect
RE-ST
Kiersbeekstraat 21/7 B-2060 Antwerpen
T: 03 345 15 45
e-mail: info@re-st.be

TRANS architectuur | stedenbouw
Bomstraat 10 B-9000 Gent
T: 09 279 89 17
e-mail: info@transmat.be

Carmody Groarke
67-74 Saffron Hill UK-London, EC1N 8QX
T+44 (0)20 7836 2333
e-mail: studio@carmodygroarke.com

studiebureau stabiliteit
Ney & Partners
Terhulpesteenweg 181 B-1170 Brussel
T: 02 643 21 80
e-mail: bel@ney-partners

studiebureau speciale technieken
Studiebureau Boydens
Nieuwe wandeling 62 B-9000 Gent
T: 09 683 13 20
e-mail: boydens@boydens.be

studiebureau akoestiek
Daidalos Peutz
Vital Decosterstraat 87A bus 1 B-3000 Leuven
T: 01 635 32 77
e-mail: info@daidalospeutz.be

fase
inhoud & schaal
OMGEVINGSVERGUNNING
PLAN OMGEVINGSVERGUNNING
BESTAANDE TOESTAND EN AFBRAAK
TERREINSNEDEN BB
schaal: 1:200

plan nr.
3/43

datum aanmaak
15-05-2021

archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek. **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen.**

Hierbij werden een aantal onderzoeksvragen opgesteld betreffende de projectlocatie:

- > Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- > Zijn er gegevens gekend over de eventuele versterking van de bodem?
- > Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het projectgebied?
- > Wat is de impact van de geplande werken?
- > Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het stedelijke landschap? Welke waarde heeft de site?
- > Is het nodig andere vormen van vooronderzoek in te schakelen om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden?
- > Kan er een meer gedetailleerd inzicht verkregen worden in de perceelsgeschiedenis?
- > Wat is de relatie van het perceel met de omliggende gekende patriciërswooningen?
- > Bestaat de mogelijkheid dat er nog sporen aanwezig zijn die kunnen gelinkt worden aan een terreingebruik voor de middeleeuwen?
- > Het perceel ligt net binnen de 12de-eeuwse stadsomwalling. Zijn er nog sporen bewaard die in relatie staan met deze omwalling?
- > Het complex is gelegen langsheen één van de belangrijkste handelsassen (Brugge-Keulen) van het middeleeuwse Gent. Geeft het onderzoek inzicht in deze evolutie?
- > Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gent?

Aangezien het bureauonderzoek geen afdoende antwoord gaf op bovenstaande vragen en de relatie tussen de omliggende percelen met de aanleg van een secanswand dreigt verloren te gaan, werd een vooronderzoek met ingreep in de bodem georganiseerd in de vorm van 6 proefputten. Hierbij werden volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- > Wat is de relatie van het nu open perceel met de omliggende (historische) bebouwing?
- > Wat is de aard van het bewaarde bodemarchief van het projectgebied?
- > Zijn er naast de te verwachten kelders van de gesloopte 17de-eeuwse bebouwing, nog sporen van open erven?
- > Zijn er sporen aanwezig, zijn de sporen natuurlijk of antropogeen en kunnen uitspraken gedaan worden met betrekking tot datering of fasering? Op basis van welke elementen kunnen de sporen gedateerd worden?
- > In hoeverre is de bodemopbouw intact? Wat is de implicatie voor de bewaringstoestand van de sporen?
- > Hoe goed is de leesbaarheid van de archeologische sporen?
- > Kunnen deze sporen gelinkt worden aan de bekende archeologische gegevens beschikbaar over deze locatie?
- > Kunnen deze sporen eventueel gelinkt worden aan de bekende historische/cartografische gegevens met betrekking tot deze locatie?
- > Welke zone binnen de bouwput komt niet in aanmerking voor een vlakdekkende opgraving?
- > Welke vraagstellingen zijn voor de vlakdekkende opgraving relevant?

3.6.2. Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed.

Het projectgebied Design Museum wordt gekenmerkt door zijn ligging in de historische kernstad, net binnen de 12de-eeuwse stadsomwalling waarvan in de nabije omgeving restanten archeologisch zijn geregistreerd. Hierdoor heeft het bureau- en terreinonderzoek zich ook toegespitst op de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied. **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen.**

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- > Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- > Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- > Bodemkaart
- > Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- > Hydrografische kaart van Vlaanderen
- > Bodemerosiekaart
- > Bodemgebruikskaart

3.6.3. Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van het agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd evenals diverse wetenschappelijke literatuur; bestaande uit voornamelijk door Stadsarcheologie Gent opgebouwde en bestudeerde archeologische ensembles en bewaard in De Zwarte Doos. Dit werd aangevuld met het raadplegen van de Inventaris Onroerend Erfgoed (erfgoedobjecten), de Inventaris van de beschermde archeologische sites en de Inventaris van de beschermde monumenten, landschappen en stadsgezichten; evenals de Steneninventaris (de door Stadsarcheologie Gent opgemaakte en bijgehouden inventaris van alle gekende 13de-eeuwse (natuur)stenen huizen op grondgebied Gent) en de Inventaris van de walsites (de door Stadsarcheologie Gent opgemaakte en bijgehouden inventaris van alle op cartografie voorkomende sites met walgracht op grondgebied Gent). **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen.**

3.6.4. Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën waaronder ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Omdat het projectgebied in een zone met een dense historische bebouwing ligt, werden verschillende bronnen nagekeken om aldus een inzicht te krijgen in de geschiedenis van deze site. Daarbij werd aandacht besteed aan het onderzoek van archieven en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de historische bebouwing of landschapsgebruik. Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd. **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen in het assessmentrapport.**

- > Panorama op Gent, 1534
- > Kaart van Jacob van Deventer, midden 16de eeuw
- > Kaart van Braun en Hogenberg, 1572
- > Kaart van Horenbault, 1619
- > Kaart van Hondius, 1641
- > Kaart van Ferraris, 1771-1777
- > Kaart van G. Goethals, 1796
- > Atlas der Buurtwegen, 1843-1845
- > Primitief kadaster, ca. 1830-1835
- > Popp Kadasterkaarten, 1842-1879
- > Kaart van P. en L. Gérard (1855)
- > Kaart van Gevaert en Van Impe (1878)
- > Plattegrond van Gent door Compijn & Soenen (1912)
- > Luchtfoto, 2017-2018

3.6.5. Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken, kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kunnen verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

Om een correcte inschatting hiervan te maken werd gebruik gemaakt van volgende bronnen:

- > Kadasterkaart
- > topografische kaart (1981)
- > orthogonale luchtfoto
- > ontwerpplannen met aanwezige nutsleidingen en riolering

Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen.

3.6.6. Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem

Er werd een melding tot vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefputten (2018F264) opgemaakt, omdat het bureauonderzoek een heel hoog archeologisch potentieel aangaf op de plaats van de geplande nieuwbouw, doch het niet duidelijk was in welke mate dit archeologisch bodemarchief bewaard is, en/of dit en de relatie met de omliggende percelen door de geplande werkzaamheden bedreigd is.

Er werden 6 proefputten uitgezet en dit tot op de moederbodem of tot het laatste 'veilige' niveau. Deze putten zijn uitgezet, rekening houdend met de aanwezige nutsleidingen en de praktische organisatie voor het museum.

4. Assessmentrapport bureauonderzoek

In dit assessmentrapport wordt alle beschikbare en van nut zijnde informatie uit het bureau- en terreinonderzoek samengebracht. Deze informatie dient als basis voor een gemotiveerde archeologische kijk op de eventueel aanwezige archeologische erfgoedwaarden en de uit te voeren acties.

4.1. Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

4.1.1. Geologie

Voor geologen zijn dekzanden een geomorfologisch fenomeen, typisch voor een periglaciaal rivierenlandschap². Tijdens de laatste ijstijd, vooral in het Laat-Glaciaal, waren de omstandigheden gunstig voor windwerking zoals men dit vandaag kan waarnemen in de woestijn of aan onze kust. Wind is namelijk in staat klei en silt weg te blazen, en de grovere en zwaardere fracties, zoals zand, over te houden. Bij het smelten van de permafrost, de permanent bevroren bodem, in de korte zomer, werden op die manier in de rivierbeddingen van de Leie- en Scheldevallei grote hoeveelheden sediment gesorteerd. Bovendien volgde op het verdwijnen van de permafrost een daling van de grondwatertafel, waardoor de infiltratie van regenwater mogelijk werd. Omdat zand net iets te zwaar is om over grote afstanden te worden verplaatst, ontstonden lokaal in de rivierbeddingen kleine en grote rivierduinen, overwegend aan de oostelijke valleiflank. Binnen en buiten de rivierbedding vormden zich tevens verschillende kleine en grote dekzandruggen.

Dekzanden zijn zandige eolische afzettingen die hoofdzakelijk ontstaan zijn uit oudere rivierafzettingen. Het zijn goed gesorteerde zanden met een korrelgroottemediaan van 150 tot 210 µm en die als een deken over de oudere afzettingen liggen. Vaak vormen ze zwak uitgesproken bulten in het landschap. Zowel in Nederland (Noord-Brabant en Gelderse Vallei) als in Vlaanderen is het voorkomen van deze dekzandruggen goed gekend. De meeste dekzanden werden door de mens ingericht als kouters. Typisch voor de dekzanden is het voorkomen van keienvloertjes (deflatiehorizonten), omdat grint en keien door de wind niet worden verplaatst. Op bodemkaarten worden ze gekarteerd als zandleembodems. Men vermoedt een Laat-Glaciaal ouderdom. In en rond Gent zijn, dankzij de kwartairkaart, minstens een vijftal dekzandruggen te identificeren. Ten noorden van de Blandijnberg ligt een dekzandrug: de Kouter en de Zandberg. Een tweede dekzandrug, ten oosten van Gent, komt overeen met de Sint-Baafskouter. Ten zuidoosten heeft men de dekzandrug van Ledeberg. Bij Ekkergem vindt men een kleine, lage dekzandrug. En ten slotte ligt er een grote dekzandrug ten westen van Gent: Mariakerkekouter. Nadien tot in recentere periodes had de wind nog vrij spel op rivierduinen en onbedekte zandruggen. Het materiaal bleef zich eolisch verplaatsen, het landschap veranderde echter niet meer drastisch van uitzicht.

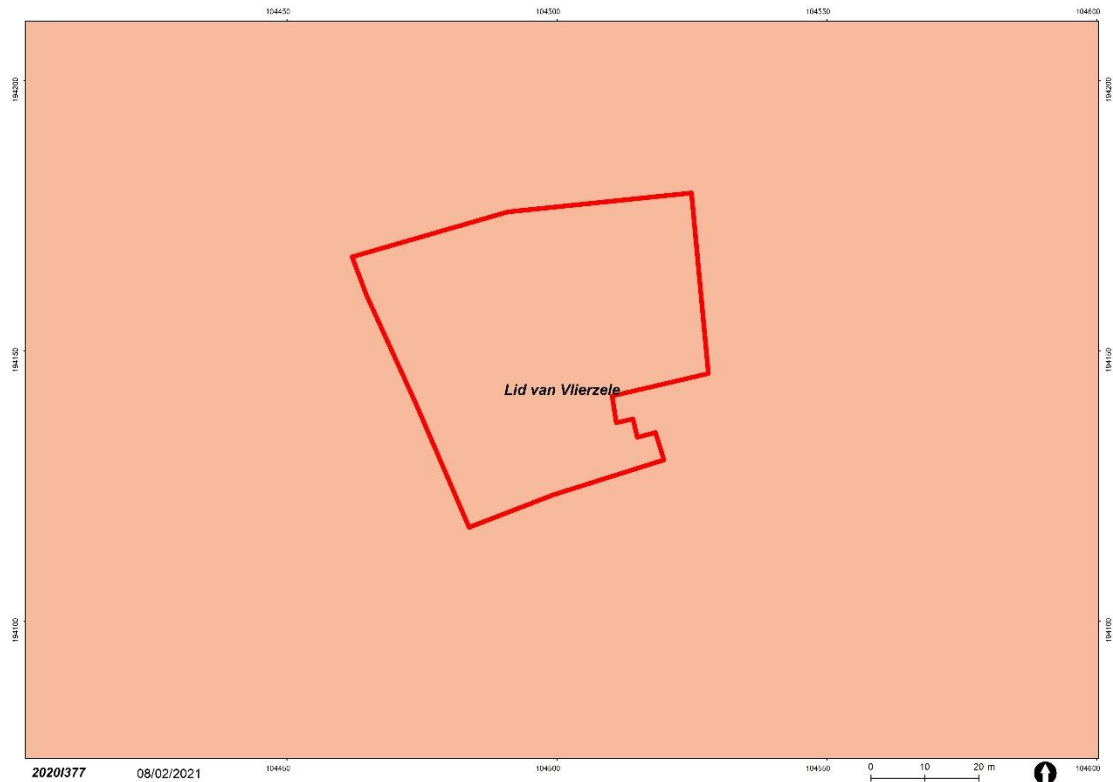
Het tertiaire substraat bestaande uit subhorizontale zandige en kleiige lagen van mariene oorsprong was tijdens het uitschuren van de Vlaamse Vallei in het begin van het Kwartair (Pleistoceen) aan erosie onderhevig. De Blandijnberg ontsnapte aan die erosie en vormt zo een tertiaire getuigenheuvel, bedekt met Bartoon-klei. In de vallei zelf is veel van het tertiair weg geërodeerd en

² GELAUE, F., *Gent. Rivierduinen en dekzandruggen, (Erfgoedmemo, nr. 44)*, Gent, 2010.

later door kwartaire afzettingen bedekt. Ten zuiden van de Blandijnberg bestaat het tertiair substraat uit Paniseliaan (klei-zandcomplex) of Ieperiaan (zand) dat op een diepte van minder dan 2 m kan aangetroffen worden. Elders rond de stad ligt het tertiaire substraat (ten noorden van de stad is dit het lid van Vlierzele) onder een dik Kwartair dek bedolven (dikwijls meer dan 20 m). De kwartaire afzettingen, die uniform het tertiaire substraat bedekken, werden in verschillende perioden afgezet. Tijdens de Würmijstijd werd het jong-pleistocene zand (dekzand), niveo-eolisch afgezet. Deze dekzandlaag heeft een dikte van 80 tot 150 cm. In de erop volgende zachtere periode werden hierin door Schelde, Leie en bijhorende beken de valleien dieper uitgesleten. Tijdens de koudere droge periodes in het Epi-pleistoceen werd zandig materiaal vanuit deze valleien opgestoven en vormde lokale dekzandophogingen. Dit zijn de locaties die met kouters in verband gebracht kunnen worden. Deze lokale dekzanden zijn te vinden net buiten de valleiranden.

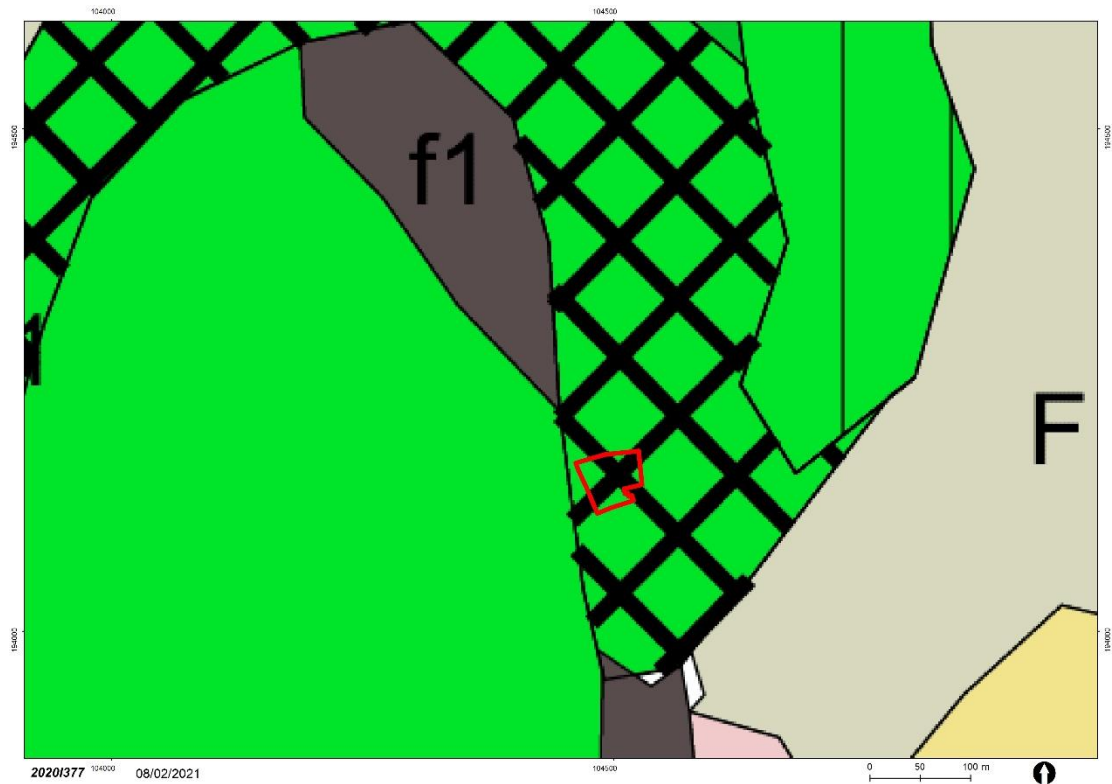
Het Lid van Vlierzele³ bestaat voornamelijk uit fijn zand, duidelijk horizontaal of kruisgewijs gelaagd, soms homogeen, met veel tubulaties. Naar onder toe gaat het over in een meestal homogeen, kleilig zeer fijn zand, met kleine kleilensjes. Bovenaan komen gedifferentieerde kleilagen met humeuze intercalaties voor. De afzetting bevat slechts weinig macrofossielen. Harde zandsteenbanken komen regelmatig voor; ze vallen soms uiteen in dunne plakketten. Het Lid van Vlierzele dagzoomt in het midden en het noorden van de provincies Oost- en West-Vlaanderen (ten noorden van de ontsluitingszone van het Lid van Pittem), en in het noordwesten van de provincie Brabant. Het komt voor op enkele toppen van de Zuid-Vlaamse heuvels. Op de vroegere Geologische Kaart is het aangeduid als Pld. Het Lid van Vlierzele ontsluit in een groot deel van het noorden van het kaartblad Gent (22). Ook op de heuveltoppen in het zuiden van het kaartblad werd het Lid van Vlierzele dadelijk onder de kwartaire bedekking aangetroffen. Opmerkelijk is wel dat de dikte op de heuveltoppen gereduceerd is tot een tiental meter, terwijl meer noordelijk de dikte 15 tot 20 m bedraagt. Opvallend is ook de overgang van een meer zandig karakter in het westen naar een meer kleihoudend zand in het oosten. Deze overgang gaat gepaard met het uitwijken van (of eventueel versmelten met) het onderliggend Lid van Pittem. Boorbeschrijvingen, maar vooral de interpretatie van diepsonderingen, laten toe het meer kleihoudende Lid van Vlierzele nog verder onder te verdelen in drie pakketten. Het centraal deel is sterk kleihoudend, terwijl het bovenste deel als homogeen zandig en het onderste deel als heterogeen zandig gekarakteriseerd kan worden.

³ www.dov.vlaanderen.be

Figuur 6: De projectzone aangeduid op de Tertiaire geologische kaart (MVG dep EWBL afd. natuurlijke rijkdommen & energie)

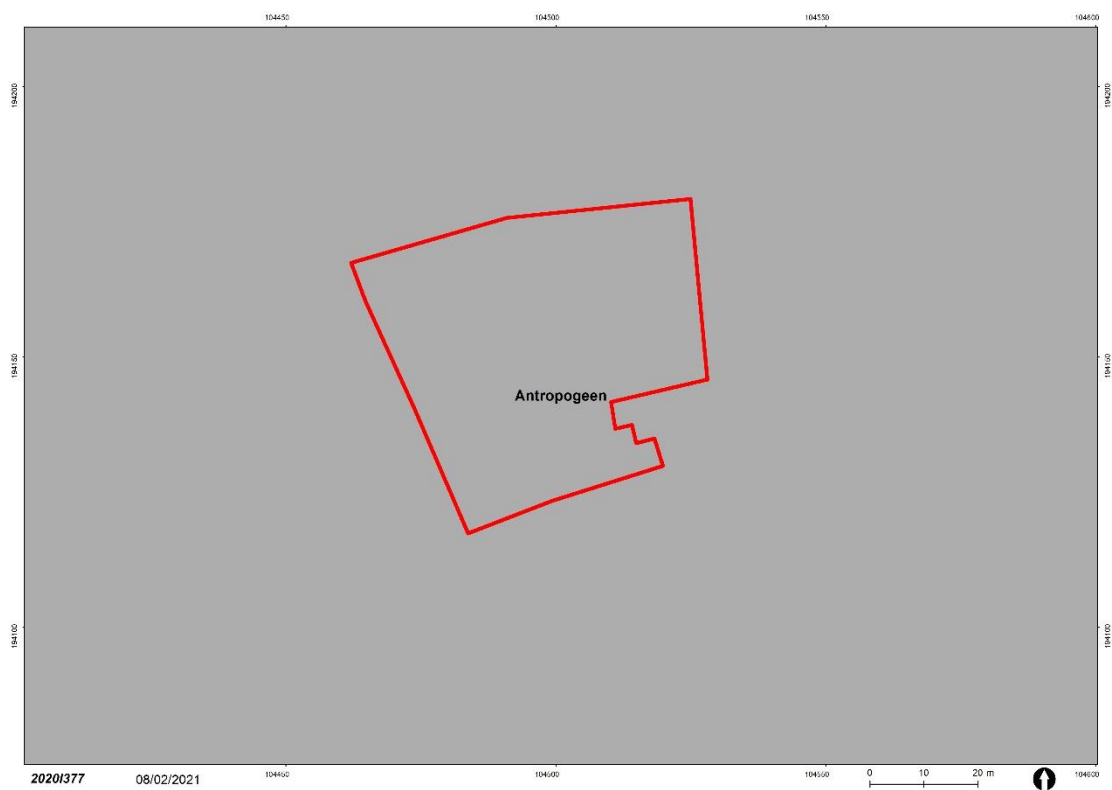
Het Weichseliaan fluvioperiglaciaal zandig facies (=F) bestaat hoofdzakelijk uit een zandig lithosoom dat echter op veel plaatsen gescheiden is door een minder belangrijk fluvioperiglaciaal lemig facies. Dit laatste is op de ene plaats beter ontwikkeld dan op de andere, en ook het bovenste zandcomplex verschilt in belang. Het onderste zandig complex bestaat overwegend uit middelmatig fijn tot middelmatig grof zand (zwak glauconiethoudend) dat naar onder toe zelfs nog grover wordt en dat talrijke grindelementen en ook schelpenresten bevat. Het bovenste zandig complex bestaat uit middelmatig, fijn zand, met laminae of lenzen middelmatig zand. Het is opgebouwd uit een juxtapositie en superpositie van ondiepe kruisgelaagde geulvormige structuren met diagonale of tangentiële prograderende interne laminaire gelaagdheid. Aan de basis komt op vele plaatsen een dunne, maar duidelijke grindvloer voor. Deze eenheid vertoont kryoturbaties en vorstwiggen. In de onderste eenheid zijn op verschillende niveaus talrijke grindelementen (silexen, kwartskorrels, zandsteenstukken) aanwezig. Verspreid worden ook schelpjes en schelpgruis gevonden, net als kleikeien, leembroekstukken en venige houtstukken. In de bovenste eenheid komen naast een basale semi-continue grindvloer hoofdzakelijk verspreide grindfragmenten voor en in geringe hoeveelheden, waarschijnlijk deels herwerkt uit oudere lagen, zoals leperiaanklei.

Figuur 7: De projectzone aangeduid op de Kwartair geologische kaart (dov.vlaanderen.be)

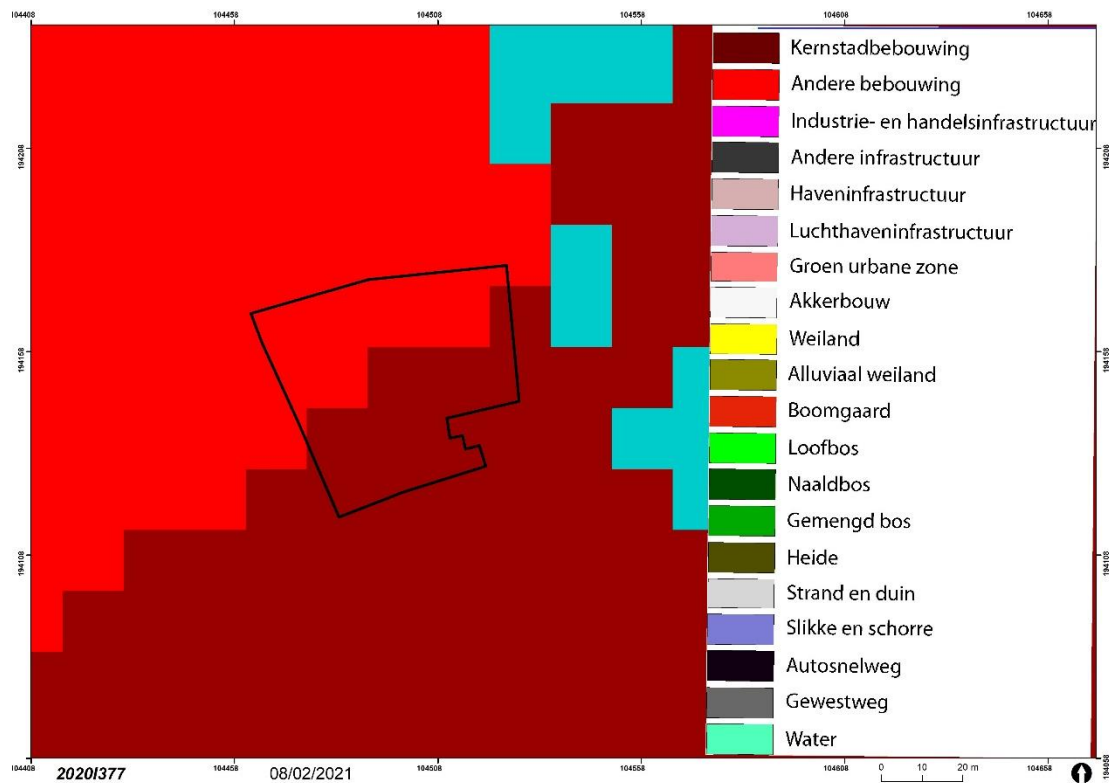
4.1.2. Bodemtypes, -erosie en -gebruik

De bodem in de Gentse kernstad staat voornamelijk ingekleurd als antropogeen.

Figuur 8: Het projectgebied aangeduid op de bodemkaart (AGIV)

Over de mogelijke verstoringsgraad in deze zone was uit het bureauonderzoek slechts beperkte info voor handen.

Figuur 9: Het projectgebied op de bodemgebruikskaat (Geopunt Vlaanderen)

Tijdens het vooronderzoek met ingreep in de bodem is gebleken dat de diepte van de archeologisch relevante lagen kan variëren van de locatie. Aan de straatzijde in het zuidwesten (WP3), werden quasi onmiddellijk de restanten van de gesloopte 20ste-eeuwse bebouwing aangesneden, waarbij al zeker sprake was van oudere geïntegreerde relicten. In het westen van het terrein (WP4) werd na het uitgraven van een ca. 1,30 m dik aangevoerd zavelpakket de bodem bereikt van een bewaarde kelder van één van de laatste fasen van bewoning. Ter hoogte van WP2 waren de 13de-eeuwse relicten op ca. 1 m onder het maaiveld bewaard onder een puinpakket. Ten noorden van *Huis Leten* was de bodem zeker 1,5 m verstoord aan de achtergevel van het middeleeuwse pand (WP6) en zeker 4,50-5,00 m ter hoogte van de vleugel uit 1992 (funderingsdiepte) (WP5).

4.1.3. Topografie en hydrografie

Rivierduinen en dekzandruggen waren een wezenlijk onderdeel van het landschap bij het ontstaan en de vroege ontwikkeling van de stad Gent. Zo werd de oudste portus of middeleeuwse handelsstad aangelegd op een dekzandrug (Zandberg), terwijl aan de oostzijde (Sint-Baafsdoorp) en in het westen (Ekkergerm en Brugse Poort) de rivierduinen en dekzandruggen aan de bewoners de kans boden om in of naast de winterbedding van een rivier toch een veilige woonplaats te bouwen. Terwijl de Sint-Pietersabdij gevestigd is op de Blandijnberg, ligt de Sint-Baafsabdij op het westelijke uiteinde van een dekzandrug. Op de vlakke delen van de dekzandruggen met zandleem werden kouters ontwikkeld, zoals de Sint-Baafskouter, de Mariakerkekouter en de Kouter in het centrum van Gent. Door deze landbouwactiviteiten werden meerdere rivierduinen genivelleerd, waardoor ze

definitief uit het landschap verdwenen⁴. Het projectgebied bevindt zich ten noorden van de Zandberg in de lagere gronden langs de Leie.

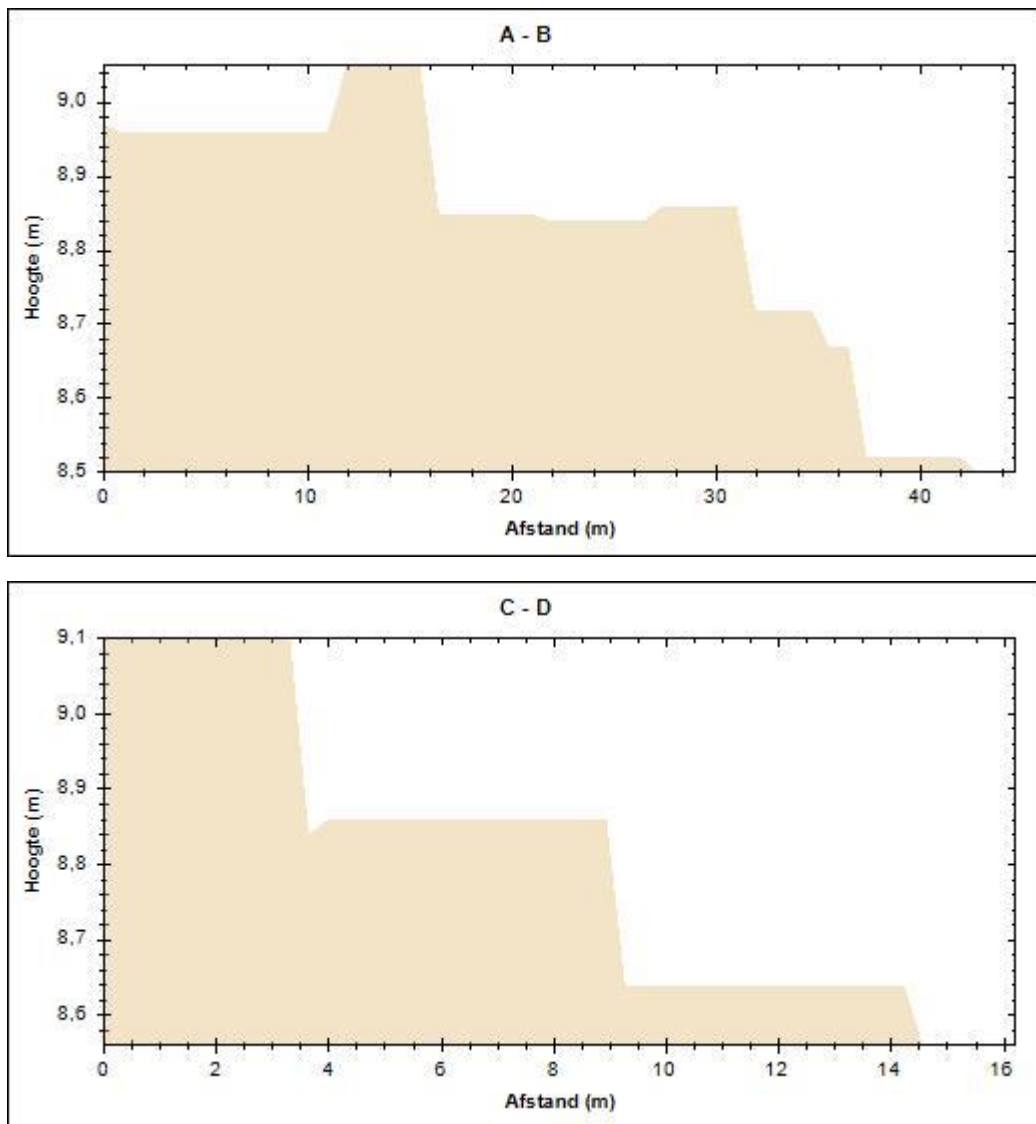
Figuur 10: Projectie van de projectzone op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (AGIV)

⁴ GELAUE, F., *Gent, rivierduinen en dekzanden*, (Erfgoedmemo, nr. 44), Gent, 2010.

Figuur 11: Kaart van de oorspronkelijke alluvia van Leie en Schelde rond Gent (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

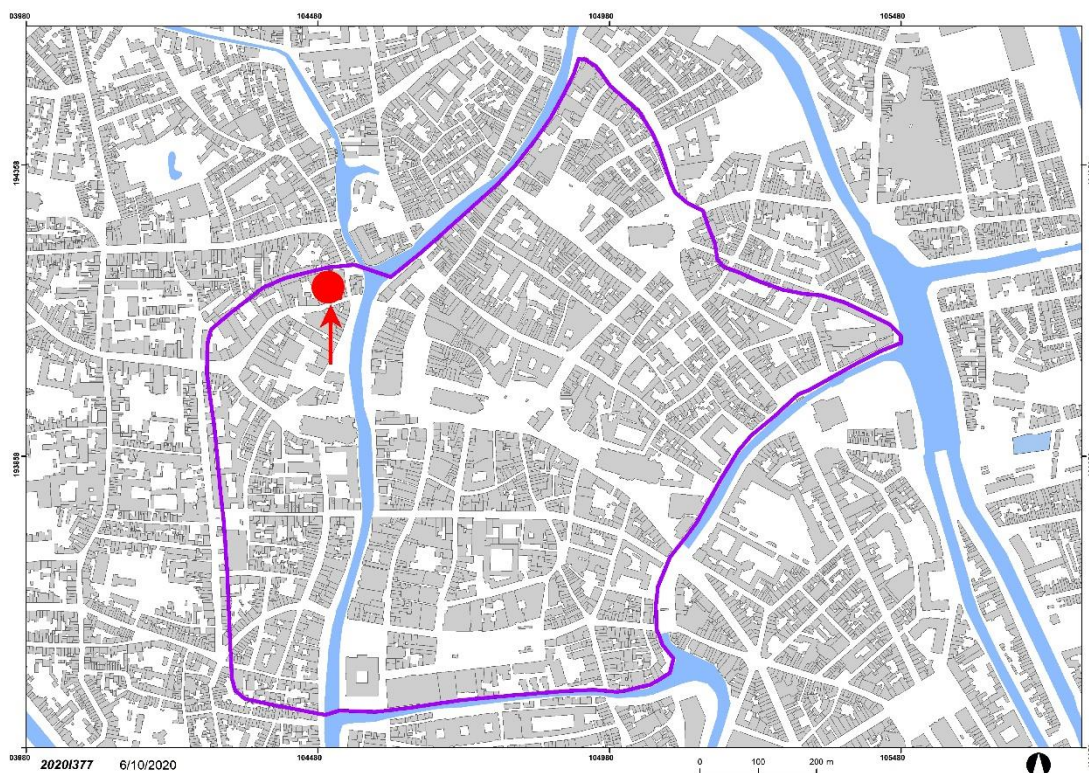
Figuur 12: Het terrein met het hoogteverloop (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie Gent)

4.2. Gekende archeologische waarden

4.2.1. Historisch onderzoek

De zone van het projectgebied is gekend uit historische, cartografische en archeologische bronnen. De locatie bevindt zich net binnen de 12de-eeuwse stadsomwalling, waarbij de gegraven Houtlei de watergordel rond de stad in deze zone vervulde. Deze Houtlei sloot aan op de Leie en liep ten noorden van de projectzone ter hoogte van het voormalige *Hotel De Coninck* (nu Design Museum) over de percelen aan de Burgstraat-Perkamementstraat⁵ en onder de huidige School van Toen⁶ vooraleer over te gaan in het huidige tracé van de Oude Houtlei.

De Drabstraat leidt van de voormalige Leiehaven, langs het tracé van de middeleeuwse handelsas Brugge-Keulen, naar één van de voormalige stadspoorten (Torrepoort), te situeren aan de huidige Poel. De woningen aan de Drabstraat met achtererf aan de Houtlei hadden lange tijd poortjes achteraan als toegang tot het water⁷.

Figuur 13: Het projectgebied binnen de 12de-eeuwse stadsomwalling, ten zuiden van de Houtleigracht en ten westen van de Leie (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

⁵ VANOVERBEKE, R., VAN REMOORTER, O., COX, L. & KREKELBERGH, N., *Van blekerij tot Spinnerij. Archeologisch onderzoek aan de Burgstraat-Perkamementstraat te Gent*, (BAAC Vlaanderen, Rapport nr. 100), Gent, 2016.

⁶ BRU, M.A. & VERMEIREN, G., *Eindverslag Opgraving Klein Raamhof* (in opmaak), Gent, 2021.

⁷ BROGET, G., *Langs de Drabstraat*, in: *Gendtsche Tydingen*, Gent, 1993, jg. 22 nr. 3, p. 121.

De Sint-Michielswijk was onderdeel van de ‘hereditas’ van de patricische familie *Uten Hove* die reeds van voor de 11de eeuw grote stukken stadsgrond in haar bezit had in de ruimere omgeving van de Sint-Michielskerk⁸.

Volgens de Steneninventaris⁹ van Stadsarcheologie Gent, worden verschillende middeleeuwse patriciërswohnungen langsheen en in de buurt van de Drabstraat gesitueerd.

Uit archivalisch onderzoek¹⁰ is gebleken dat er tussen 1360 en 1369 reeds twee gebouwen stonden ter hoogte van de Minnebrug (latere Appelbrug) over de Houtlei. Een derde woning *De Clocke* bestond in 1403-1404 en had een doorgang naar de Drabstraat, die later de achteruitgang van de herberg *de Gulden Appel* zou worden. In 1451 was er reeds een eerste herberg aanwezig *Casant*; waarvan geweten is dat deze in 1459-1460 naast *de Gulden Appel* lag en later zouden beide vermeld worden als één en dezelfde afspanning. Gedurende de 15de-17de eeuw kende de locatie van *Hotel de Coninck* opeenvolgende eigenaars en verbouwingen die de percelen verenigden en dan weer scheidden en waarin diverse herbergen en hostelryen hun intrek namen.

De oudste sporen in de kelder van *Hotel de Coninck* behoren tot het door Stadsarcheologie Gent geregistreerde Steen S78¹¹ (zie verder). Deze in *Huis Leten* tot het Steen S15 (zie verder)¹².

De oudste vermelding van het perceel *Huis Leten* gaat terug tot 1427 waar het vermeld staat als *vrij huis vrij erf ‘Den Hoesterlinck’*. De bewonersgeschiedenis is vanaf dan te volgen inclusief de verbouwingsgeschiedenis¹³. Eén van de bronnen spreekt van een scheidingsmuur met de burelen waarvan het perceel doorliep tot aan de Houtleigracht. In 1577 werden twee diephuizen op het erf samengevoegd en werd een nieuwe gevel tot aan de rooilijn opgetrokken. De rechtse travee ter hoogte van de koetspoort is breder en waarschijnlijk later opgetrokken. Het oorspronkelijke keldervolume loopt eveneens niet zover naar het oosten (onder de koetsdoorgang) door.

De vraag is of het projectgebied van de nieuwbouw al dan niet behoorde tot het erf van één van de gekende patriciërswohnungen, dan wel zelf nog een nog niet gekend Steen herbergde. De zone ten

⁸ BARBRY, N., CHARLES, L., DELEU, G., EVERAERT, G., LALEMAN, M.C., LIEVOIS, D. & NEGRONI, M., *Middeleeuws Manhattan. Rijkdom in Gentse Stenen, (Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen)*, Gent, 1999.

⁹ LALEMAN, M.C. & RAVESCHOT, P., 1991.

¹⁰ GAGELMANS, N., *Bouwhistorisch onderzoek van Hotel de Coninck en Huis Leten in Gent, (Masterverhandeling Monumenten- en Landschapszorg)*, Antwerpen, 2005-2006, p. 14-23.

¹¹ LALEMAN, M.C. & RAVESCHOT, P., 1991, p. 52.

¹² LALEMAN, M.C. & RAVESCHOT, P., 1991, p. 49-50.

¹³ GAGELMANS, N., 2005-2006, p. 77-78.

noorden van *Huis Leten* was waarschijnlijk het achtererf van deze patriciërs woning en kende zeker in de 18de eeuw bijgebouwen naar het water toe¹⁴.

Figuur 14: 9De gekende Stenen op en rond de onderzoekszone (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

De Drabstraat werd in de 16de eeuw als een echt rijke straat beschouwd waar zowel prestigieuze als ook meer bescheiden huizen gelokaliseerd waren¹⁵. In de 18de eeuw was het één van de mooiste straten van de stad met hotels en herenhuizen. In 1766 werd het deel aan de Poel verbreed en werd er heel wat bijgebouwd langs deze belangrijke verkeersas tot de stad.

De straten rond de Sint-Michielskerk kenden in de 16de-17de eeuw een grote economische bedrijvigheid die in grote mate samenhang met de nabijheid van de Gentse Leiehaven (Graslei/Korenlei)¹⁶. De meeste gebouwen hadden een link met graan en de graanhandel. Ambachten hadden hun eigen herbergen langsheen het water en talrijke brouwerijen waren in de buurt. De Breydelstraat was lang in twee delen gesneden door de Houtlei¹⁷. Over deze gracht lag de (aanvankelijk Minnebrug) Appelbrug naar het pand en herberg *de Gulden Appel* dat er gebouwd was ter hoogte van het huidige Design Museum. De brug werd vernieuwd in 1760, na het verdwijnen van *de Gulden Appel* en de bouw van het *Hotel de Coninck*. Bij het dempen van de Houtleigracht in 1899 verdween de boog in de rijweg en werd een vooruitspringend pand afgebroken zodat de straat verbreed werd en de tweede delen samengevoegd tot de Jan Breydelstraat. De keldervensters aan de noordgevel van *Hotel de Coninck* tonen aan dat de Houtlei veel lager lag dan het huidige straatniveau.

¹⁴ GAGELMANS, N., 2005-2006, p. 83-84.

¹⁵ GAGELMANS, N., 2005-2006, p. 5-6.

¹⁶ GAGELMANS, N., 2005-2006, p. 8.

¹⁷ GAGELMANS, N., 2005-2006, p. 6.

Over de *Gulden Appel* en het latere *Hotel de Coninck*, en het *Huis Leten* bestaat een uitgebreide recente bouwhistorische studie¹⁸. De *Gulden Appel* was in de 16de eeuw één van de grootste hostelryen/herbergen van Gent en was alom bekend. Het staat afgebeeld op het Panoramisch Gezicht op Gent van 1534 (zie cartografische gegevens) met een koetspoort. Later zal de afspanning ook een uitgang hebben aan de Drabstraat.

Met de economische heropleving in de 18de eeuw en de grote bouwwoede van zij die hun rijkdom wilden etaleren (edellieden, groothandelaars, industriëlen), werden talrijke hotels opgericht in Franse stijl¹⁹. Deze prachtige herenhuisen onderscheidten zich in niets van die van de adel, behalve dat achter de statige gevels ook plaats was voor bedrijfsgebouwen. Zo ook *Hotel de Coninck* dat in verschillende fasen, en voor verschillende eigenaars opgetrokken werd, en genoemd werd naar de laatste bouwheer Ferdinand De Coninck (1759), een gefortuneerde linnenhandelaar. Voornamelijk de achterbouw (nu museumvleugel van 1992) en de noordelijke vleugel werden gebruikt als stapelplaats.

In 1920 verkochten de toenmalige eigenaars, de familie Hye-Hoys, het *Hotel de Coninck* aan de stad Gent²⁰. In 1922-1923 werd het Museum voor Sierkunst hier ondergebracht. Stelselmatig kwamen ook de huizen Drabstraat 4, 6, 8 en 10 in handen van het museum²¹. Hoewel het idee leefde om de gevels te bewaren en de binnenindeling aan de noden van het museum aan te passen, werd in 1971 besloten over te gaan tot de volledige sloop. Deze sloop zou gebeuren mits recuperatie van de onderdelen met kunsthistorische waarde en enkel tot op het maaiveld. Kelders mochten niet volgestort worden. Pas in 1980 werd overgegaan tot de sloop.

Na de aankoop van Huis Leten in 1997-1980 werd in 1988 gestart met de bouw van een nieuwbouw die *Hotel de Coninck* met *Huis Leten* verbindt. De toenmalige nieuwbouw van 1992 is gesitueerd achter een volledig gereconstrueerde gevel.

4.2.2. Cartografische gegevens

Op het Panoramisch Gezicht op Gent van 1534 staat de zone van het Design Museum ingetekend als een volgebouwde zone langsheen de belangrijke uitvalsweg van de stad. Achter de percelen loopt de Houtleigracht, onderdeel van de voormalige 12de-eeuwse stadsomwalling en vastgesteld bij archeologische registraties bij bouwwerkzaamheden in 1989²². De hoger vermelde *Gulden Appel* staat afgebeeld met een koetspoort.

¹⁸ GAGELMANS, N., 2005-2006.

¹⁹ GAGELMANS, N., 2005-2006, p. 11-12.

²⁰ GAGELMANS, N., 2005-2006, p. 30.

²¹ GAGELMANS, N., 2005-2006, p. 39-40.

²² RAVESCHOT, P., *Drabstraat-Jan Breydelstraat*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, Gent, 1989, jg. 13 nr. 4, p. 15-17.

Figuur 15: Panoramisch Gezicht op Gent van 1534 (STAM Gent © www.lukasweb.be - Art in Flanders vzw, foto Hugo Maertens)

Op de kaart van Jacob Roelofs van Deventer (1559) is enkel een dichtbebouwde zone langs de Drabstraat en Jan Breydelstraat herkenbaar en open zones in het noorden langs de Houtleigracht.

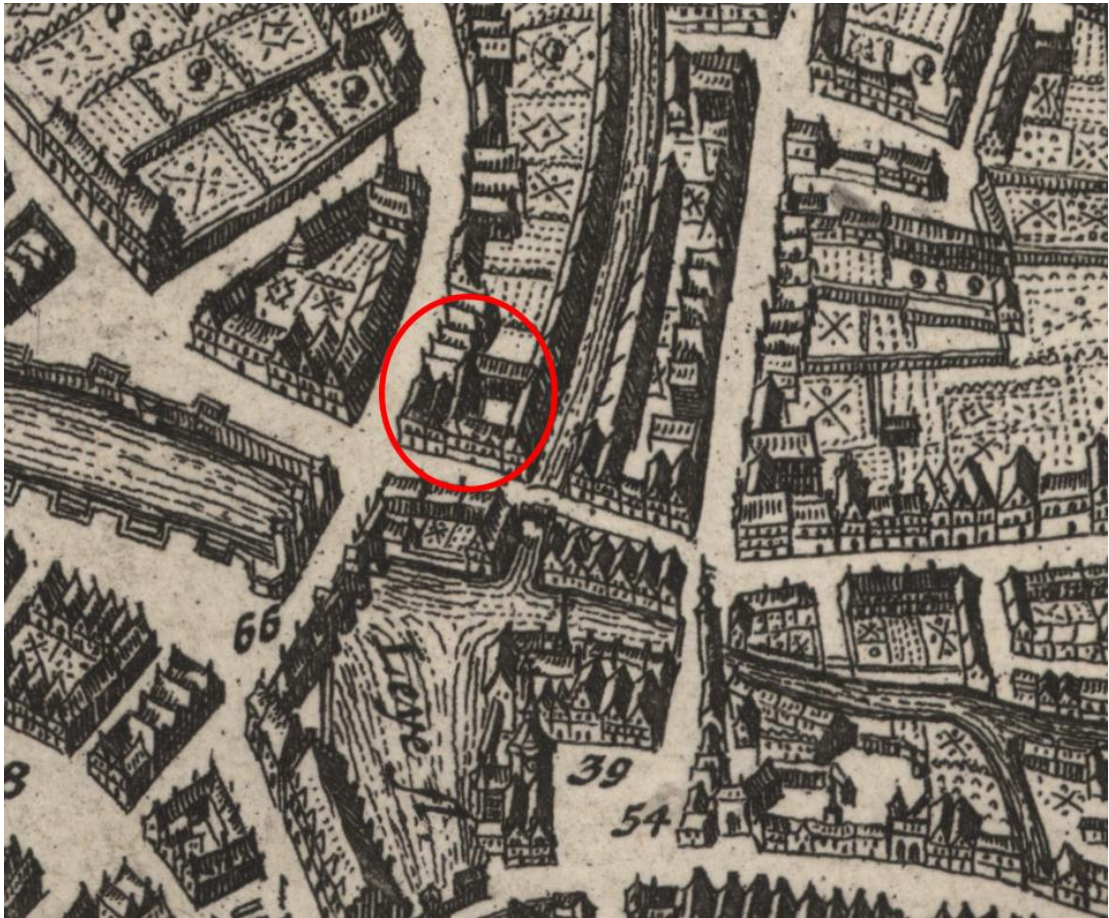
Figuur 16: Het projectgebied aangeduid op de stadskaart van Jacob Roelofs van Deventer, 1559 (Nationale Bibliotheek, Madrid)

Op Braun & Hogenberg, 1575 lijkt de projectzone met een smal huizenblok dichtgebouwd tot aan de stadsgracht.

Figuur 17: Het projectgebied geprojecteerd op Braun en Hogenberg, 1575 (Universiteitsbibliotheek, Gent)

Op de kaart van Hondius (1641) is de schikking van vleugels rond een binnenareaal zoals het nu gekende *Hotel De Coninck* al herkenbaar. De rooilijn vanaf *Huis Leten* is hier een gesloten gevelrij.

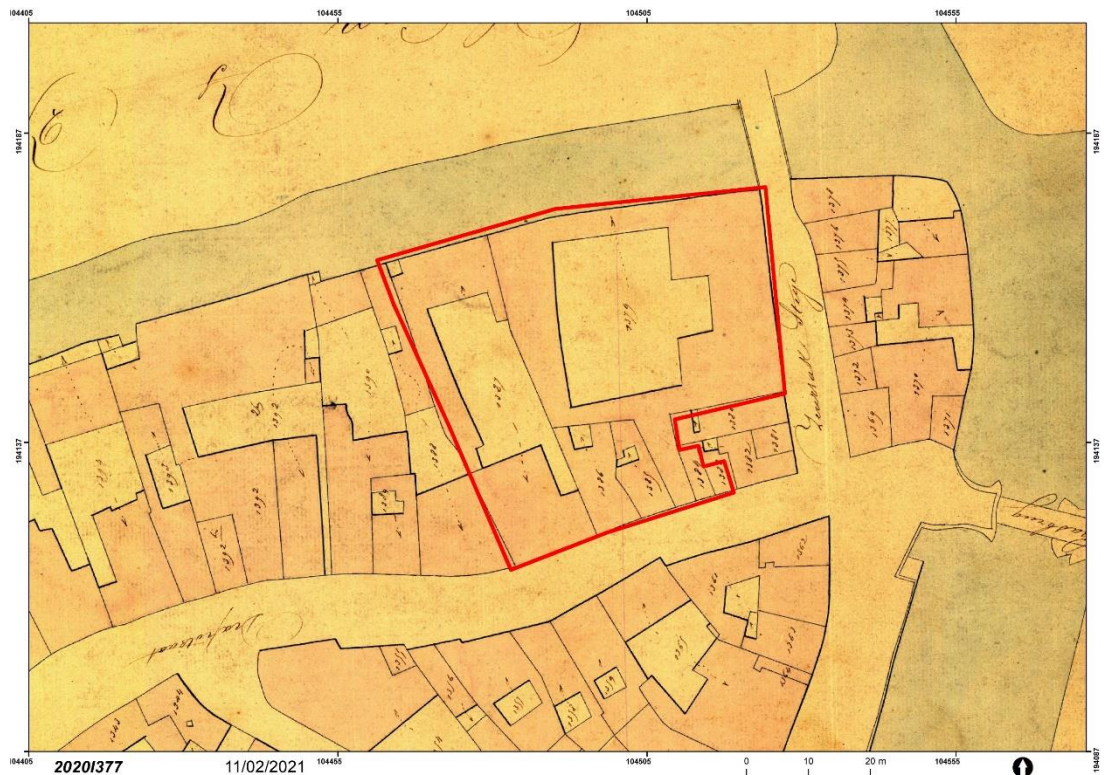
Figuur 18: Detail uit het stadsplan van Hendrik Hondius in de *Flandria Illustrata* van Antonius Sanderus, 1641-1735 (Stad Gent, De Zwarte Doos, Archief Gent, SAG_IC_DK_1_13)

De Ferrariskaart, 1775 toont dan weer een dichtbebouwde zone aan de zijde van de Drabstraat en bebouwing langsheen de Houtlei. Tussenin situeren zich tuinen. De vorm van *Hotel de Coninck* is moeilijk te onderscheiden.

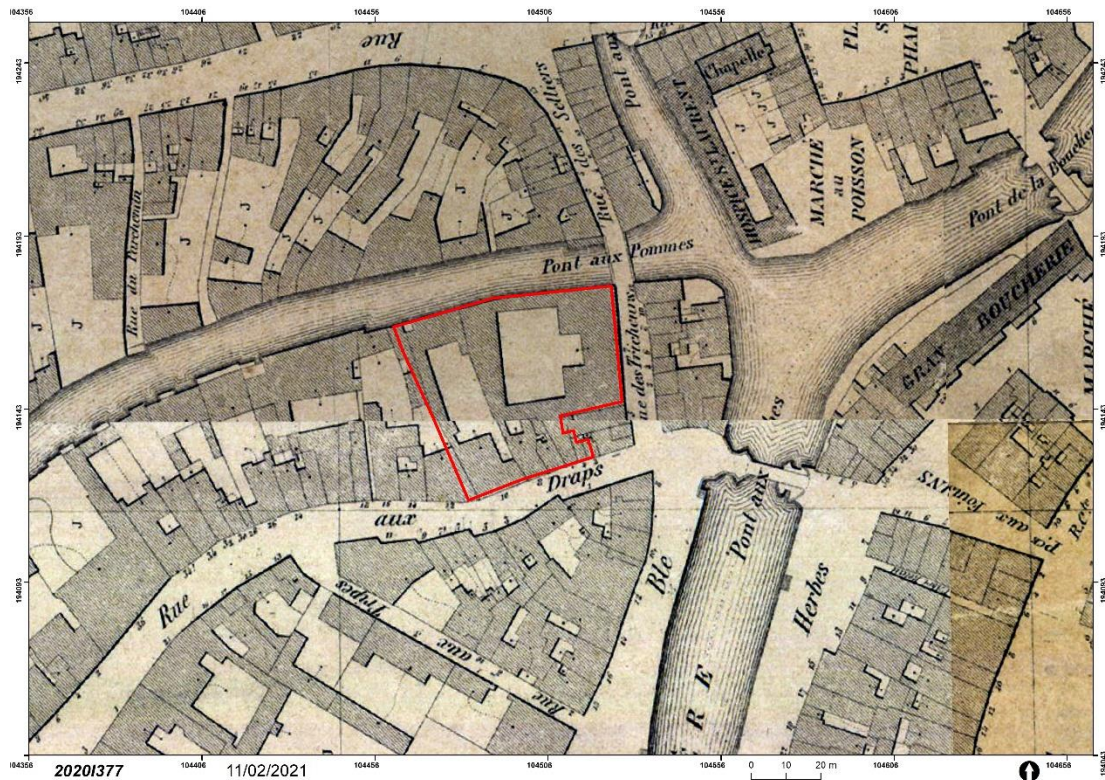
Figuur 19: Detail uit de Kaart van Ferraris (1771-1778), Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, met aanduiding van de Zandberg (Koninklijke Bibliotheek van België)

Op het Primitief Kadaster (1834-1835) omvat de zone van de nieuwbouw een open ruimte ten noorden van *Huis Leten*; en 3 grote bouwvolumes en 2 kleinere langs de Drabstraat.

Figuur 20: Het projectgebied aangeduid op het Primitief Kadaster, ca. 1835 (Universiteitsbibliotheek, Gent)

Het kadasterplan uit 1855 toont ter hoogte van de bouwput voor de nieuwbouw een volledig dichtgebouwde zone met percelen georiënteerd op de Drabstraat.

Figuur 21: Het projectgebied geprojecteerd op de kaart van P. en L. Gérard, 1855 (Privéverzameling André Coene en Martine De Raedt, Gent)

De zone van de bouwput werd tot aan de sloop in de 20ste eeuw voornamelijk gekenmerkt door drie 17de-eeuwse pakhuizen horend bij het voormalige zogenaamd *Hotel De Coninck* in de Jan Breydelstraat²³.

De huidige open ruimte tussen *Huis Leten* en de vleugel van 1992 is op de opeenvolgende cartografische bronnen steeds als open zone ingetekend.

Op de binnenkoer van het *Hotel De Coninck* is sinds het ontwerp van de vier vleugels rond een open binnenplein, niets veranderd.

In conclusie kan gesteld worden dat het kaartmateriaal een vrij constant beeld geeft van een historisch zeer dicht bebouwd projectgebied.

²³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Drabstraat* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/102914> (geraadpleegd op 4 juli 2018).

4.2.3. Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Figuur 22: De op de CAI aangeduide relevante archeologische relictten (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Locatie 333484 behandelt het in de Steneninventaris²⁴ opgenomen Steen 183, ter hoogte van Drabstraat 13-17.

Locaties 333037 en 333165 verwijzen naar de archeologische vaststellingen binnen het complex *Hotel De Coninck*, Jan Breydelstraat 5-7 (zie verder). Locatie 333041 verwijst naar de archeologische vaststellingen binnen *Huis Leten* (zie verder).

Locatie 333222 verwijst naar de tijdens archeologisch onderzoek²⁵, naar aanleiding van de bouw van het Marriothotel, vastgestelde bewoningssporen gaande vanaf de 11de eeuw. Het ging zowel om kuilen, gebouwsporen, een looppniveau als aardewerk. Dit werd in latere fasen oversneden door o.a.

²⁴ Stadsarcheologie Gent.

²⁵ VERMEIREN, G., PYPE, P., DECEUNINCK, M. & VAN ISEGHEM, K., *Archeologisch onderzoek van het bouwblok Korenlei-Drabstraat-Gruuthuusestraat te Gent (O.VI.)*, in: *Archaeologia Mediaevalis*, Namur, 2001, jg. 24, pp. 135-136.

Locatie 333089 staat voor de vondstmelding uit 1986 van aardewerk op de Graslei tijdens de bouw van de brugpijlers. Locatie 333221 staat voor een dik pakket organisch materiaal van de Leiearm, die hier werd aangesneden bij collectorenwerken in 1995.

4.2.4. Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

Huis Leten, Drabstraat 12, is gekend als een in kern bewaard middeleeuws Steen (Steen S15 in de Steneninventaris²⁶), en is ook als zodanig beschermd (17/03/2009)²⁷. Het pand is opgetrokken met Doornikse kalksteen en heeft een bewaarde tweedelige overwelfde rechthoekige kelder van 15 x 7 m op 3 zuilen met knopkapitelen, vermoedelijk uit de 13de eeuw. De bouwsporen laten vermoeden dat het Steen in verschillende fases tot stand kwam. Af te lezen van de spaarbogen in de oostelijke en westelijke zijmuren werd de kelder pas in een tweede bouwphase uitgegraven. Het basement en een deel van de kolommen zitten verscholen onder het huidige vloerniveau. In het midden staan drie zuilen in Doornikse kalksteen, bestaande uit twee tot drie trommels. De knopkapitelen zijn

²⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Huis Deleu* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/24607> (geraadpleegd op 4 juli 2018).

bedekt met een dekplaat met kwartholprofiel en met afgeschuinde hoeken. De zwikken zijn opgevuld met breuksteen. Segmentbogen verbinden de zuilen. Aan voor- en achtergevel zijn ze verwerkt in de muur. Vermoedelijk was er in oorsprong een balkenlaag die later werd vervangen door tongewelven. De achtergevel is 1,02 meter dik. De zijmuren werden op spaarbogen gefundeerd. De kelder werd deels uitgegraven doch de oorspronkelijke diepte werd niet bereikt. Locatie 333041 in de CAI verwijst naar de archeologische relictten die tijdens verschillende werken werden waargenomen en opgetekend. De bovenbouw dateert van de 16de tot 19de eeuw. Het bovengronds gedeelte van het pand staat bekend als *Huis Leten* en is een breedhuis opgetrokken in 1577 (metalen muurankers). Ondanks de modernisering in de 18de eeuw bleef het 16de-eeuwse volume goed zichtbaar. De projectzone is samen met *Huis Leten* vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 14/09/2009.

Hotel De Coninck, Jan Breydelstraat 5-7, is een beschermd monument (20/07/1943) en ruimer opgenomen bij het vastgesteld bouwkundig erfgoed (14/09/2009)²⁸. Het is genoemd naar de belangrijkste eigenaar F.J. De Coninck, die het hotel bewoonde van 1761 tot 1791. In 1920 werd het aangekocht door de stad Gent en het huisvest momenteel het Design Museum. Het gaat om een fraai gesloten complexhuis op vierkante plattegrond, met binnenhof, in een strenge Lodewijk XV-stijl, door een verankering op de zijgevel gedateerd in 1755. Het is gebouwd op de plaats van een bekende hostellerie, *De Gulden Appel*, waarvan de kelders met keuken nog bewaard bleven. De noordelijke zijgevel situeerde zich oorspronkelijk langs de Houtlei. Locaties 333037 en 333165 verwijzen naar de archeologische vaststellingen binnen dit complex (a.d.h.v. vondstmeldingen, opgraving). Verkeerdelijk wordt er verwezen in de CAI naar de restanten van een wal en verdedigingselementen op de hoek Jan Breydelstraat-Drabstraat. De muren in Doornikse kalksteen op deze plaats hebben waarschijnlijk alles te maken met het voormalige Steen op deze plaats (S78, Drabstraat 1 en 3-5). Verderop in de Jan Breydelstraat kunnen dergelijke structuren een link hebben met de Houtlei die hier liep. Ook de houten beschoeiing van de stadsgracht werd in het verleden reeds aangetoond. Op het areaal van het latere *Hotel De Coninck* werden laatmiddeleeuwse sporen aangetroffen zoals twee tonputten. De bewoningscontinuïteit werd vastgesteld aan de hand van sporen van bouwcampagnes na het Steen.

Jan Breydelstraat 3²⁹ is vastgesteld als bouwkundig erfgoed (14/09/2009). Een oorspronkelijk diephuis, in kern opklimmend tot de 17de eeuw, en aangepast en hoger opgetrokken in de 18de tot de 19de eeuw.

Het hoekhuis met de Drabstraat³⁰, uit de eind 18de eeuw, is vastgesteld als bouwkundig erfgoed (14/09/2009).

²⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Hotel de Coninck* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/24996> (geraadpleegd op 4 juli 2018).

²⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Stadswoning* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/24994> (geraadpleegd op 4 juli 2018).

³⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Hoekhuis met de Drabstraat* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/24991> (geraadpleegd op 4 juli 2018).

5. Assessmentrapport vooronderzoek met ingreep in de bodem (2018F264)

5.1. Werkwijze en strategie

5.1.1. Beschrijving en motivering onderzoeksstrategie

In functie van een geplande nieuwe museumvleugel voor het Design Museum (kad. Afd. 15, Sectie F, nr. 1387e) langsheen de Drabstraat kon de reeds uitgevoerde bureaustudie de aanwezigheid van een archeologische site niet uitsluiten. Vervolgens werd overgegaan tot een vooronderzoek met ingreep in de bodem, in casu proefputten.

In de periode 22/11/2018 tot 6/12/2018 werden op het braakliggende terrein 6 proefputten uitgezet en archeologisch onderzocht. Hierbij werd telkens machinaal, onder begeleiding van een archeoloog, de bovenlaag (WP1, WP2, WP3: grind op een stabilisatielaag; WP4: gewapend beton; WP5, WP6: tegels op een stabilisatielaag) verwijderd en vervolgens machinaal verdiept tot de relevante archeologische sporen (WP2, WP3, WP4); of tot er een inschatting kon gemaakt worden van de zichtbare grootschalige verstoring (WP5, WP6); of tot zover de veiligheid het toeliet (WP1). Na de machinale fase werd er verder handmatig verdiept in de relevante archeologische zones. Het grondvlak werd opgeschoond en een relevant profiel werd schoongemaakt, gefotografeerd en indien van toepassing ingetekend op een schaal van 1:20. Alle vondsten werden gerecupereerd.

Eens op het terrein werden de geplande proefputten uitgezet, doch er dienden een aantal verschuivingen toegepast te worden, waarbij werd afgeweken van het vooropgestelde proefputtenplan. Dit omwille van hindernissen, zichtbare verstoringen alsook logistieke redenen. Bij elk van deze verschuivingen werden de voorgestelde onderzoeksvragen afgetoetst en waren deze verschuivingen te verantwoorden.

Werkput 1 (WP1) was een 2,20 x 2,10 m groot vlak, tegen de zuidmuur van het Design Museum. Al heel snel bleek dat deze muur, die reeds in een erbarmelijk staat was en met noodzakelijke verankeringen bij elkaar werd gehouden, geen fundering bezat. Om deze reden werd er op ca. 1 m afstand van de muur dieper gegaan, maar toen ook hier de wanden van de put voortdurend inkalfden en er enkel in aangevoerde zavel werd gegraven, werd WP1 opgegeven als relevant voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

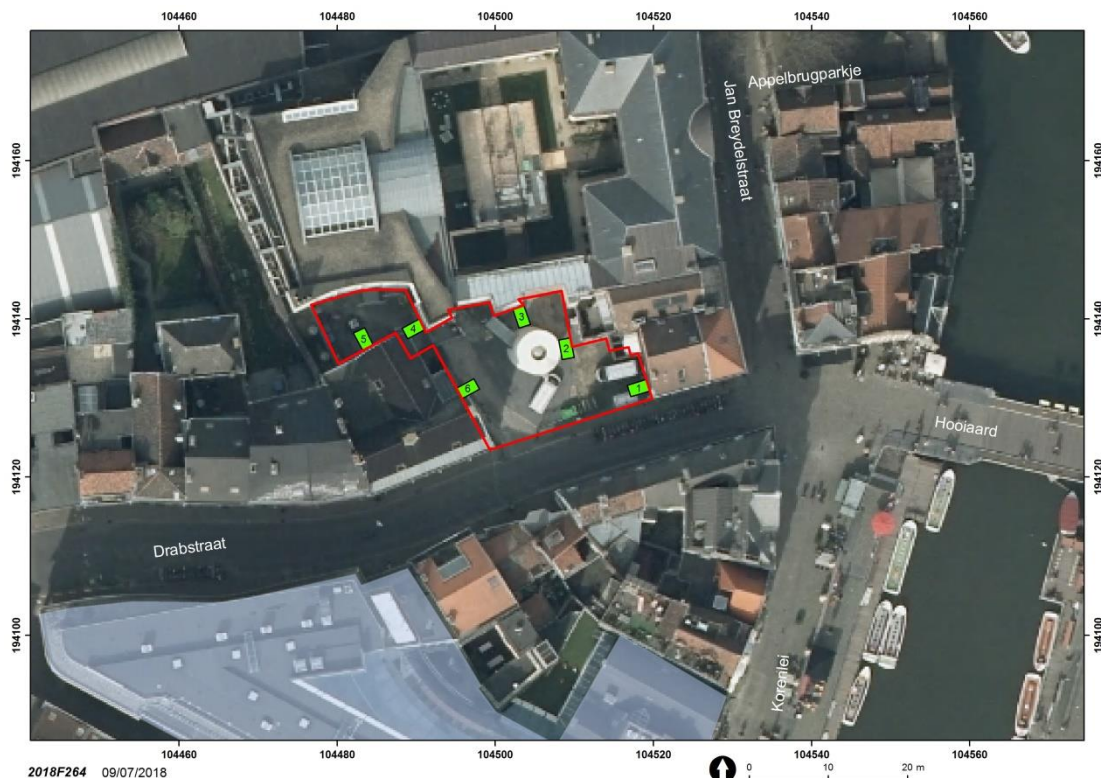
Werkput 2 (WP2) was 2,50 x 0,90 m groot. De precieze locatie van de werkput wijkt af van deze uitgezet bij de melding. Dit enerzijds omdat er een verschil zit bij de perceelsgrens met perceel 1380a bij het gebruikte kadasterplan bij de melding en de daadwerkelijke inmetingen van het vlak met GPS. Tevens werd er wat verschoven met het vlak omwille van de aanwezigheid van een afwateringsput met bijhorende buizen.

Werkput 3 (WP3) was 4,60 x 1,50 m en aangelegd tegen de achtergevel van het naburige perceel 1382c in het oosten, en quasi volledig handmatig opgegraven, gezien de archeologische relicten zich onmiddellijk onder het huidige loopniveau bevonden. Het vlak is meer naar het noorden aangelegd, omwille van de aanwezigheid van een publiek sanitair op het perceel. De grootte wijkt af aangezien de sporen onmiddellijk onder het loopniveau zaten en er geopteerd werd wat uit te breiden om een relevante inschatting van de bewaringstoestand te maken.

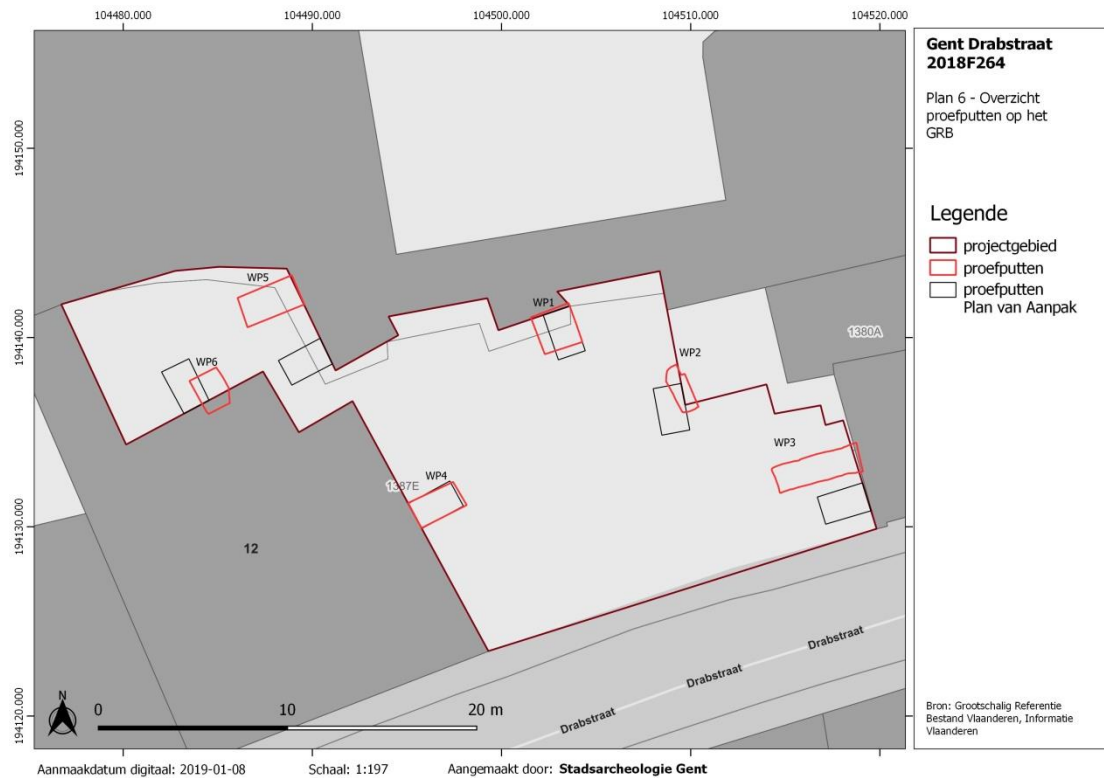
Werkput 4 (WP4) was 2,70 x 1,50 m en gesitueerd tegen de oostmuur van het pand Drabstraat 12 (*Huis Leten*), waarin Steen S15 bewaard zit. Er werd gegraven tot op een bewaarde keldervloer.

Werkput 5 (WP5) was 3,20 x 1,70 m en uitgezet op de westelijke binnenkoer van het Design Museum, tegen de meeste recente vleugel (1992). Deze werkput werd meer naar het noorden verschoven op vraag van het museum om alsnog de smalle doorgang naar de achtervleugel te vrijwaren. Al snel bleek deze proefput te bestaan uit aangevoerde zavel en restanten van een harde stabilisatielaag die te maken hadden met de bouw van de meest recente vleugel van het museum. Gezien de diepe fundering van dit gebouw, werd deze proefput opgegeven.

Werkput 6 (WP6) was 2,00 x 1,60 m en uitgezet tegen de achtergevel van *Huis Leten*, tegen de 13de-eeuwse kelderruimte. Deze werkput werd beperkt verschoven naar het oosten om een aanwezige citerne zoveel mogelijk te ontlopen. Ook in deze put waren, behalve een zicht op de achtergevel van het Steen, enkel de verstoringen leesbaar van de nabije nieuwbouw, alsook de aangelegde citerne.

Figuur 24: Overzicht van de geplande proefputten op de orthofoto van 2017, cfr. de melding (de nummering van de werkputten is veranderd tijdens het onderzoek op het terrein, zie opmetingsplannen) (Eurosense Belfotop & Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Figuur 25: Overzicht met de locaties van de proefputten zoals aangegeven in het Plan van Aanpak (zwart) en in het uitgevoerde onderzoek (rood) op het GRB (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

5.1.2. Organisatie van het vooronderzoek met ingreep in de bodem

Bij het terreinonderzoek zijn volgende actoren betrokken geweest: Geert Vermeiren (erkend archeoloog, veldwerkleider), Marie-Anne Bru (erkend archeoloog), Daphné Veraart (erkend archeoloog en verantwoordelijk voor de inmetingen met GPS), Peter Steurbaut (terreintechnicus en verantwoordelijk voor het planmateriaal), Amor Mahfoudhi (veldwerktechnicus), Nizam Khan (veldwerktechnicus), Glenn Westelinck (veldwerktechnicus) en Rozan Michiels (stagiair Ugent).

De grondvlakken, sporen en profielen van het onderzoek zijn per werkput geregistreerd, waarbij per werkput nummers werden toegekend aan de sporen/profielen. Er zal dan ook in de tekst, net zoals in de administratie naar de sporen verwezen worden per werkput. Waar onduidelijkheid mogelijk is, worden sporen aangeduid volgens volgend systeem: 'WP1 S1'.

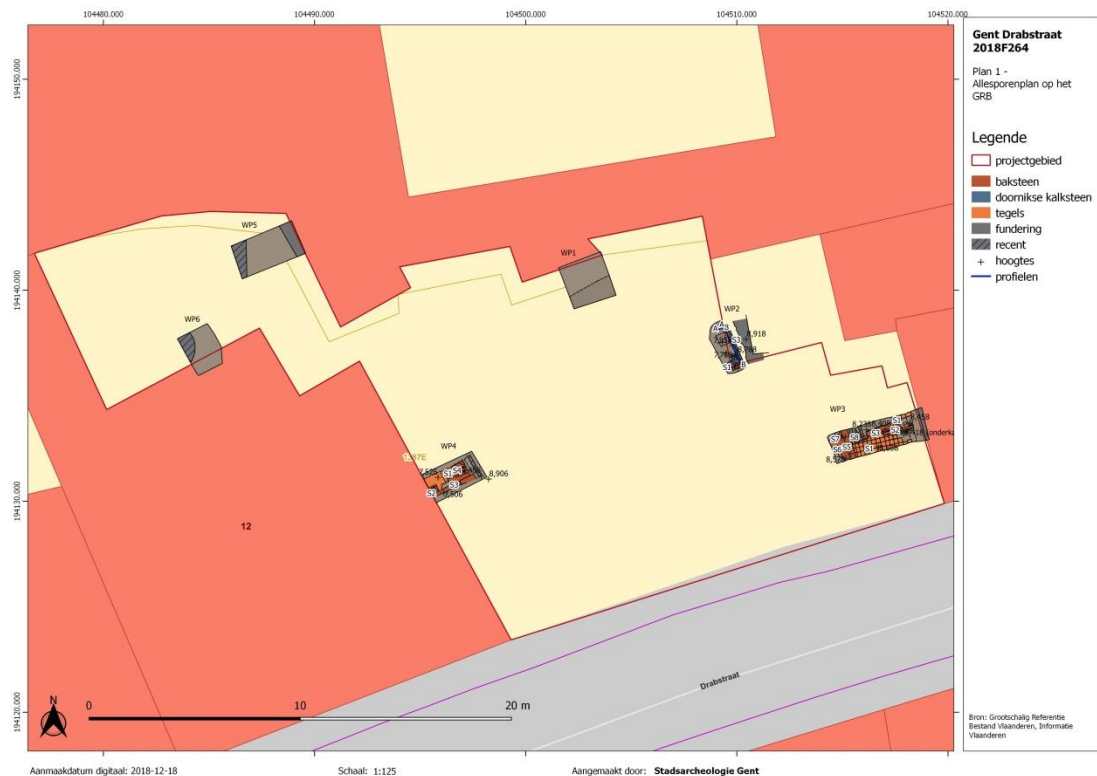
De grondvlakken, sporen en profielen zijn manueel ingetekend en waar mogelijk met GPS aangevuld en gegeoreferenciert. De analoge tekeningen zijn nadien gedigitaliseerd. Alle vondsten werden gerecupereerd.

5.2. Assessment sporen

5.2.1. Allesporenplan

De sporen werden per vlak digitaal (foto's en tekening) met behulp van een GNSS-RTK toestel geregistreerd.

In alle werkputten werd slechts één archeologisch vlak geregistreerd.

Figuur 26: Allesporenkaart (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

5.2.2. Stratigrafie

Per werkput werd het profiel opgeschoond en gefotografeerd. Indien het voor de opbouw van de bodem relevant was, werd ook het referentieprofiel digitaal geregistreerd (foto's en tekening). Dit was enkel het geval voor WP2 (zie verder).

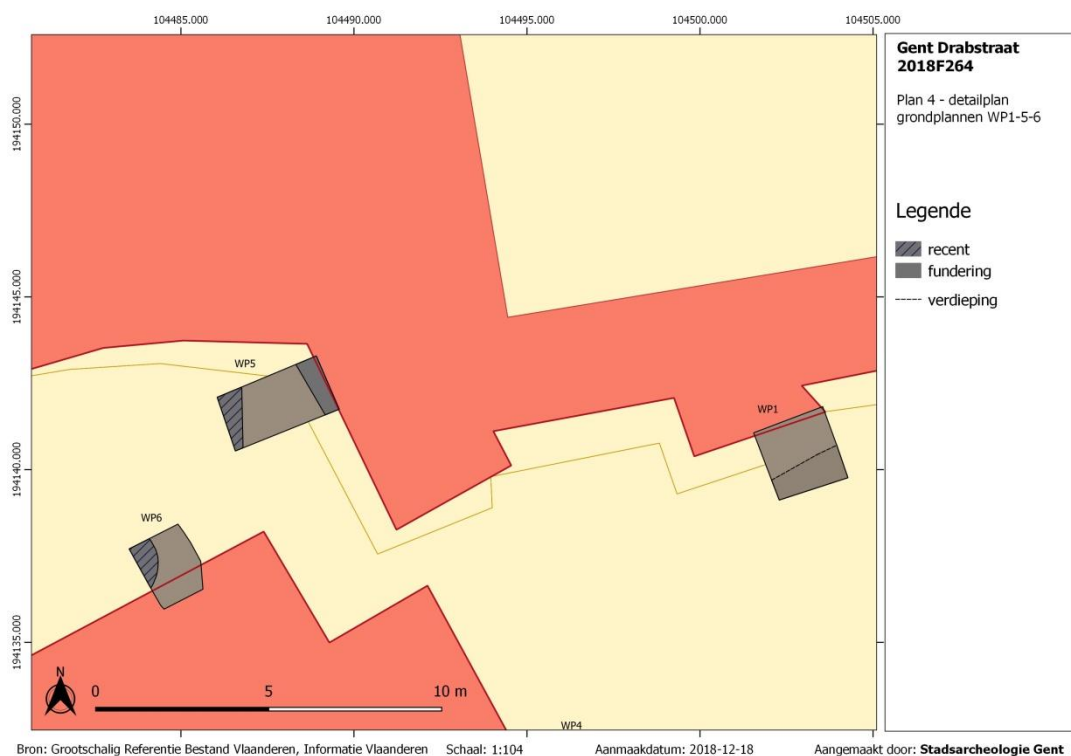
5.2.3. Sporenbeschrijving

Ter hoogte van het braakliggende perceel langs de Drabstraat, waarop het Gentse Design Museum een nieuwe museumvleugel zal optrekken, kon aan de hand van de archeologische proefputten, zones afgebakend worden waarop met een aangrenzende zekerheid archeologische relictten bewaard zijn in het bodemarchief. Deze sporen horen alle bij de bebouwing- en bewoningsgeschiedenis van het perceel (en de naburige percelen) en klimmen, op basis van het vooronderzoek zeker op tot de 13de eeuw. Deze sporen manifesteren zich voornamelijk in de vorm van muren en vloerniveaus, in zowel baksteen als Doornikse kalksteen.

De interpretaties op basis van het veldwerk zullen met de belangrijkste sporen per werkput worden toegelicht in volgend punt aan de hand van enkele overzichtsfoto's en foto's van de sporen. Alle werkputten werden in één archeologisch niveau onderzocht.

> Werkput 1 (WP1)

Al heel snel bleek dat de zuidmuur van het museum, waartegen de proefput was aangelegd, geen fundering bezat. Om deze reden werd er op ca. 1 m afstand van de muur dieper gegaan. De wanden van de put kalfden voortdurend in aangezien er in aangevoerde geelbruine zavel (ca. 60 cm dik) op een recent puinpakket werd gegraven. Omwille van zowel de gescheurde en geschoorde achtermuur van het museum, alsook de zeer instabiele ondergrond, werd WP1, op een diepte van ca. 1,20 m onder het huidige maaiveld, opgegeven als relevant voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen. De recente uitgravingen gebeurden waarschijnlijk in het kader van het plaatsen van de WC-rol (2004) en de afvoerput in de zuidwesthoek van de proefput.

Figuur 27: Grondplan WP1, WP5 en WP6 (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

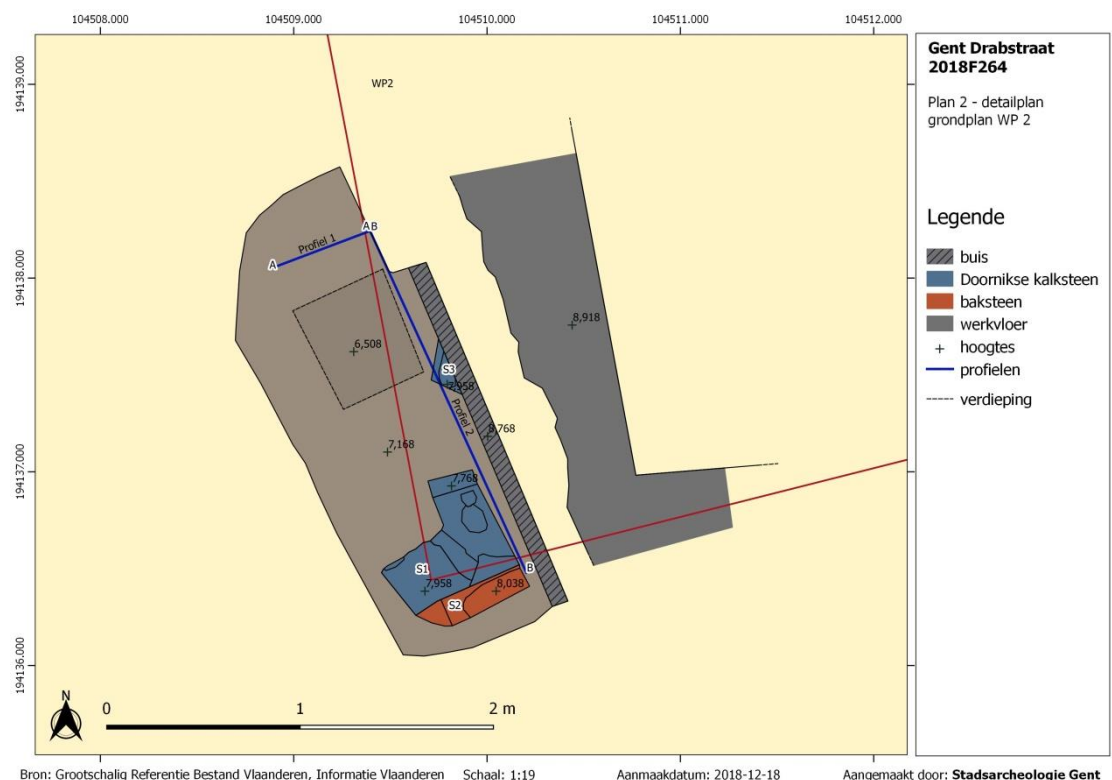

Figuur 28: Overzicht van WP1, met zicht op de niet gefundeerde achtermuur en de inkalvende wanden (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

> Werkput 2 (WP2)

WP2 werd mechanisch uitgegraven tot op het niveau van een muur in Doornikse kalksteen (S1) in het zuiden van het vlak (ca. 8,00 m T.A.W.). Deze had vermoedelijk een oost-west oriëntatie. De kern bestond uit onregelmatige brokken Doornikse kalksteen met een beige kalkmortel; de noordzijde was afgewerkt, doch een deel van het traject leek weggebroken. De onderkant werd niet bereikt. Bovenop S1 is later de bakstenen muur S2 (? x 12 x 4 cm) met beige kalkmortel aangebracht. In het noorden van WP2 werd plaatselijk verdiept tot op ca. 6,60 m T.A.W. De opeenvolgende lagen in het opgetekende noord- en oostprofiel geven een beeld van opeenvolgende puin- en egalisatielagen. Archeologisch relevant zijn S4 en S10 (ca. 8,00-6,60 m T.A.W.). In S4 zat nog het restant van wat een gootje moet geweest zijn (S3). Zowel S4 als S10 zijn gelijkaardige puinpakketten waarbij het verschil voornamelijk gekenmerkt wordt door minder grofkorreligheid in het lager gelegen S10. Op ca. 6,60 m T.A.W. zat een zwartbruin organisch pakket dat na een boring bleek te liggen op ca. 50 cm donker grijszwart zand, dat op zijn beurt lag op ca. 70-80 cm grijs zand en waarschijnlijk kan geïnterpreteerd worden als de moederbodem.

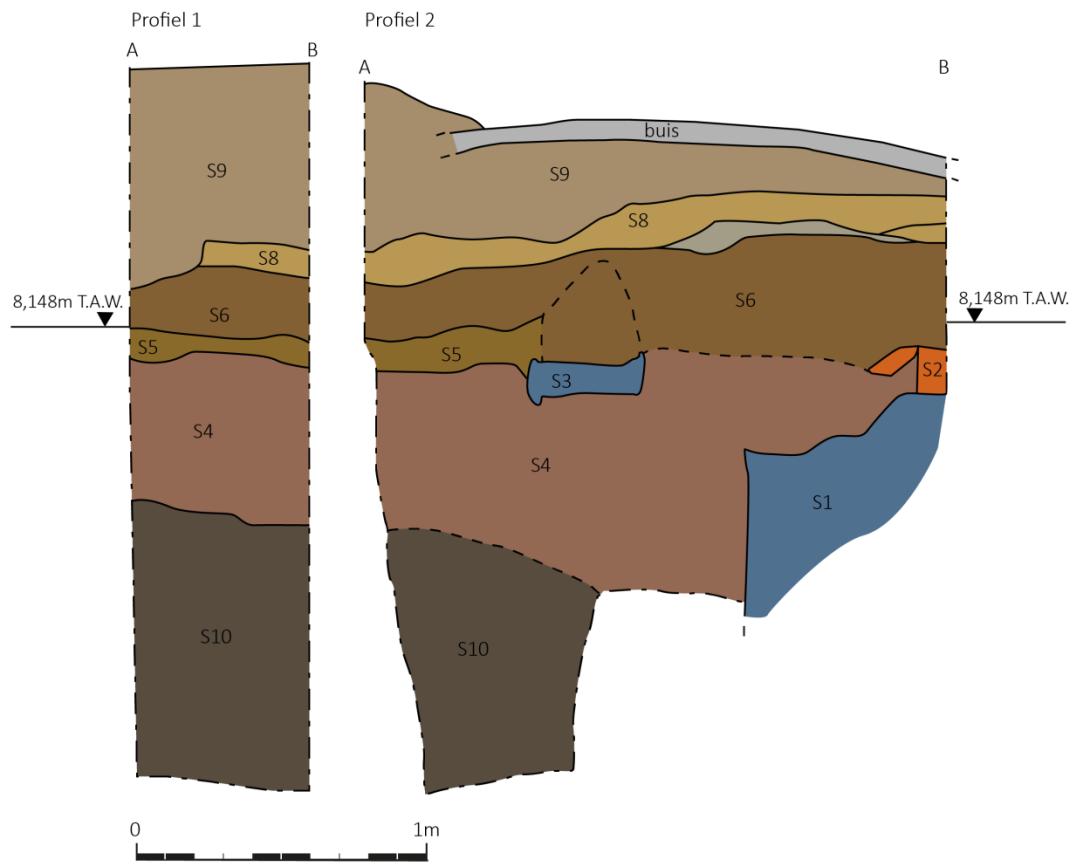
Waarschijnlijk moet de muur in Doornikse kalksteen geïnterpreteerd worden als een vervolg van het gekende Steen S78 (Jan Breydelstraat 5-7). De puinlagen S4 en S10 dekken een archeologisch pakket af dat samengaat met de natuurstenen relictten of voorafgaandelijk is. Materiaal werd er uit deze oudste lagen niet gerecupereerd.

Figuur 29: Grondplan WP2. In het rood de perceelsgrenzen volgens het kadasterplan. De werkelijke perceelsgrens ligt meer naar het oosten (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Figuur 30: Overzicht van WP2 met rechts het restant muur in Doornikse kalksteen (S1) en de latere aanpassing in baksteen (S2) (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

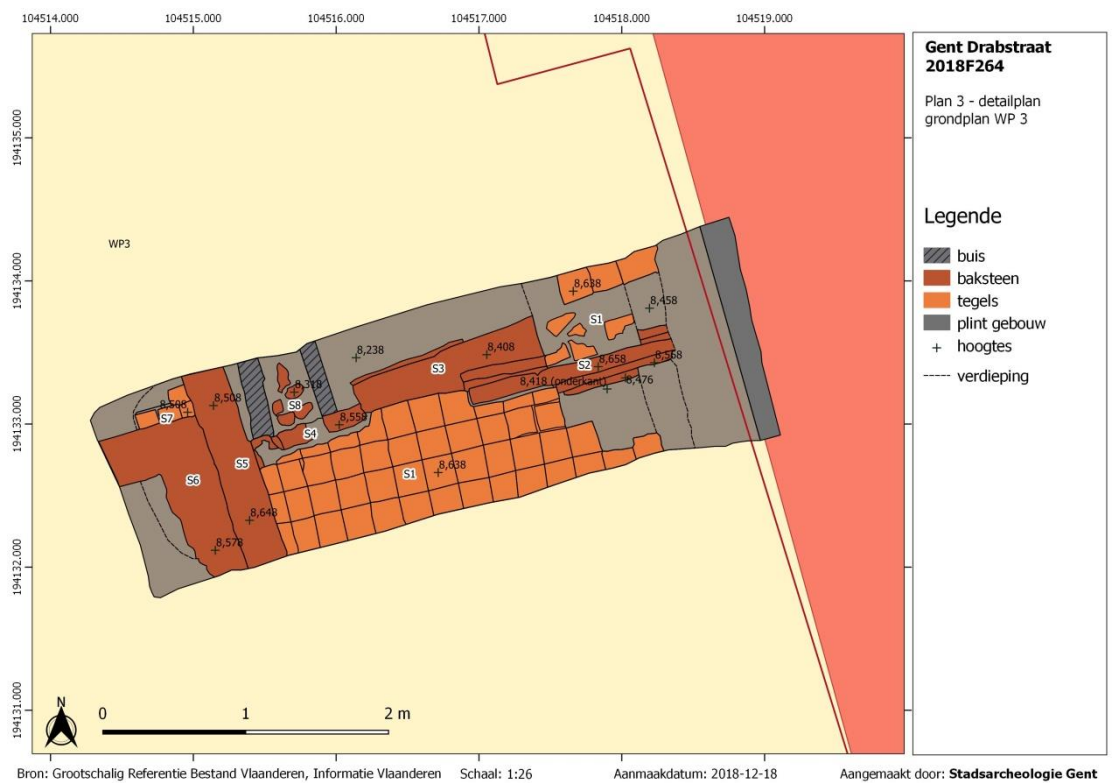

Figuur 31: Noord- (profiel 1) en oostprofiel (profiel 2) van WP2 (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

> Werkput 3 (WP3)

In WP3 werden onmiddellijk onder het huidige maaiveld de restanten aangetroffen van de bebouwing die in de 20ste eeuw was afgebroken en volgens de historische bronnen een 17de-eeuwse kern had. In hoofdzaak ging het om een oost-west georiënteerde bakstenen muur (S2) (8,42 m T.A.W.) met bakstenen van 20 x 9 x 6,5 cm en gevoegd met een harde grijze kalkmortel die een vloer (S1; 8,64 m T.A.W.) met vierkante tegels van 20 x 20 x 3/3,5 cm in ruitjespatroon afboorde in het noorden. Deze ruimte was aangelegd op een oudere bakstenen muur S3 (8,40 m T.A.W.) met dezelfde oriëntatie als S2, en met bakstenen van 20,5 x 10 x 5 cm en gevoegd met een grijze kalkmortel. De bakstenen muur S4 (8,56 m T.A.W.) is waarschijnlijk gelijktijdig met S2 aangelegd. De bakstenen van 18,5 x 12 x 5,5 cm zijn gevoegd met witte kalkmortel en ingewerkt met S5, een noord-zuid lopende bakstenen muur (8,51 m T.A.W.). In het westen van WP3 bevond zich S6, een bakstenen muur (8,58 m T.A.W.) van 25 x 12 x 6,5 cm en een zachte witte kalkmortel.

Deze westelijke uitbreiding op de oorspronkelijke grootte van de werkput, leverde een zicht op het feit dat naast de 19de- en 20ste-eeuwse restanten er ook nog structuren bewaard zijn die verder teruggaan in de tijd.

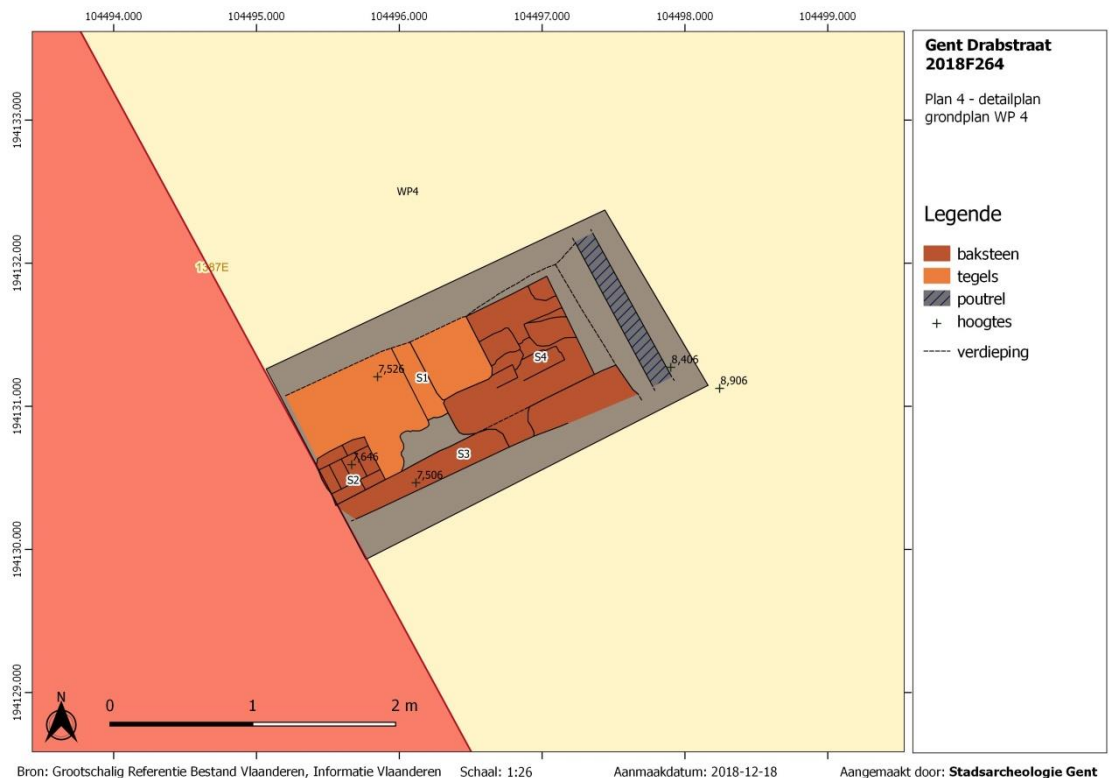
Figuur 32: Grondplan WP3 (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Figuur 33: Overzicht van WP3 met het bewaarde vloerniveau (S1) en de diverse muren net onder het huidige maaiveld (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

> Werkput 4 (WP4)

WP4 was aangelegd tegen de oostmuur van het bestaande *Huis Leten*, Drabstraat 12. Het pand is opgetrokken met Doornikse kalksteen en heeft een bewaarde tweedelige overwelfde rechthoekige kelder, vermoedelijk uit de 13de eeuw. De oostmuur van het huis is niet de oostmuur van de kelder. WP4 werd, na het weghalen van het gewapend beton en de fundering van de weg, mechanisch uitgegraven tot op het vloerniveau (S1) van een bewaarde kelderruimte. Deze tegelvloer (14 x 13,5/14 x 2,5 cm; 7,53 m T.A.W.), opgevoegd met beige kalkmortel, ging waarschijnlijk samen met S3. Deze bakstenen muur van ca. 20 cm breed (7,51 m T.A.W.) bestond uit bakstenen van ? x 13 x 6 cm en is opgevoegd met een beigebruine kalkmortel. S4 was een onduidelijke bakstenen constructie. De gebruikte bakstenen waren 22/23 x 11 x ? cm en gevoegd met een beige kalkmortel. De vloer S1 liep er deels over, deels tegen. Het leek alsof S3 tegen S4 was gezet. S2 lag op S1 en S4 stond tegen S3. De constructie liep verder in oostelijke richting en was misschien het restant van een keldertrap.

Figuur 34: Grondplan WP4 (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Figuur 35: Overzicht van WP4 (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

> Werkput 5 (WP5)

WP5 werd machinaal uitgegraven tot op een diepte van 1,35 m onder het maaiveld. Het ging om zowel een 21 cm dikke stabilisélaag, alsook aangevoerde zavel. Op deze diepte bevond zich een nieuwe stabilisélaag (cfr. WP6). Tijdens het uitgraven was de fundering van de recente museumvleugel (1992) zichtbaar in het oosten. De verstoring die de volledige werkput innam heeft vermoedelijk te maken met de bouw van deze vleugel (gefundeerd tot 4,50-5,00 m diep ten opzichte van het maaiveld) en de aanleg van de talrijke afvoerputten en citernes op de koer achter (ten noorden van) het *Huis Leten*.

Figuur 36: Overzicht van WP5 met zicht op de recente verstoringen en de dikke stabilisélaag op de bodem van de werkput (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

> Werkput 6 (WP6)

WP6 bevindt zich aan de buitenzijde van de noordmuur van *Huis Leten*. Deze werkput is iets naar het oosten verschoven in functie van de aanwezige rioleringsdeksels in de tegelvloer. De werkput werd machinaal uitgegraven tot op ca. 1,30 m onder het maaiveld. De volledige westzijde was ingenomen door een citerne. De uitgraving gebeurde volledig in aangevoerde bruine zavel (cfr. WP 5) die te maken had met de aanleg van de citerne en de vermoedelijke bouwput voor de recente museumvleugel (1992) in het noorden. De muur in Doornikse kalksteen van de 13de-eeuwse kelder moet tijdens deze werkzaamheden aangepakt zijn, want deze was volledig waterdicht gemaakt met een cementlaag. Wel was er een zicht op de oorspronkelijke kelderramen met vier lichten met een kruis in natuursteen. Op de bodem van de uitgraving bevond zich een harde stabilisélaag waar mechanisch niet door kon gegraven worden (cfr. WP5). Met een boor is er gepoogd de dikte van het pakket te achterhalen. Het stabilisépakket zelf was ca. 1,20 m dik, waarna een ca. 80 cm dik pakket nat donker grijszwart zand, met grijzere bandjes zand in, werd opgeboord om te eindigen in geel grofkorrelig zand dat misschien als de moederbodem kan geïnterpreteerd worden. Bij het boren werd uit het grijszwarte zand een wandscherf (WP6, S1 (vondstnummer 3)) in grijs aardewerk opgeboord (volle tot late middeleeuwen), doch de context is niet te achterhalen.

Figuur 37: Overzicht van WP6 met zicht op de noordzijde van de 13de-eeuwse kelder in *Huis Leten*, de citerne aan de westzijde en de dikke stabilisélaag op de bodem van de werkput (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

5.3. Assessment vondsten

Het vondstenmateriaal dat werd ingezameld was eerder beperkt en vertelde enkel iets over de afdekkende pakketten boven de bewaarde funderingen.

In WP6, S1 werd een scherp in grijs aardewerk (vondstnummer 3) opgeboord, doch zonder aanduiding van een eventueel bewaarde context.

5.4. Assessment stalen

Omwille van de talrijke puinlagen en het ontbreken van relevante sporen voor staalname, zijn er geen stalen genomen.

5.5. Assessment conservatie

Niet van toepassing voor dit onderzoek.

5.6. Gemotiveerde interpretatie van de vondsten en sporen

De verschillende werkputten gaven een inzicht in de aard en de graad van bewaring van het bodemarchief. Voornamelijk de bewaringsdiepte van de relevante pakketten/sporen moet meegenomen worden naar de afweging voor het programma van maatregelen.

Het zijn vooral de werkputten 2, 3 en 4 die een inkijk hebben gegeven in een bewaard en relevant archeologisch bodemarchief. Deze sporen horen alle bij de bebouwing- en bewoningsgeschiedenis van het perceel (en de naburige percelen) en klimmen, op basis van het vooronderzoek zeker op tot de 13de eeuw. De relictten manifesteren zich voornamelijk in de vorm van muren en vloerniveaus, in zowel baksteen als Doornikse kalksteen.

Werkputten 1, 5 en 6 geven dan weer een beeld van de begrenzing en bereikbaarheid van het archeologisch bodemarchief. WP1 en WP4 leren voornamelijk dat het niet mogelijk zal zijn zonder één of andere vorm van palenwand én een archeologisch onderzoek uit te voeren én een nieuwbouw te plaatsen. De instabiele muren van de omliggende percelen, en in casu dat van de af te breken museumvleugel in het noorden van het perceel (WP1), en de zijgevel van *Huis Leten* (WP4), beamen deze inschatting. De werkputten 1, 5 en 6 leren ook dat op bepaalde plaatsen, als er al bodemarchief bewaard zou zijn, dit dieper zit dan wat tijdens het proefputtenonderzoek te onderzoeken was.

Op basis van de voorliggende plannen is het archeologisch bodemarchief in de volledige zone van de bouwput voor de nieuwbouw bedreigd en dit tot op het niveau van de moederbodem. Deze bouwput omvat het huidige braakliggende perceel met de WC-rol (inclusief de af te breken museumvleugel ten noorden) en een deel van de open ruimte ten noorden van *Huis Leten*.

Werkput 1 leert dat als er archeologisch bodemarchief bewaard is, ondanks de recente verstoringen bij de bouw van de WC-rol, dit op een dieper niveau zit en er dus extra veiligheidsmaatregelen moeten genomen worden omwille van stabiliteitsredenen.

Werkputten 2, 3 en 4 leren dat het archeologisch bodemarchief, wanneer niet verstoord door recente vergravingen, zich redelijk hoog tot 1,00 m onder het huidige maaiveld kan bevinden. De sporen gaan zeker van de 13de eeuw tot de fase van de afbraak van de bebouwing op dit perceel.

In de open zone tussen *Huis Leten* en de nieuwbouw uit 1992 worden 2 nutspuiten geplaatst (regenwaterreservoir, septiek). Met een archeologisch vastgestelde zekerheid is deze tussenzone, bij de bouw van de vleugel in 1992, verstoord tot op een diepte van 4,50-5,00 m ten opzichte van het maaiveld. Een smalle strook langsheen *Huis Leten*, hoewel verstoord door de aanleg van de huidige nutspuiten, zou nog archeologisch potentieel kunnen bevatten dieper dan 1,50 m; of informatie kunnen verschaffen over de achtergevel van de patriciërs woning.

In de binnenkoer van *Hotel De Coninck* werd geen proefputtenonderzoek uitgevoerd, maar gezien de geringe diepte van de geplande verstoringen voor het heraanleggen van de paden (25 cm), wordt niet verwacht dat er archeologische sporen worden aangesneden.

6. Confrontatie vooronderzoek met ingreep in de bodem met resultaten bureaustudie

Op basis van het bureauonderzoek kon enkel vastgesteld worden dat het projectgebied voor de nieuwbouw (DING!) voor het design Museum aan de Drabstraat een hoog potentieel had voor archeologisch bodemarchief. Er kon echter niet bepaald worden wat de bewaringsgraad en -diepte van dit archeologisch potentieel was, alsook de relatie met de omliggende percelen. Daarom werd het bureauonderzoek aangevuld met een proefputtenonderzoek.

6.1. Synthese

Van de 6 werkputten werd enkel in WP2, WP3 en WP4 archeologisch bodemarchief aangesneden en gedocumenteerd. De overige werkputten gaven dan weer een inzicht in de graad van verstoring die zowel de recente museumvleugel (1992), alsook de WC-rol hebben aangericht.

Het bewaarde bodemarchief zat plaatselijk onmiddellijk (WP3) of tot ca. 1,00 m (WP2) onder het maaiveld. De sporen in de archeologisch relevante werkputten (WP2, WP3 en WP4) horen alle bij de bebouwing- en bewoningsgeschiedenis van het perceel (en de naburige percelen) en klimmen, op basis van het vooronderzoek zeker op tot de 13de eeuw. De relictten manifesteren zich voornamelijk in de vorm van muren en vloerniveaus, in zowel baksteen als Doornikse kalksteen.

De werkputten 5 en 6 gaven een inkijk in de smalle strook tussen *Huis Leten*, Drabstraat 12 en de recente museumvleugel. Hierbij was duidelijk dat het overgrote deel van deze zone een verstoring kende die gekoppeld kan worden aan de funderingswerken voor de vleugel van 1992 (4,50-5,00 m onder het maaiveld). De overige beperkte ruimte werd ingenomen door citernes en andere nutsvoorzieningen waardoor een eventueel archeologisch bodemarchief, enkel plaatselijk (dicht tegen de achtergevel van *Huis Leten*) en vermoedelijk zeer fragmentarisch, dieper kan bewaard zijn.

Ter hoogte van de nieuwbouw wordt de volledige bouwput beschouwd als een verstoring van het nog aanwezige bodemarchief en dit tot op het niveau van de moederbodem. Deze bouwput komt er na de sloop van de museumvleugel in het noorden en zal aangelegd worden tot ca. 5,45 m diep ten opzichte van het maaiveld (3,41 m T.A.W.). De noodzakelijke palenwand zou zelfs tot 14 m diep geplaatst worden en dit omwille van de strijd tegen het aanwezige grondwater alsook de stabiliteit van de omliggende muren. Onder de fundering van *Huis Leten* worden micropalen voorzien in het kader van de stabiliteit.

In de open zone tussen *Huis Leten* en de recente museumvleugel van 1992 komt deels de bouwput en deels de noodzakelijke putten voor septiek en regenwater (plaatselijk tot ca. 6,40 m T.A.W.; 262 cm onder het huidige maaiveld).

In de koetsgang van *Huis Leten* wordt de vloer herlegd en voor de huidige trap plaatselijk 25 cm verdiept voor een liftplateau.

In de binnentuin van *Hotel de Coninck* wordt het kruisvormige pad heraangelegd met een verstoringsdiepte van ca. 25 cm.

Het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem heeft het bureauonderzoek op die manier aangevuld dat de kennis kan bijgesteld worden dat in de zone van de bouwput archeologisch bodemarchief zal geraakt worden. De diepte van de bewaarde resten schommelen van direct onder het maaiveld (zijde Drabstraat) tot 1,00 m onder de bestaande verharding. Tegelijk is de stabiliteit van de omliggende gebouwen een precair onderwerp dat mee moet genomen worden in het bepalen van een programma van maatregelen. In deze zone is het bewaarde bodemarchief bedreigd en wordt er bijgevolg voorgesteld om dit in de vorm van een opgraving archeologisch te onderzoeken.

Ter hoogte van de open ruimte tussen *Huis Leten* en de museumvleugel van 1992 wordt omwille van de hoge verstoringsgraad een werfbegeleiding voorgesteld voor de werken langsheen de achtergevel van *Huis Leten* en de te plaatsen rioleringsbuizen in de gang.

6.2. Datering en interpretatie

Het projectgebied is onderdeel van een bouwblok waarvan er verschillende omliggende panden gekend zijn als middeleeuwse Stenen. De Drabstraat was een belangrijke uitvalsweg binnen de 12de-eeuwse stad, waarvan de stadspoort de Torrepoort zich richting Poel moet hebben gesitueerd. De watergordel van de stad was de Houtlei die net ten noorden van het huidige *Hotel De Coninck* liep.

Zoals uit de bureaustudie naar voor kwam werden er sporen teruggevonden die de geschiedenis van het perceel momenteel terugbrengen naar de 13de eeuw (structuur in Doornikse kalksteen). Welke evolutie dit perceel heeft doorgemaakt als eventueel oorspronkelijk erf, dan wel als perceel met een 13de-eeuwse patriciërswooning is uit zowel de bureaustudie als het proefputtenonderzoek nog niet naar voor gekomen. Eventuele oudere fasen moeten vermoedelijk dieper dan de onderzochte werkputten verwacht worden.

De Steneninventaris, de CAI en de cartografische en historische bronnen tonen het belang van de locatie voor de ontwikkeling van Gent in de volle middeleeuwen en misschien vroeger. Van de omliggende percelen is reeds heel wat gekend van de bouwgeschiedenis. Het deel van het projectgebied waarop de nieuwbouw komt, hoewel tot in de 20ste eeuw dicht bebouwd, start zijn bouwgeschiedenis zeker als erf van één van de omliggende Stenen, of zelfs als een Steen tussen de andere Stenen. De vraag is in hoe ver de latere bebouwing deze middeleeuwse (en misschien oudere) sporen heeft bestendigd in de latere constructies.

Op basis van de eerste verwerking van het vooronderzoek is duidelijk dat:

- > Er bewoningssporen te vinden zijn daterend uit de 17de eeuw en jonger.
- > Er ook oudere (13de-14de-eeuwse) relictten bewaard zitten in het bodemarchief.
- > De moederbodem op ca. 2,50-3,00 m onder het huidige maaiveld bewaard is en mogelijk nog archeologische sporen bevat. Het is evenwel niet duidelijk of deze samengaan met de 13de-eeuwse occupatie of ouder dateren.
- > Er zones zijn die een recente verstoring kennen tot op een redelijke diepte (WP1, WP5 en WP6), doch dat het niet uitgesloten is dat onder deze verstoring nog archeologisch bodemarchief bewaard is.

De geplande nieuwbouwwerken van een nieuwe museumvleugel zullen alle aanwezige archeologische sporen vernietigen op het grote huidige open perceel met WC-rol. Er zal, omwille van de stabiliteit gewerkt worden met een secanspalenwand rondom het perceel waarbinnen de bouwwerkzaamheden zullen uitgevoerd worden. Het *Huis Leten* krijgt een extra fundering op micropalen omwille van de preciaire stabiliteit.

Omwille van de ligging en de historiek van de locatie zal een vlakdekkende opgraving noodzakelijk zijn, voorafgaand aan de bouw van de nieuwe vleugel.

In de zone van de nieuwe putten voor septiek en regewater is met het archeologisch vooronderzoek aangetoond dat de funderingswerken voor de museumvleugel van 1992 tot diep in de ondergrond (ca. 4,50-5,00 m ten opzichte van het maaiveld), het archeologisch potentieel hebben verstoord. De zone langsheen de achtergevel van *Huis Leten*, hoewel verstoord bij de aanleg van de huidige citernes, zou op een diepte groter dan 1,5 m nog eventuele sporen kunnen bevatten. Langsheen de achtergevel van *Huis Leten* wordt dan ook een werfbegeleiding voorgesteld.

6.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- > Wat is de relatie van het nu open perceel met de omliggende (historische) bebouwing?

Er is momenteel enkel een link te maken met het gekende Steen S78 (Jan Breydelstraat 5-7). De aangetroffen natuurstenen muur in WP2 ligt in het verlengde van dit gekende Steen en kan een aanwijzing zijn voor een uitbreiding van het Steen, of refereren naar een vorm van afscheiding.

De andere sporen van bebouwing (WP3 en WP4) wijzen alle op de bebouwingsgeschiedenis op het braakliggend perceel tot aan de sloop in de 20ste eeuw.

- > Wat is de aard van het bewaarde bodemarchief van het projectgebied?

Het bodemarchief is in het koertje ten noorden van *Huis Leten* verstoord en dit zeker tot op een diepte van 2,50 m onder het huidige maaiveld (WP5, WP6). Deze verstoring heeft alles te maken met de bouw van de meest recente museumvleugel (funderingsdiepte ca. 4,5-5,0 m onder het maaiveld) ten noorden van deze koer (WP5) en de aanleg van citernes en afvoerleidingen (WP6). Na het plaatsen van een boring ter hoogte van de achtergevel van Huis Leten (WP6) werd een nog zandig pakket opgeboord, waarbij een scherf in grijs aardewerk werd aangetroffen.

Op het grote braakliggende perceel is de bewaringstoestand van het bodemarchief zeer divers. Aan de straatzijde in het zuidwesten (WP3), werden quasi onmiddellijk de restanten van de gesloopte 20ste-eeuwse bebouwing aangesneden, waarbij al zeker sprake was van oudere geïntegreerde relictten. In het westen van het terrein (WP4) werd na het uitgraven van een ca. 1,30 m dik aangevoerd zavelpakket de bodem bereikt van een bewaarde kelder van één van de laatste fasen van bewoning. Ter hoogte van WP2 waren de 13de-eeuwse relictten op ca. 1 m onder het maaiveld bewaard onder een puinpakket.

De uitbouw met de WC-rol moet lokaal de bodem grondig verstoord hebben op basis van de ervaringen in WP1. Deze verstoringsdiepte kon niet vastgesteld worden, doch was zeker 1,20 m t.o.v. het huidige maaiveld.

- > Zijn er naast de te verwachten kelders van de gesloopte 17de-eeuwse bebouwing, nog sporen van open erven?

Zowel in WP3 als in WP4 werden structuren aangetroffen die te maken hebben met de in kern zeker 17de-eeuwse bebouwing. In WP2 werd een natuurstenen relict aangesneden dat te maken moet hebben met de 13de-eeuwse bewoningsgeschiedenis van het perceel. Gezien de omvang van de proefputten en de diepte van de lokale verstoringen is er momenteel geen zicht op de bewaringskansen van sporen in het kader van middeleeuwse erven en bijgebouwen.

- > Zijn er sporen aanwezig, zijn de sporen natuurlijk of antropogeen en kunnen uitspraken gedaan worden met betrekking tot datering of fasering? Op basis van welke elementen kunnen de sporen gedateerd worden?

De relevante antropogene sporen gaan op basis van het vooronderzoek zeker terug tot in de 13de eeuw (WP2) en houden verband met de omliggende gekende en eventueel ongekende Stenen. De structuren in WP3 en WP4 houden verband met de in de 20ste eeuw afgebroken gebouwen, die volgens historische bronnen teruggaan op zeker een 17de-eeuwse kern. Op basis van de baksteenformaten kan er van uitgegaan worden dat deze veronderstelling correct is.

- > In hoever is de bodemopbouw intact? Wat is de implicatie voor de bewaringstoestand van de sporen?

Behalve aan de straatzijde (zuidkant perceel) zijn de archeologische sporen te verwachten vanaf ca. 1,00-1,30 m diep. Lokaal is de verstoring door de recente WC-rol, alsook op de koer tussen de museumvleugel en *Huis Leten* groter. De vraag is in hoeverre op 2,50 m onder het huidige maaiveld de opgeboorde antropogene bodem nog sporen herbergt.

- > Hoe goed is de leesbaarheid van de archeologische sporen?

Behalve aan de straatzijde (zuidkant perceel) zijn de archeologische sporen te verwachten vanaf ca. 1,00-1,30 m diep. Lokaal is de verstoring door de recente WC-rol, alsook op de koer tussen de museumvleugel en *Huis Leten* groter. De vraag is in hoeverre op 2,50 m onder het huidige maaiveld de opgeboorde antropogene bodem nog sporen herbergt.

- > Kunnen deze sporen gelinkt worden aan de bekende archeologische gegevens beschikbaar over deze locatie?

De reeds vastgestelde archeologische sporen die te linken zijn aan gekende archeologische registraties situeren zich in WP2 en is in casu het relict in Doornikse kalksteen (S1) dat vermoedelijk geïnterpreteerd moet worden als een vervolg van het gekende Steen S78 (Jan Breydelstraat 5-7).

- > Kunnen deze sporen eventueel gelinkt worden aan de bekende historische/cartografische gegevens met betrekking tot deze locatie?

De overige sporen van bewoning (WP3 en WP4) kunnen gelinkt worden aan de bebouwing gekend uit de historische en cartografische gegevens (stadsplannen; primitief kadaster).

- > Welke zone binnen de bouwput komt niet in aanmerking voor een vlakdekkende opgraving?

Elk van de onderzochte werkputten (op WP1 na die niet onderzocht kon worden omwille van de stabiliteit van de omliggende structuren) lijkt nog potentieel te hebben op archeologische sporen, doch variërend in diepte van bewaring. Binnen de bouwput worden geen zones uitgesloten voor een vlakdekkende opgraving.

Tussen *Huis Leten* en de vleugel van 1992 lijkt de noordelijke helft zwaar verstoord door de bouw in 1992. De funderingsplannen van deze museumvleugel geven een funderingsdiepte van zeker 4,50-5,00 m diep. In de zone tegen *Huis Leten* werd een verstoring vastgesteld tot 1,50 m diep (citernes). Door boringen kon vastgesteld worden dat hieronder misschien nog een archeologisch relevant pakket op de moederbodem zit. Het zuidelijke deel van deze koer, langsheen de achtergevel van *Huis Leten*, is hierdoor niet volledig vrijgesteld van archeologisch onderzoek en wordt opgegeven voor een werfbegeleiding.

- > Welke vraagstellingen zijn/blijven voor de opgraving en werfbegeleiding relevant?

- Kan er een meer gedetailleerd inzicht verkregen worden in de perceelsgeschiedenis?
- Wat is de relatie van het perceel met de omliggende gekende patriciërswohnungen?
- Zijn er in de uitgekozen zones alsnog sporen uit de prehistorie, de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen voor handen?
- Het perceel ligt net binnen de 12de-eeuwse stadsomwalling. Zijn er nog sporen bewaard die in relatie staan met deze omwalling?
- Het complex is gelegen langsheen één van de belangrijkste handelsassen (Brugge-Keulen) van het middeleeuwse Gent. Geeft het onderzoek inzicht in deze evolutie?
- Moeten andere vormen van (natuurwetenschappelijk?) onderzoek ingeschakeld worden om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden?

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten? Wat is de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gent?

6.4. Potentieel op kennisvermeerdering en conclusie

6.4.1. Aard van de potentiële kennis

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem gekoppeld aan het bureauonderzoek gaf een beter inzicht in de aard van het bodemarchief en haar bewaringsgraad in de zone van de bouwput voor de nieuwbouw en de zone ten noorden van *Huis Leten*.

Hierdoor is het mogelijk om voor de zone van de bouwput voor de nieuwbouw een vlakdekkende opgraving voor te stellen, na het plaatsen van een palenwand, aangezien kan uitgegaan worden van een maximale versterking bij de bouw van een nieuwe museumvleugel.

Vanuit veiligheidsoverwegingen worden slechts een paar zones geselecteerd die plaatselijk onderzocht worden, na de sloop van de bestaande constructies en vloerplaat én vooraf aan het plaatsen van de palenwand. Op deze manier zal onderzocht worden of er nog relaties kunnen gemaakt worden met de omliggende percelen.

In de zone tussen *Huis Leten*, Drabstraat 12, en de recente museumvleugel van 1992 in het noorden ten noorden is het bodemarchief grotendeels en diep verstoord. Mogelijk is er tegen de achtergevel van *Huis Leten* een strook fragmentarisch bewaard. Aangezien in dit tussenstuk de nodige putten voor septiek en regenwater worden voorzien, maar de kans op het aantreffen van relevante en in te meten archeologische sporen betwifelbaar blijft (zeker dieper dan 1,5 m), wordt hier een werfbegeleiding voorgesteld.

6.4.2. Waardering

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem bevestigde de historische kennis over de middeleeuwse situatie op en rond de gekende patriciërs woningen in de Drabstraat en de Jan Breydelstraat en het archeologische potentieel van de site. Tegelijk maakte het duidelijk dat in de zone tussen *Huis Leten*, Drabstraat 12, en de recente museumvleugel (1992) ten noorden, reeds grote en diepe graafwerken (tot 4,50-5,00 m) hebben plaatsgevonden bij de bouw van deze laatste.

Bij de bouw van de nieuwe museumvleugel op de open zone van de WC-rol is het archeologisch bodemarchief dan ook bedreigd. Het is noodzakelijk een vlakdekkende opgraving te organiseren na het plaatsen van de voor de stabiliteit noodzakelijke palenwand. Op deze manier kan er een inzicht verkregen worden in de historie van dit perceel, ingesloten door 13de-eeuwse patriciërs woningen en net binnen de 12de-eeuwse stadsomwalling. Plaatselijk zal tussen de sloop van de bestaande constructies en het plaatsen van de palenwand, de eventuele relatie met de omliggende percelen archeologisch onderzocht worden. In de zone tussen *Huis Leten* en de vleugel van 1992 wordt een werfbegeleiding voorgesteld om de eventuele bewaarde relictten alsnog archeologisch volwaardig te registreren.

6.4.3. Interpretatie onderzochte gebied

Op basis van het voorliggende verslag van resultaten kan het projectgebied gesitueerd worden binnen de middeleeuwse geschiedenis van de stad, net binnen de 12de-eeuwse omwalling en op een belangrijke handelsas richting Brugge. De omliggende gekende 13de-eeuwse patriciërswohnungen, alsook de reeds eerder uitgevoerde archeologische registraties doen vermoeden dat er belangrijke archeologische informatie kan verzameld worden, wat betreft de ontwikkeling van dit bouwblok en de individuele percelen en hun erf.

De proefputten gaven een inkijk in de volmiddeleeuwse, laatmiddeleeuwse en postmiddeleeuwse bewonings- en bebouwingsfase van het terrein, doch waren te fragmentarisch om conclusies te pomen. Een vlakdekkende opgraving ter hoogte van de bouwput voor de nieuwbouw zal een volledig beeld geven van de bewaarde bewonings- en bebouwingsevolutie op het perceel. De werfbegeleiding tegen de achtergevel van Huis Leten stelt ons in staat eventuele relevante sporen alsnog uitgebreid te registreren.

6.4.4. Verwachting t.o.v. archeologisch erfgoed

Het project Design Museum situeert zich in een historische en archeologische belangrijke zone.

Tijdens het vooronderzoek met ingreep in de bodem kon vastgesteld worden dat in de smalle tussenruimte ten noorden van *Huis Leten* de grondwerkzaamheden voor de recente vleugel (noordelijke helft) en de nodige nutsvoorzieningen (zuidelijke helft) het bodemarchief grondig verstoord hebben. Fragmentarisch (zuidelijke helft, zone tegen *Huis Leten*) en op een diepte vanaf ca. 1,50 m kan nog archeologisch erfgoed verwacht worden. De bedoeling is in deze zone de nodige nutspullen te plaatsen (septiek; regenwater) waardoor het eventuele bodemarchief dat nog in de zone langsheen de achtergevel (dieper dan 1,5 m ten opzichte van het maaiveld) zou bewaard zijn, bedreigd wordt. Tegen de achtergevel wordt dan ook een **werfbegeleiding** voorgesteld.

Op het braakliggende perceel met de WC-rol zit het archeologisch bodemarchief bewaard op wisselende diepte gaande van direct onder het maaiveld tot ca. 1,00-1,30 m diep. De aangetroffen relictten geven een inkijk in de bouwgeschiedenis van dit perceel, al zeker startend in de 13de eeuw. Aangezien de voorziene bouwput dit volledige areaal zal innemen, is dit archeologisch erfgoed bedreigd en stelt Stadsarcheologie Gent een **vlakdekkende opgraving** voor. Deze moet plaatsvinden na de sloop van de bestaande WC-rol; na de aanleg van de palenwand en voorafgaand aan de uitgravingen in de bouwput om de bouw- en bewoningsgeschiedenis van dit, maar ook de omliggende percelen, te vervolledigen. Plaatselijk, en in overeenstemming met de veiligheid, worden tussen sloop en het plaatsen van de secanspalenwand enkele punctuele archeologische onderzoeken gedaan in het kader van de eventuele relaties tussen de projectzone en de omliggende percelen.

Figuur 39: Inplanting van de vlakdekkende opgraving en de zone voor werfbegeleiding (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Figuur 40: Inplanting van de archeologische werkputten na de sloop van de bovengrondse structuren en voor het plaatsen van de secanspalenwand (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

7. Relevante bibliografie

- BARBRY, N., CHARLES, L., DELEU, G., EVERAERT, G., LALEMAN, M.C., LIEVOIS, D. & NEGRONI, M., *Middeleeuws Manhattan. Rijkdom in Gentse Stenen, (Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen)*, Gent, 1999.
- BROGET, G., *Langs de Drabstraat*, in: *Ghendtsche Tydinghen*, Gent, 1993, jg. 22 nr. 3, p. 118-151.
- BRU, M.A. & VERMEIREN, G., *Eindverslag Opgraving Klein Raamhof (in opmaak)*, Gent, 2021.
- GAGELMANS, N., *Bouwhistorisch onderzoek van Hotel de Coninck en Huis Leten in Gent, (Masterverhandeling Monumenten- en Landschapszorg)*, Antwerpen, 2005-2006.
- GAGELMANS, N., *Gent. Het Hotel de Coninck, (Erfgoedmemo, nr. 31)*, Gent, 2008.
- GELAUE, F., *Gent. Rivierduinen en dekzandruggen, (Erfgoedmemo, nr. 44)*, Gent, 2010.
- LALEMAN, M.C. & RAVESCHOT, P., *Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 1100-1300. De kelders, (Verhandelingen Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België)*, Brussel, 1991.
- LALEMAN, M.C. & STOOPS, G., *Drabstraat 12*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, Gent, 1995, jg. 19 nr. 1, p. 45-47.
- RAVESCHOT, P., *Drabstraat-Jan Breydelstraat*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, Gent, 1989, jg. 13 nr. 4, p. 15-17.
- SWIMBERGHE, P., *Drabstraat 12*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, Gent, 1985, jg. 9 nr. 1, p. 45.
- SWIMBERGHE, P., *Drabstraat 12*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, Gent, 1985, jg. 19 nr. 3, p. 42-43.
- VANOVERBEKE, R., VAN REMOORTER, O., COX, L. & KREKELBERGH, N., *Van blekerij tot Spinnerij. Archeologisch onderzoek aan de Burgstraat-Perkamentstraat te Gent, (BAAC Vlaanderen, Rapport nr. 100)*, Gent, 2016.
- VERMEIREN, G., PYPE, P., DECEUNINCK, M. & VAN ISEGHEM, K., *Archeologisch onderzoek van het bouwblok Korenlei-Drabstraat-Gruuthuusestraat te Gent (O.VI.)*, in: *Archaeologia Mediaevalis*, Namur, 2001, jg. 24, pp. 135-136.

www.onroerenderfgoed.be

<http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/>

Thesaurus

Archeologie: Het bestuderen van overblijfselen en voorwerpen of een ander spoor van menselijk bestaan in het verleden, alsook de bestaansomgeving van de mens, waarvan het behoud en de bestudering bijdragen tot het reconstrueren van de bestaansgeschiedenis van de mensheid en haar relatie tot de natuurlijke omgeving en ten aanzien waarvan opgravingen, ontdekkingen en andere methoden van onderzoek betreffende de mensheid en haar omgeving betekenisvolle bronnen van informatie zijn.

Archeologienota: Document, opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek, met administratieve gegevens, een verslag over de resultaten van het onderzoek, een voorstel van beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen.

Archeologisch onderzoek: Het gebruik van technieken en methoden waarmee archeologische sites, archeologische zones of delen ervan worden opgespoord en onderzocht met inbegrip van archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen.

Bodem: Het bovenste deel van de aardkorst waarin planten kunnen wortelen, samengesteld uit minerale deeltjes en organisch materiaal, inclusief levende organismen. Een bodem ontstaat uit de verweringsproducten van lokale gesteenten of uit afgezette, losse sedimenten.

Bodemstructuur: aggregatietoestand van organische en minerale deeltjes in een sediment tot grotere aggregaten, bepaald door de soort en intensiteit van de onderlinge verbindingen.

Bureauonderzoek: Bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte bouwkundige of archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, omvattende de aan- of afwezigheid, de aard en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit ervan.

Centrale Archeologische Inventaris: Databank die archeologische vondstlocaties en indicatoren daartoe in het Vlaams Gewest in kaart brengt en de beschikbare informatie bundelt (afkorting: CAI).

Historische studie: Historische studie is de studie van historische bronnen, zoals documenten en historisch kaartmateriaal. Bepaalde relictten kunnen in historische bronnen reeds vermeld zijn en op oude kaarten weergegeven zijn. Dit geeft interessante bijkomende informatie omtrent de vondsten en de bewaringstoestand in die periode.

Middeleeuwen: Verwijst naar de periode in West-Europa van grofweg de 5de tot de 15de eeuw. De verschillende stijlen die zich tijdens deze periode ontwikkelden kenmerken zich door de evolutie van de Grieks-Romeinse traditie naar een meer christelijke thematiek, door de energieke geest van de Germaanse volken en door de bloeiende nieuwe steden die werden bevolkt door vrije burgers.

Rivierduin: Een rivierduin is een duin(complex) ontstaan in of langs een (voormalige) riviervlakte, gevormd door het verstuiwen van zand uit een droogliggende alluviale vlakte.

Stadsomwalling: Een stadsomwalling is het geheel van verdedigingswerken rondom een stad, nl. grachten, wallen, muren, torens, enz..., bedoeld om de stad te beschermen tegen invallen van buitenaf. Tijdens de eerste stadsontwikkelingen bestonden deze stadsomwallingen uit aarden wallen, later werden deze wallen vervangen door stenen muren.

Stadspoorten: Een stadspoort is een versterkte bouwconstructie in een stadsmuur die toegang geeft tot de stad.

Toevalsvondsten: Een toevalsvondst is een onverwachte vondst van roerende of onroerende archaeologica die gedaan wordt aan de oppervlakte, onder de grond of onder water en die niet verbonden is aan een vergunde opgraving of prospectie.